

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK
*1: 2002-2003
*2: 29
*3: Word97
*4: 29ste vergadering
*5: Dinsdag 17 juni 2003
*6: 13.30 uur

**

Tijdelijke voorzitter: Schuurman

Tegenwoordig zijn de leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Van den Broek-Laman Trip, Broekers-Knol, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Van Driel, Dupuis, Dölle, Eigeman, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oye, Ketting, Klink, Koekkoek, Kohnstamm, Kox, Van der Lans, Leenders, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meindertsma, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Soutendijk-van Appeldoorn, Stekelenburg, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff.

en de heer/heren/mevrouw

De **tijdelijk voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van het lid:

Rabbinge, wegens verblijf buitenslands, ook volgende week.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

Aan de orde is **de stemming** over de motie-Van den Broek-Laman Trip, ingediend bij het **debat over de profielschets voor de verkiezing van een nieuwe voorzitter**.

(Zie vergadering van 10 juni 2003.)

De tijdelijke **voorzitter**: Mevrouw Van den Broek heeft mij verzocht, de beraadslaging te heropenen, omdat zij

haar motie wil wijzigen. Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD):

Voorzitter. Ik betreur het dat de gewijzigde motie nog niet op alle tafels ligt, zoals was afgesproken in het seniorenconvent.

Wij hebben bij andere fracties gesondeerd naar de inhoud van deze motie. Twee fracties hebben gevraagd, de motie in te trekken. De fractie van de Partij van de Arbeid heeft dit vorige week al gevraagd. Ik zal dat niet doen. Wij willen een profielschets die niet alleen nu, maar ook in de toekomst

zo compleet mogelijk is. Als wij de motie zouden intrekken, wekken wij wellicht de schijn dat de motie is gericht op mensen die zich nu hebben gekandideerd. Dat willen wij niet en om die reden trekken wij de motie niet in. Wij hopen dat onze motie onderdeel blijft van de profielschets. Ik benadruk dat hetgeen wij in de motie zeggen heel duidelijk slaat op de persoon en de persoonlijke opvatting en niet op meningen van fracties of verkiezingsprogramma's van een partij.

De wijziging die wij in de motie hebben aangebracht, luidt als volgt: "van mening zijnde dat de Voorzitter van de Eerste Kamer een hem/haar toekomstige rol dient te vervullen in het maatschappelijk debat over de positie van de Eerste Kamer". Dat is wat wij bedoeld hebben te zeggen. Als je het zo formuleert, is het duidelijker.

In de tweede en derde alinea laten wij het woord "gedeeltelijk" vallen. Dat woord wordt kennelijk door een aantal leden zo uitgelegd dat je vanaf de wieg moet hebben laten blijken dat je voor het behoud van de Eerste Kamer was. Dat is niet onze bedoeling.

*M

De tijdelijke **voorzitter**: De motie-Van den Broek-Laman Trip c.s. (nr. 230a) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening zijnde dat deze rol slechts vervuld kan worden vanuit een positieve persoonlijke opvatting over de Eerste Kamer als staatsorgaan;

verzoekt de Kamer aan de profielschets toe te voegen het criterium "positieve persoonlijke opvatting over de Eerste Kamer als staatsorgaan",

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt nr. 230e.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Er was ooit een anti-KVP-motie, maar ik vind dit een erg katholieke motie. Mevrouw Van den Broek vertelt ons namelijk dat iedereen gekozen kan worden in het hoge ambt van Kamervoorzitter, ongeacht de zonden uit het verleden, mits hij mea culpa zegt en bovendien zegt, zich in de toekomst positief uit te laten over dit instituut.

Ik vind de motie er alleen slechter van worden. De eerste was duidelijk. Dat was geen anti-KVP-motie, maar een anti-Jurgens-motie. Dit is een motie die alleen de profielschets verder onderuit haalt. Mevrouw Van den Broek heeft gelijk als zij zegt dat deze motie ook in de toekomst blijft gelden. Voor ons is dat een extra reden, tegen deze motie te stemmen.

*N

Mevrouw **De Wolff** (GroenLinks): Voorzitter. Het standpunt van mijn fractie over de vorige tekst was helder. Kennelijk is er nu een ondoorgroendelijk compromis met het CDA gesloten, als gevolg waarvan wij een volstrekt nietszeggende motie overhouden. In de vorige tekst werd nog gesproken over een centrale rol die de voorzitter dient te vervullen in de discussie over de positie van de Eerste Kamer. Die centrale rol is in de nieuwe tekst verdwenen. Wij blijven van mening dat een profielschets niets hoort te zeggen over persoonlijke opvattingen van de kandidaten. Mevrouw Van den Broek heeft gezegd dat met deze motie ook helemaal niets wordt geïmpliceerd over degenen die zich inmiddels kandidaat hebben gesteld. Ik wil haar derhalve in overweging geven om de motie voor vier jaar aan te houden, zodat die kan meeliften bij het opstellen van de profielschets voor de voorzitter die wij dan moeten kiezen. Op dit moment vind ik de motie volkomen inhoudsloos en overbodig.

*N

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter. Er is vorige week inderdaad aan de VVD-fractie gevraagd of zij wilde overwegen om de motie in te trekken. Ik betreur dat dit niet gebeurd is. De voorgeschiedenis is natuurlijk niet fraai. Er is sprake van wijzigingen, het is te betwisten of het daarmee nu beter of slechter is geworden, maar wij wensen nog steeds dat de motie hier niet lag. Als de motie blijft liggen, zullen wij ertegen stemmen. De beraadslaging wordt gesloten.

De tijdelijk **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Nu de VVD-fractie om haar moverende redenen niet heeft kunnen voldoen aan het verzoek van de CDA-fractie tot intrekking van de motie, maar hierna wel gevolg heeft gegeven aan het verzoek tot substantiële wijziging, zal de CDA-fractie deze motie steunen.

*N

De heer **Stekelenburg** (PvdA): Voorzitter. Ik heb vorige week namens mijn fractie al gezegd dat deze motie overbodig is en zou moeten worden ingetrokken. De motie ligt er nu. Wij zullen tegen deze motie stemmen, omdat het naar onze mening in een profielschets moet gaan om eigenschappen van mensen, om kennis en vaardigheden en om persoonlijke kwaliteiten, en niet om opvattingen van mensen. Die hoor je op z'n hoogst te betrekken bij de afweging naar aanleiding van de vraag op wie je uiteindelijk gaat stemmen. Wij stemmen dus op grond van een heel zakelijke reden tegen deze motie. Wij vinden de motie voorts ook zodanig overbodig dat wij onze stem daaraan zullen onthouden.

In stemming komt de motie op stuk nr. 230b.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, het CDA, de SGP en de OSF voor deze gewijzigde motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

**

*B

!Verzoekschriften!

Aan de orde is de behandeling van de volgende **voorstellen van de commissie voor de Verzoekschriften**: adres van J.M.A. Dullens te Neerbeek betreffende een betalingsregeling voor een belastingaanslag (Gedrukt stuk Eerste Kamer, 2002-2003 nr. XIV); adres van M.J.C. Bouwman te Apeldoorn betreffende kwijtschelding van een belastingaanslag (Gedrukt stuk Eerste Kamer, 2002-2003 nr. XV); adres van B.G. Paulides te Born betreffende het handelen van de belastingdienst (Gedrukt stuk Eerste Kamer, 2002-2003 nr. XVI); adres van F.H.C. Bakermans te Geldrop betreffende ziekenfondsverzekering (Gedrukt stuk Eerste Kamer, 2002-2003 nr. XVII); adres van J.J. Verdult te Geleen betreffende een betalingsregeling voor een belastingaanslag (Gedrukt stuk Eerste Kamer, 2002-2003 nr. XVIII).

De tijdelijk **voorzitter**: Ik stel voor, de conclusies van de commissie over te nemen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Diverse wetsvoorstellen!

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:
- **Wijziging van de Coördinatiewet Sociale Verzekering en de Invorderingswet 1990 in verband met de invoering van de opdrachtgeversaansprakelijkheid en de kopersaansprakelijkheid in de confectiesector en invoering van een vrijwaringsregeling in de ketenaansprakelijkheid (25035);**

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

- **Wijziging van de Vreemdelingenwet 2000, alsmede van enkele andere wetten teneinde enkele technische verbeteringen aan te brengen (28630);**
- **Gemeentelijke herindeling van het Westland (28839);**
- **Samenvoeging van de gemeenten Geldrop en Mierlo (28840).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel:

- **Regels met betrekking tot ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (Wet internationale misdrijven) (28337).**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Rosenthal** (VVD): Mijnheer de voorzitter. In de eerste plaats verheugt het ook mij dat ik weer, zoals het zich laat aanzien, meermalen met de nu aanwezige minister van Justitie van gedachten zal kunnen wisselen over wetsvoorstellen op het terrein van justitie. Verder roep ik in herinnering dat gisteren het Internationaal Strafhof volop in beeld is geweest in Nederland, zodat het nu een goed moment is om in deze Kamer van gedachten te wisselen over regels met betrekking tot ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht.

Bij de schriftelijke voorbereiding heeft de VVD-fractie al laten weten dat zij graag haar steun aan dit wetsvoorstel wil geven. De aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan het statuut van het Internationaal Strafhof vindt, wat de VVD-fractie betreft, op verantwoorde wijze plaats. Verder geven wij graag een compliment aan de minister en de zijnen voor de uitvoerige verantwoording van dit wetsvoorstel.

Mijn fractie heeft bij de schriftelijke voorbereiding al enige opmerkingen gemaakt over de kwestie van de immuniteiten. Vandaag willen wij ons tot die kwestie beperken. Opvallend vinden wij dat in het wetsvoorstel en alle gewisselde stukken steeds aan de orde wordt gesteld dat het leerstuk waar het hier om gaat, zowel dat van de universele rechtsmacht als dat van de immuniteiten, sterk in beweging is. De minister benadrukt dat in de memorie van toelichting en herhaalt dat in de memorie van antwoord aan onze Kamer.

Wij willen ons nu richten op de thematiek van de "private capacity" van een aantal hoogwaardigheidsbekleders en het al dan niet van toepassing zijn van de wet op dit soort personen. Ook die thematiek is sterk in beweging. De redenering van de regering is in feite -- die kan ook op zichzelf worden gedeeld -- dat met het begrip "private capacity" wordt beoogd om een halt toe te roepen aan een ongebreidelde expansie van vervolgingsinspanningen tegen voormalige staatsrepresentanten, in een ander land dan hun eigen.

De regering vindt dat de "private capacity" de zaak insnoert. De minister constateert vervolgens -- ook in de schriftelijke behandeling -- dat juist op dit punt de "private capacity" ruim moet worden uitgelegd. De VVD-fractie is van mening dat over allerlei termen die in dit verband worden gebruikt zoals "official", "non-official" en "private capacity" vrij snel in de toekomstige ontwikkeling van dit rechtsleerstuk zoveel mogelijk duidelijkheid moet worden verschaft. Anders zal er voortdurend verwarring ontstaan over de vraag of de ruime interpretatie moet worden gebruikt of juist de enge. Wil de minister hierop ingaan?

Ik vraag namens mijn fractie nog aandacht voor een tweede punt. Wij hebben de minister gevraagd naar de houdbaarheid van het onderscheid tussen daden in functie en private handelingen voor of na het uitoefenen van de functie in het geval van staten die door de internationale gemeenschap als "failed states" of "rogue states" worden getypeerd. De minister kapittelt in zijn reactie de VVD-fractie vervolgens op het feit dat zij het thema van de "rogue states" ineens wel erg ruimhartig heeft ingebracht. Wij accepteren dit, maar ik wil nog wel even doorgaan op het thema van de "failed states", want dit vindt de minister kennelijk ook een relevant punt.

Als wij hem daarin volgen voor dit moment, dan moet mij wel van het hart dat de minister in zijn reactie eigenlijk niet erg veel zegt. Hij schrijft in de memorie van antwoord dat die "failed states" zich mééstal kenmerken door het geheel of grotendeels ontbreken van staatsgezag.

Voor zover er bij dergelijke staten geen regering is, zullen er volgens de minister dus ook geen regeringsleden zijn die immuniteit zullen genieten voor de vreemde nationale rechter. Wij vragen ons af of het echt zo eenvoudig zal zijn. Daarom vraag ik aan de minister of hij duidelijkheid wil verschaffen over de immuniteit van regeringsleden van "failed states" die voor wat betreft de mate van staatsgezag, onderwerp van internationale discussie zijn? Ligt ook hier niet het risico van politieke machinaties op de loer? Hoe denkt de minister dit in de toekomst te voorkomen?

De voorzitter: Ik geef het woord aan de heer Kox. Ik wijs de Kamer erop dat de heer Kox nu echt zijn maidenspeech zou houden.

**

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Een maidenspeech over internationale misdrijven is wellicht de snelste manier om je onschuld te verliezen. Het eerste wetsvoorstel dat in deze nieuwe Kamer inhoudelijk wordt besproken, betreft immers een gruwelijke kwestie. De minister zal het hiermee eens zijn.

Na eerste lezing van dit voorstel zullen mensen misschien denken dat de opsteller ervan een pervers mens moet zijn die er genoeg in scheidt alle mogelijke zaken op te sommen die wij in de volksmond beestachtig zouden noemen of die in dit voorstel als onmenselijk worden omschreven. Beesten zouden echter nooit zoiets gruwelijks

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kunnen presteren; het zijn juist allemaal mensendaden die worden beschreven in de Wet internationale misdrijven.

Het lijkt onvoorstelbaar dat 1970 jaar na het jaar van de vervolging en marteling van en de moord op Onze Lieve Heer, wij hier in deze Kamer een regeling moeten bespreken om de vervolging en marteling van en de moord op honderdduizenden zoniet miljoenen andere mensen wereldwijd strafbaar te stellen. Waar Zijn lijden en sterven ons een voorbeeld zouden hebben moeten zijn om wat beschaafder met elkaar samen te leven, lijken die eerder voor velen een aanmoediging te zijn geweest om de barbarij tot norm te verheffen.

In de wet die wij nu bespreken wordt in de artikelen 3 tot en met 9 pagina's lang opgesomd wat mensen andere mensen kunnen aandoen: vervolgen, mishandelen, martelen, terroriseren, verjagen, laten verdwijnen, steriliseren, prostitueren en vermoorden. Dit alles gebeurt niet in een vlag van woede of van zinsbegoocheling, maar als deel van een bewust van vernietigings- of aanwasplan met betrekking tot een bevolking, een bevolkingsgroep of mensen van een bepaald geloof, met een bepaalde huidskleur of met een ander gezamenlijk kenmerk.

Toch is dit geen perverse wet. Dit is een belangrijke wet die hard nodig is in de strijd tegen de barbarij, want alle wandaden die worden beschreven en benoemd, zijn daden die wij de afgelopen jaren, maanden, weken en dagen hebben kunnen zien op de televisie of waarover wij hebben kunnen lezen in de krant of op het internet.

In Kongo en Liberia gebeuren deze dingen nu, vandaag de dag. Afgelopen zaterdag stond in de krant dat in Rwanda 100.000 mensen gevangen zitten omdat zij ervan verdacht worden zich wellicht schuldig te hebben gemaakt aan deze wandaden. Het gebeurde in Tsjetsjenië en Iran, het gebeurde recentelijk in Irak, Argentinië, Indonesië, Oost-Timor, Palestina, Zuid-Afrika, Cambodja en Vietnam. Het is daarom goed dat de Tweede Kamer unaniem heeft ingestemd met dit voorstel. Ik ga ervan uit dat deze Kamer dezelfde wijsheid heeft. Dat wil niet zeggen dat het niet nog beter had gekund. Daarover wil ik de minister enkele vragen stellen.

Mijn fractie vindt dat het beter was geweest indien in artikel 2.1, sub a niet de beperking zou zijn opgenomen dat slechts wordt opgetreden tegen personen die zich in ons land bevinden, tenzij het gaat om personen zoals genoemd in artikel 2.1 sub b en sub c. De minister heeft eerder tegen de Tweede Kamer gezegd dat wij voorzichtig moeten zijn met wetten die gaan over daden buiten ons grondgebied. Daarin heeft hij naar de mening van de SP-fractie gelijk. Hebben wij het echter niet over zaken die naar hun aard dusdanig zijn dat een uitzondering op de regel op zijn plaats is? Wil de minister de Kamer in ieder geval toezeggen dat er na enige tijd een evaluatie komt van de effecten van de nu door hem voorgestelde beperking?

De minister heeft eerder uitgelegd hoe de hoofdverantwoordelijken vaak buiten schot zullen blijven, althans op grond van artikel 16 van dit wetsvoorstel. Dat is een ingewikkelde kwestie, waarover de heer Rosenthal al heeft gesproken. Ik ben het met de minister eens dat

officiële functies hoe dan ook moeten worden beschermd, bijvoorbeeld omwille van het openhouden van diplomatieke wegen die onmisbaar zijn om tot oplossing van bepaalde conflicten te komen. Hij heeft daarin gelijk; zo hard is de wereld. Hoe kunnen wij dit vrijgeleide voor de grootste boeven van de wereld zo veel mogelijk beperken? Wil de minister ons hierover wat meer duidelijkheid verschaffen? Wat zou bijvoorbeeld de positie van Nederland zijn als de huidige president van Liberia na zijn vorige week aangekondigde aftreden naar Nederland zou komen? Hij heeft alle stadia doorlopen, van opstandeling tot president, en heeft zich in al die posities schuldig gemaakt aan hetgeen in dit wetsvoorstel wordt genoemd. Ik ga dan even voorbij aan de specifieke positie van het Liberia-tribunaal.

De minister heeft ook gezegd dat wij realistisch moeten zijn. Wij kunnen niet reeds nu van alle wandaden dossiers aanleggen zodat tot vervolging kan worden overgegaan wanneer verdachten van misdrijven die in dit wetsvoorstel worden genoemd, voet aan land zetten. Hij heeft daarin een punt. Is het tegelijkertijd niet realistisch, vast te stellen dat plegers van dit soort misdrijven de grond op enig moment te heet onder de voeten wordt en dat zij dan wel naar elders moeten uitwijken? Moeten wij daarop niet zijn voorbereid, zodat het openbaar ministerie snel aan de slag kan als er redenen zijn om aan te nemen dat er mensen binnen de Nederlandse grenzen zijn of komen die niet deugen?

Ook heeft de minister gezegd dat wij onze beperkingen moeten kennen. Wederom ben ik het met hem eens. Wij moeten symboolwetgeving voorkomen en kunnen inderdaad niet iedereen overal aanpakken, hoe wenselijk dat ook is. Tegelijkertijd heeft hij de Tweede Kamer voorgehouden dat in dit soort zaken eigenlijk niet het opportuniteits- maar het legaliteitsbeginsel geldt. Moet er extra capaciteit beschikbaar komen om deze taak naar behoren te vervullen? Zeker als gastland van het Internationaal Strafhof mag Nederland op dit terrein best proberen om het beste jongetje van de klas te zijn.

Ik vraag de minister ook hoe hij ervoor gaat zorgen dat ons openbaar ministerie alert genoeg is. Er zijn nogal wat kandidaten die wellicht in aanmerking komen voor vervolging op grond van dit wetsvoorstel. Ik wijs op berichten over hier verblijvende Afghanen die worden verdacht van misdrijven in de zin van dit wetsvoorstel. Ik wijs er ook op dat mensen die zich vluchteling noemen, maar misdadiger zijn in de zin van dit wetsvoorstel, zich hier vanuit andere landen kunnen aanmelden. Waar zijn bijvoorbeeld al die Irakese schurken van het Saddam-regime gebleven? Ik wijs ook op de gerede kans dat leden van buitenlandse junta's die zich in het verleden schuldig hebben gemaakt aan dit soort misdrijven, in ons land op bezoek komen. Ik wijs er ook op dat de laatste weken in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten onderzoekscommissies zijn geïnstalleerd om te bekijken of de werkelijkheid achter de laatste Irak-oorlog een andere is geweest dan ons is voorgehouden. Kan dat consequenties hebben voor bepaalde militaire functionarissen of autoriteiten als zij ons land zouden bezoeken? Wij hebben het hier over verschrikkelijke misdrijven, over genocide en over misdrijven tegen de menselijkheid, aldus het wetsvoorstel in de artikelen 3 en 4.

Misdrijven tegen de mensheid zou wellicht een betere uitdrukking zijn, want hoe verschrikkelijk ook, het gaat steeds om menselijk handelen, waarmee de mensheid als zodanig te schande wordt gemaakt. Zouden wij dit in artikel 4 dan ook niet zo moeten noemen? Wij hebben het hier over vreselijk ingewikkelde zaken, waaraan tal van haken ogen zitten die succesvolle vervolging en berechting kunnen belemmeren. Ik mag hopen dat dit desalniettemin geen reden zal zijn om te terughoudend te zijn. Willen wij de barbarij die de wet beschrijft te lijf gaan, dan zullen wij moeten laten zien dat het ons menens is. Deze misdrijven horen naar de mening van de SP-fractie dan ook met voorrang te worden aangepakt. Doen wij dit niet, dan leidt dat in onze optiek tot een bepaalde vorm van medeschuldigheid. "Wir haben es nicht gewusst" is in deze tijd van supersnelle informatieoverdracht geen argument meer. De vraag is veeleer: wat hebben wij eraan gedaan? In eerste instantie hebben wij natuurlijk gezorgd voor wetgeving en daaraan gekoppeld voor opsporing en berechting. De vraag is natuurlijk: Hoe zetten wij ons in om dit soort gruwelijkheden in de toekomst te beperken? Dat vereist geheel andere wetten, namelijk wetten die ertoe leiden dat de voedingsbodems voor dit soort beestachtigheden tegen de mensheid wordt verminderd en de weerbaarheid van de wereld en haar bevolking structureel wordt versterkt.

De voorzitter: Mijnheer Kox, wilt u nog even blijven staan? Voor de nieuwkomers is het van belang te weten dat een spreker na afloop van de maidenspeech wordt toegesproken en dat de Kamer vervolgens de gelegenheid krijgt betrokkene geluk te wensen.

Uit uw curriculum vitae heb ik begrepen dat u rechten en economie hebt gestudeerd. Dat zijn twee achtergronden die u van pas zullen komen bij het werk in de Eerste Kamer. Ik begreep uit een recent interview met u dat u hooggestemde verwachtingen van deze Kamer hebt. In het interview spreekt u ook de hoop uit dat er veel gelachen zal worden. Ik denk dat velen met u die wens onderstrepen.

Sinds 1975 bent u actief in de Socialistische Partij. Als je kijkt naar wat u daar allemaal hebt gedaan, bent u te karakteriseren als een gedreven politicus. Hoewel u nog maar kort lid bent van deze Kamer, hebben wij ook al als zodanig met u kunnen kennis maken. Eigenlijk hield u uw maidenspeech vorige week al. Als ik heel eerlijk ben, denk ik dat u uw maidenspeech zelfs had willen houden voordat u werd beëdigd, namelijk toen vorige week in de Tweede Kamer over de resultaten van de Europese Conventie werd gesproken. U hebt toen wel uw kans waargenomen om, na de beëdiging, in tweede termijn 's middags alsnog in de Tweede Kamer te interveniëren. Ik vermoed dat wij in deze Kamer nog van u zullen horen! Ik wens u van harte geluk met uw maidenspeech en wens u en ons het beste toe in de onderlinge samenwerking. Ik feliciteer u van harte.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Minister Donner: Voorzitter. Ik dank beide woordvoerders voor hun opmerkingen, waardoor ik enkele punten kan verduidelijken. In ieder geval bedank ik de heer Kox voor het feit dat hij zijn maidenspeech is begonnen met de uitspraak dat het te betreuren is dat wij dit soort wetgeving nog nodig hebben. Dat kan ik onderschrijven.

Juist door deze wetgeving en juist in het kader van het ICCC dat gisteren volledig operationeel is geworden, krijgt de wereldgemeenschap eindelijk het instrumentarium en het kader om te kunnen optreden. Ik maak mij geen illusie dat het daarmee afgelopen is. Toch is het van belang dat wij die stappen kunnen zetten.

Er zijn drie punten aan de orde gekomen: de vraag van de immuniteiten, met name het aspect van de private capacity, de universele rechtsmacht met de vraag of wij dat niet anders hadden moeten regelen en de vragen wat wij in de tussentijd kunnen doen en wat het openbaar ministerie in die tijd moet doen. De immuniteit is het breedste vraagstuk. Het zou een misverstand zijn om te denken dat wij met private capacity de immuniteit willen insnoeren om die term vervolgens zo ruim mogelijk uit te leggen. In dit geval worden twee tegengestelde begrippen gebruikt voor precies hetzelfde idee. Het gaat bij het fundamentele beginsel van de immuniteiten tussen staten om wat staten in hun capaciteit als staat doen en wat officiële staatsvertegenwoordigers in de relaties tussen staten doen, ook te beschouwen als de verhouding tussen staten. Treden wij daar als staat zelf tegen op met onze staatsmiddelen via het recht, dan zijn wij eigenlijk bezig met een daad van oorlog. Dit is het uitgangspunt van de immuniteit tussen staten.

Om die reden gaat het wetsontwerp ervan uit dat daar waar een politiek ambtsdrager of een ambtenaar van een andere staat optreedt in zijn capaciteit namens de staat, het niet aan Nederland is om daar rechtsmacht over te claimen. Dat is een vraagstuk voor internationale verhoudingen. Blijkens de recente jurisprudentie van het Internationale hof kunnen wij daar een beperking op aanbrengen: daar waar de betrokkene geacht wordt om particulier te handelen in de private capacity.

Door dat zo breed mogelijk uit te leggen snoeren wij de immuniteit in. Daarmee wordt dus precies hetzelfde gezegd. Tegelijkertijd moeten wij vaststellen dat wij het vraagstuk niet helemaal zelf in de hand hebben, juist vanwege de oorsprong van het probleem. Het gaat ook om de uitleg die aan het internationale recht gegeven moet worden, van de reikwijdte van de immuniteit tussen staten. Derhalve kan ik hier een half uur uitleggen hoe ik het begrijp, maar dan nog biedt dat niet veel meer zekerheid dan er nu al is. Wij zijn op dit punt afhankelijk van de ontwikkeling van het internationale recht.

Meestal zal de verhouding zo zijn dat wij iemand hier zullen vervolgen met de stelling dat hij heeft gehandeld in de status van een private capacity. Hij zal zich er dan op beroepen dat hij in een openbare capaciteit handelde. Die situatie zal vervolgens voorgelegd moeten worden aan de staat van herkomst. Meent die dat de dader als zodanig gedekt is? Derhalve zal deze kwestie in de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

jurisprudentie tot ontwikkeling moeten komen. Ik kan er nu niet onmiddellijk de precisering aan geven die men wellicht wenst.

Impliciet heb ik daarmee antwoord gegeven over de failed states. Wij zitten daar op het grensvlak. Wanneer is een staat een staat? Wanneer erkennen wij überhaupt de immuniteit van een andere staat? Wat moet onder de immuniteit begrepen worden in onduidelijke situaties? Meestal zullen wij in die situaties vervolgen, vanwege de stelling dat er gehandeld is in een private capacity en niet namens de staat. De rechter zal vervolgens moeten beoordelen of er niet desondanks sprake was van een staat waar officieel gehandeld werd.

De heer **Rosenthal** (VVD): Zoals de minister het nu naar voren brengt, is het wat mij betreft ineens veel helderder dan tot nog toe het geval was. Hij zegt nu dat hij bij failed states de mogelijkheid bepaald niet uitsluit dat iemand die zich in de capacity van regeringsleider of iets dergelijks manifesteert in de internationale rechtsvorming wel eens zou kunnen worden beschouwd als een person in private capacity.

Minister **Donner**: Uiteraard zal dit primair afhangen van de vraag of wij die staat als staat erkennen. Dat is al een eerste drempel. Als wij erkennen, dan is daarin meestal ook besloten wie naar onze mening optreedt namens die staat.

De heer **Rosenthal** (VVD): Of wij een staat erkennen of niet is naar ik meen, juist in de internationale rechtsvorming van dit moment, soms weer net iets anders dan of de staat in de internationale gemeenschap -- ook zo'n begrip dat opgeld doet -- als een failed state of als een echte staat wordt gezien.

Minister **Donner**: Ik geef toe dat op dat punt er verschillende begrippen in ontwikkeling zijn. Het is de heer Rosenthal opeens veel helderder. Al pratend werd het mij ook helder. Ik hoop dat ik gedekt word door mijn ambtenaren. Wat ik heb uiteengezet is het uitgangspunt, zij het dat juist door het in werking treden van het Internationaal Strafhof er veel sneller en veel beter jurisprudentie kan ontstaan over dit soort vragen. Waar wij tussen staten deze immuniteit aannemen, geldt die immuniteit niet voor het strafhof. De vragen zullen primair bij het strafhof aan de orde komen. Als men zich er voor de nationale rechter op beroept en dat ook nationaal wordt erkend, zal het onmiddellijk een zaak van uitlevering aan het strafhof zijn. Het nationale recht houdt dan op. Het grote voordeel van het systeem dat zich thans geleidelijk ontwikkelt is dat je in die situaties nog wel degelijk kunt optreden.

Ik begrijp, waar het de universele rechtsmacht betreft, dat de vraag wordt gesteld of wij in dit soort zaken niet in alle gevallen moeten optreden.

Tegelijkertijd hebben wij dan ook doorgaans het beeld voor ogen van de patente gevallen waaraan je eigenlijk iets aan zouden moeten doen. Maar ook dan is het primair de vraag of je er de hand op kunt leggen, omdat het anders meer een symbolische daad zou zijn. Dit geldt des te meer

als je dit voegt bij het vraagstuk van de immuniteit zoals ik het zojuist aan de orde heb gesteld. Dan dreigt er een situatie te ontstaan zoals in sommige andere staten, namelijk een situatie waarin de justitie gebruikt wordt voor politieke actie om te onderzoeken of een buitenlandse regeringsleider geen misdrijven tegen de mensheid pleegt en of hij dat "in a private capacity" doet. Waar wij feitelijk rechtsmacht hebben, wat in wezen ook de definitie van staatsmacht is, namelijk het uitoefenen van overheidsmacht binnen ons grondgebied, zo ver gaan wij hierbij. Er zijn wel twee uitzonderingen op. In de eerste plaats gaan wij wel uit van strafbaarheid, maar die wordt pas gelden gemaakt als wij de betrokkene te pakken hebben. En in de tweede plaats geldt het actieve beginsel dat wij eventueel om uitlevering kunnen vragen van eenieder die Nederlander is, waar die zich ook bevindt. Het is een principieel gegeven en het is ook een praktisch gegeven, want ik kan het ook niet verantwoorden om de capaciteit van het openbaar ministerie in te zetten in alle gevallen waarin wij een vervolging zouden moeten beginnen, zo wij universele rechtsmacht zouden hebben. Ik vrees namelijk dat het dan om nog meer gevallen zou gaan dan de gevallen waarin wij nationaal uit hoofde van heel andere strafbepalingen al moeten vervolgen met het oog op de interne veiligheid in Nederland.

Dan is er nog gevraagd wat wij doen om voorbereid te zijn op dit soort personen, als zij naar de grens van ons land komen. Met de nieuwe Vreemdelingenwet hebben wij via artikel IF de mogelijkheid om iemand de toegang te weigeren en in dat kader is het NOVO-team juist ingesteld om ervoor te zorgen dat het openbaar ministerie zo effectief mogelijk en zo snel mogelijk kan reageren als zo'n persoon zich aan de grens manifesteert. In die zin zijn er dus dossiers en daar wordt in de opleiding aandacht aan besteed, maar dat is dus in het kader van het vreemdelingenrecht. Op die manier proberen wij mensen uit Afghanistan zo snel mogelijk op te pakken. Als je constateert dat er vanwege dit soort misdrijven geen reden tot toelating tot Nederland is, is er tegelijkertijd een begin van een verdenking en een bewijs om de betrokkene eventueel volgens de nieuwe wet aan te pakken.

De heer **Kox** (SP): Ik ben het met u eens wat de universele rechtsmacht betreft. Dat is een kwestie van appreciatie en je zou kunnen zeggen: laten wij ergens mee beginnen. Het is alleen de vraag of inzet van het NOVO-team voldoende is als je je in eerste instantie beperkt tot de mensen die je op je eigen grondgebied zou kunnen grijpen. Zou het geen zaak zijn om te anticiperen op mensen die je aan de grens zou kunnen verwachten? Ik noemde het voorbeeld van Irakezen van wie wij weten dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan van alles en nog wat en die verdwenen zijn. Die moeten ergens opduiken, dus waarom niet in Nederland? Zou je je daar niet op kunnen voorbereiden? Dan ga je niet uit van universele rechtsmacht, maar je zorgt er wel voor dat zulke mensen weten dat er meteen werk van wordt gemaakt als zij hierheen komen.

Minister **Donner**: Dat is een aspect waarop je zou kunnen studeren. Ik moet er wel op wijzen dat je dan stuit op grenzen die ook besloten liggen in de Wet op de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

politierregisters. Je kunt niet zo maar informatie opslaan over mensen op wie naar nationaal recht nog geen verdenking rust. Maar bovendien geldt ook daarbij in wezen een capaciteitsvraag. Er zijn duizenden mensen over wie je dossiers zou kunnen aanleggen voor als zij zich ooit aan de Nederlandse grens zouden vertonen.

De heer **Kox** (SP): Dat bedoel ik niet. Je kunt inderdaad niet heel de wereld gaan bijhouden, want dan hebben wij daar veel te veel werk aan. Op een gegeven moment liet het zich echter aanzien -- zo weten wij achteraf -- dat er uit Afghanistan nogal wat mensen vertrokken die zeiden vluchteling te zijn, hoewel het misdadigers waren. Kun je op dat soort gevallen, in de toekomst, niet anticiperen? Kun je, als je ziet dat er in een bepaald gebied iets aan de hand is, daarop niet anticiperen nog voordat mensen hier zijn?

Minister **Donner**: Dat doen wij nu in het kader van de Vreemdelingenwet, omdat dat het eerste contact is. Wij zijn er derhalve gevoelig voor, juist bij ontwikkelingen in de wereld zoals in Irak en Afghanistan, om dan te zeggen: om wie gaat het en op wie moeten wij letten aan de grens? Daar zit het begin al; ook de dossiervorming is erin begrepen.

Het tweede element is dat in het kader van het Europees overleg over deze zaken er ook de vraag is in hoeverre wij dat soort informatie eventueel meer centraal kunnen vergaren. Immers, juist op dat punt kun je zeggen: laten wij nu niet allemaal het wiel opnieuw gaan uitvinden en laten wij die informatie eventueel poolen.

Het laatste punt is dat als je eenmaal iemand hebt en deze ook geïdentificeerd hebt, je heel snel in het kader van internationale rechtshulp de nodige informatie kunt krijgen dan wel een verzoek tot uitlevering. Ik geef toe dat het een punt is om onder de aandacht te houden en na te gaan of het werkt. Het gaat mij nu echter eerst om het kunnen laten werken van het NOVO-team; vervolgens is er de vraag hoe ik dat verder kan uitbouwen.

De vraag inzake menselijkheid of mensheid betreft een zeer omstreden vraagstuk dat ook in de Tweede Kamer uitvoerig aan de orde is geweest. De kwestie is uiteindelijk: is het nu een misdrijf tegen de mensheid als geheel of tegen de menselijke waardigheid en hoe breng ik dat het beste onder woorden? Ik zeg in eerlijkheid dat wij gewoon hebben geprobeerd aan te sluiten bij de terminologie zoals die was ontwikkeld.

Voorzitter. Hiermede meen ik alle gestelde vragen te hebben beantwoord. Ik ben dankbaar voor de indicatie van degenen die het woord gevoerd hebben, namelijk dat zij verwachten dat het wetsvoorstel met unanieme stemmen wordt aangenomen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt van 14.22 uur tot 14.35 uur geschorst.

De tijdelijke **voorzitter**: Vorige week is afgesproken dat wij niet eerder aan de verkiezing van de voorzitter zouden kunnen beginnen dan 14.30 uur. Het is nu 14.35 uur, dus niemand zal er bezwaar tegen hebben als wij nu beginnen.

Er heeft zich niemand meer kandidaat gesteld naast de kandidaten die wij reeds kennen.

**

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD): Voorzitter! Ik heb een vraag van de orde. In onze papieren staat dat wij om 15.00 uur zouden beginnen. Ik weet niet of iedereen er al is.

Wij kunnen wel beginnen, maar dan vraag ik u in ieder geval niet te stemmen vóór 15.00 uur.

De tijdelijke **voorzitter**: Ik kijk even of iedereen aanwezig is. Afgesproken was 14.30 uur. Het is mij onduidelijk hoe het tijdstip van 15.00 uur in de papieren is gekomen.

**

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Betekent dit dat de vergadering van de commissie Financiën om 14.45 uur niet doorgaat?

De tijdelijke **voorzitter**: Alle commissievergaderingen zijn opgeschort tot na de verkiezing van de voorzitter.

Ik hoor dat de laatste commissie in aantocht is, dus wij gaan beginnen.

**

*B

!Verkiezing voorzitter.!

Aan de orde is de **verkiezing van de voorzitter der Kamer**.

De tijdelijke **voorzitter**: Zoals vorige week afgesproken, zullen de kandidaten die zich schriftelijk gemeld hebben in alfabetische volgorde het woord krijgen.

**

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): Ik dank de tijdelijke voorzitter voor het mij gegeven woord. Normalerweise staat een lid van de Kamer hier om namens zijn fractie of soms namens een deel van zijn fractie zijn visie op het algemeen belang te geven. In dit geval worden de kandidaten geacht een openbare sollicitatieprocedure te doorstaan. Ik vind dat een hele goede zaak. Dat is nog nooit eerder gebeurd in de geschiedenis van de Eerste Kamer.

Om het toch een beetje aan te passen aan wat ik gewend ben te doen, ga ik uit van de stelling dat het in het algemeen belang is om Erik Jurgens te verkiezen tot voorzitter van de Eerste Kamer. Ik moet natuurlijk uitleggen waarom dat het algemeen belang rechtstreeks raakt. Dat is omdat ik mij in hart en nieren parlementariër voel. Dat wil zeggen dat ik het wezenlijkste in een

democratie wil uitoefenen, namelijk toezicht op machtsuitoefening namens de burgers. Ik heb dat altijd al gewild. Mijn doctoraal ging over staatsrecht en parlementaire geschiedenis. Ik heb mij de rest van mijn leven eigenlijk voortdurend beziggehouden met werk dat daarop gericht was, namelijk het slepen van de instrumenten van de Kamer bij de machtsuitoefening. Dat kun je als politicus doen door bijvoorbeeld te pleiten voor het terugzendrecht. Daartegen kun je gelukkig ook in deze Kamer krachtige en welbespraakte weerstand ondervinden. Dat kan en mag. Je kunt als politicus ook door middel van andere vormen proberen het parlement meer handen en voeten te geven.

Dat kun je ook doen als wetenschapper. Ik heb veel gepubliceerd over het parlement. Ik ben enige jaren hoogleraar parlementair stelsel in Maastricht geweest. Het parlement is de ruggengraat, het bolwerk van de democratie. Zoals ik in mijn brief heb gezegd, wij zijn de hoogste instantie. Sommige Kamerleden hier en aan de overzijde van het Binnenhof denken dat het een opstap is om minister te worden. Nee, het is een stap terug. Het is jammer dat de minister van Justitie niet meer aanwezig is om dat nog even te horen, dan kon hij dat in de ministerraad verbreiden. Hier wordt de democratie werkelijk vertegenwoordigd.

Ik heb ook nog tien jaar bij de publieke omroep de vrijheid van meningsuiting verdedigd en de gedachte uitgedragen dat de publieke omroep daarvoor de ruimte biedt. Zoals rechters het bolwerk vormen voor de rechtsbescherming van de burgers, zo zijn de parlementen bolwerken voor de politieke bescherming van de burgers.

Ik geef hiervan voorbeelden. Aan de overzijde heb ik niet alleen meegewerkt aan, maar zelfs het initiatief genomen voor de totstandkoming van het instemmingsrecht voor de JBZ-raad, de raad voor Justitie en Binnenlandse Zaken-aangelegenheden. Zolang het Europees Parlement daarover geen zeggenschap heeft, moet een parlement daarover kunnen beslissen. Deze opvatting heeft geleid tot het instemmingsrecht waarvan wij bijna wekelijks in deze Kamer gebruik maken en in dat verband beslissingen nemen. Op een gegeven moment zei de regering: maar wij zijn de regering en wij kunnen niet veertien dagen van tevoren voor u de stukken klaar hebben, want wij moeten werken in het belang van de samenleving. Toen zei deze Kamer met algemene stemmen dat als de stukken niet veertien dagen van tevoren hier zouden zijn, wij niet bereid waren onze instemming te geven. Dát is de houding die ik van de Kamer verwacht.

Voorts denk ik aan de behandeling van artikel 13 in het kader van de telecommunicatiewetgeving. Dat was al door de Tweede Kamer aanvaard. Het gaat over het recht van de burger op communicatie. Het desbetreffende wetsvoorstel was echter zo slecht gemaakt, dat het deze Kamer niet passeerde. De vrijheid van de burger ging voor. Tot op de huidige dag heeft de regering geen kans gezien een beter wetsvoorstel te maken.

Waarom wil ik graag voorzitter van deze Kamer zijn? Niet vanwege het belang van een partij of een fractie. Ik wil hier staan geheel en alleen op grond van mijn persoonlijke verdiensten en niet op basis van een politieke afspraak. Ik acht het een voorrecht om voorzitter te kunnen

zijn en om de rechten van de Kamer te verdedigen, om het functioneren van de Kamer te verbeteren en om te helpen bij het creëren van instrumenten voor de controle van de macht. Dat noem ik het dienen van het algemeen belang en daarom wil ik graag voorzitter worden.

*N

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter. Een van de minder aangename momenten in de politiek is het moment waarop je het over jezelf moet hebben. Politici zijn opgevoed om het over het algemeen belang te hebben en ieder woord dat zij zeggen wordt begeleid met de mededeling: het gaat over de zaak en niet over mij. Dat kun je echter niet zeggen als je tussen personen moet kiezen. Het moment wordt extra lastig als je twee uitstekende opponenten hebt, want beiden zijn volstrekt geschikt om het ambt van voorzitter van deze Kamer te bekleden. Waarom zou u dan toch op mij moeten stemmen?

Ik ga niet zover als Erik Jurgens om te stellen dat een stem op mij het algemeen belang dient. Ik ben bescheidener en zeg gewoon dat ik de functie leuk vind en eervol om te doen. Je mag die echter alleen maar vervullen als je ook de overtuiging hebt dat je het kunt. Van de 75 leden van deze Kamer is er in ieder geval één die dat vindt, en dat ben ik zelf. Echter, ook anderen hebben mij een signaal gegeven. Dat gebeurde toen ik een maand of twee geleden een hele middag door ziekte van de voorzitter en door afwezigheid van de andere voorzitters in de stoel zat en het kennelijk niet onaardig deed. Een aantal uwer deed de suggestie: waarom stel je jezelf niet kandidaat. Toen bleek dat het echt een open kandidaatstelling zou kunnen worden, heb ik gedacht: vooruit, laten we die gok maar wagen.

Tegelijkertijd bekruipt je het gevoel dat bij het opstellen van een profiel en al die andere zaken de Kamer te veel van een voorzitter vraagt. De voorzitter kan toch nooit iets anders dan een draagvlak creëren voor ideeën en nagaan of een draagvlak te vinden is. Dat wil ik proberen in het kader van de uitbreiding van de bevoegdheden van de Verenigde Vergadering. Heel toevallig vindt vandaag een vergadering plaats over de Europese Grondwet. Die Europese Grondwet is uniek. Het blijkt dat de publiciteit op het onderwerp inspringt. Vorige week hebben de commissies van de Eerste en de Tweede Kamer over de Europese Grondwet gesproken. Dan is het toch zonde om niet in de Verenigde Vergadering het totale debat te kunnen afronden. Dat zou Europa hebben verdiend.

Ik wil mij ervoor inzetten om de Verenigde vergadering de mogelijkheid te geven om Europese verdragen goed te keuren. Toevallig ligt er een motie van de heer Van Dijk voor waarin ervoor wordt gepleit om dat te doen. Ik pleit hier al jaren voor. Tweede Kamer en Eerste Kamer hebben in dat geval geen van beide amendementsrecht en zijn dan dus ook op dat punt gelijktijdig en gelijkwaardig aan elkaar.

Voor het overige heb ik alles in mijn brief gezet. Opvallend is dat de andere brieven in hoge mate dezelfde punten bevatten. Als ik een accent zou moeten leggen, kan ik zeggen dat ik mij ervoor wil inzetten dat bekeken wordt

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

of wetgeving uitvoerbaar is en dat ik wil proberen om een permanente commissie in het leven te roepen die dat tot haar taak rekent.

*N

Mevrouw **Timmerman-Buck** (CDA): Voorzitter. Ook ik zou niet durven zeggen dat het in het algemeen belang is om mij te verkiezen als uw voorzitter, al was het alleen maar omdat ik dan een hoop vragen zou krijgen over het relativerend vermogen en, naar ik aanneem, het zelfrelativerend vermogen. Een discussie over dit criterium uit de profielschets zou een moeilijke worden.

Voordat ik fractievoorzitter werd, heb ik twee jaar in de Kamer mogen opereren op met name het terrein van Justitie. Als jong en enthousiast Kamerlid heb ik in die twee jaar een twintigtal wetsvoorstellen behandeld. Daar was geen enkel wetsvoorstel bij -- ik ben dat nog eens nagegaan -- waarbij ik niet, al dan niet samen met andere woordvoerders, heb kunnen bewerkstelligen dat verheldering werd gegeven over de bedoeling van de wet en dat interpretatieverschillen die er zouden kunnen zijn, uit de wereld werden geholpen. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel inzake internationale misdrijven dat zojuist is behandeld, is een en ander niet alleen voor de betreffende woordvoerders verhelderd. De minister kwam tijdens de behandeling hier tot de ontdekking dat het ook voor hemzelf helderder werd. Evaluaties worden toegezegd en novelles worden afgedwongen. In die twee jaar heb ik deze Kamer leren kennen als een orgaan om trots, hartstikke trots op te zijn. Die onderstreepte meerwaarde van deze Kamer heeft ook voeding gegeven aan de gedachte die staat in de brief die alle leden gekregen hebben, namelijk dat die meerwaarde telkens weer vertolkt moet worden voor de burgers. Bij elke behandeling van een wetsvoorstel en bij elk plenair beleidsdebat zou aangegeven moeten worden, bijvoorbeeld op de website, wat deze Kamer heeft weten te bewerkstelligen en wat dus de toegevoegde waarde is ten aanzien van de Tweede Kamer.

Ik zal niet herhalen wat allemaal in mijn brief staat. Ik neem aan dat die helder is en, zo, neen, dan krijg ik daar vanzelf vragen over. Wel wil ik nog ingaan op het volgende. In de brief staat dat ik een actiever gebruik van de bevoegdheden die de Kamer heeft, zou voorstaan. Natuurlijk moet je hierbij in de eerste plaats denken aan het recht om moties in te dienen, het recht van enquête, het houden van interpellatiedebatten enzovoort. Daar hoort echter een relativering bij. Mijn opvatting is namelijk dat de voorzitter van de Kamer daar weliswaar een stimulerende houding in kan aannemen, maar dat het aan de fracties van deze Kamer is om te bepalen of men dat wil en, zo ja, in hoeverre men daar verder mee wil gaan. De voorzitter hoort boven de partijen te staan en hoort er voor de hele Kamer te zijn. Wat de voorzitter wel meer vermag, is een stimulans zijn -- dat wil ik graag -- om de eigen taken van de Kamer nog serieuzer aan te pakken dan zij nu al doet. Er is al melding gemaakt van een werkgroep die evaluaties op hun merites beoordeelt. Dit kan nu nog maar in beperkte mate, omdat het hier een experiment betreft. Dit schijnt echter moeiteloos te kunnen worden uitgebreid. Er worden hier zoveel toezeggingen gedaan, ook op

financieel gebied, waarvoor ook een werkgroep in het leven geroepen zou moeten worden.

Dat klinkt enthousiast. Ik zou dat graag zeggen, maar desalniettemin maak ik er een relativerende opmerking bij. Wij kennen namelijk twee handicaps. De eerste is de beperkte omvang van het ambtelijk apparaat. Dat is geen diskwalificatie, maar een constatering. De tweede is dat wij hier niet als fulltime, maar als parttime politici werken.

Dat betekent dat ik enthousiasme gepaard wil doen gaan aan nuchterheid en zakelijkheid, niet alleen over wat je wilt, maar ook over wat mogelijk is. In dat kader zou ik, mocht u mij kiezen tot Kamervoorzitter, te rade willen gaan bij relevante gesprekspartners zoals de Algemene Rekenkamer, de Raad van State en uiteraard het Presidium aan de overkant om te bezien, niet alleen wat de mogelijkheden voor deze Kamer zijn, maar ook wat de beperkingen zijn. Daarbij kan ik gesteund worden door en bogen op de managementervaring die ik zes jaar lang als ondervoorzitter van de commissie Gelijke behandeling heb opgedaan, naast de rechtsprekende taak en de beleidstaak die ik daar had. Dat stond nog niet in mijn brief.

Ik heb gerept van een zelfbewuste en zichtbare Kamer in mijn brief. Voor u staat een brok energie. Voor u staat iemand die haar kennis, ervaring en vaardigheden met enthousiasmerende gedrevenheid wil inzetten voor deze Kamer. Voor u staat iemand die er wil zijn voor de hele Kamer en die boven de partijen staat. Voor u staat een team player die slagvaardigheid wil koppelen aan gemoedelijkheid. Voor u staat iemand die het ambt wil vervullen conform de waardigheid ervan, zodat u, mocht u mij kiezen, aan het einde van de periode kunt constateren: dit is goed geweest!

*N

De heer **Stekelenburg** (PvdA): Voorzitter. Ik heb met veel belangstelling de brieven gelezen en geluisterd naar de drie verklaringen waarom de kandidaten vonden dat wij hem of haar moesten kiezen als voorzitter van deze Kamer. De informatie was bijna voldoende om die keuze te kunnen maken. Aan mevrouw Timmerman wil ik nog twee vragen stellen.

Ik heb het enthousiasme van mevrouw Timmerman gehoord over de Eerste Kamer. Dat lijkt mij prima. Dat blijkt ook uit haar brief. Toch zou ik iets preciezer willen horen hoe zij de positie van de Eerste Kamer niet alleen wil uitdragen, maar ook versterken. Aan welke bevoegdheden, middelen en mogelijkheden denkt zij? Hoe zouden die gebruikt moeten worden?

Mijn tweede vraag slaat op de laatste zin van de laatste alinea in de brief van mevrouw Timmerman. Daar staat: vanuit de staatsrechtelijk gelijkwaardige positie van beide Kamers. Kan zij uitleggen wat de staatsrechtelijk gelijkwaardige positie van beide Kamers is? Mij is dat niet duidelijk. De leden van mijn fractie die ik daarnaar gevraagd heb, konden mij dat ook niet duidelijk maken.

*N

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Mevrouw **De Wolff** (GroenLinks): Voorzitter. Wij kunnen nu al constateren dat het een gelukkige keuze was om deze procedure te voeren. Dat er nu drie kandidaten zijn, is zelfs meer dan de fractie van GroenLinks kon bevroeden, toen zij dit voorstel in het college van senioren formuleerde. Het zijn drie kandidaten van verschillende pluimage, van grote en kleine fracties, oud en jong, man en vrouw. Er valt wat te kiezen en dat is winst. Het is goed dat de kandidaten zich zowel schriftelijk als mondeling hebben gepresenteerd en daarbij hun eigen accent hebben kunnen aanbrengen, zodat de Kamer een afgewogen keuze kan maken. Om die keuze te vergemakkelijken, wil ik alle drie de kandidaten nog enkele vragen stellen. Ik houd de alfabetische volgorde aan.

De heer Jurgens heeft een gepassioneerd betoog gehouden, zoals wij dat van hem kennen, waarin hij uitgesproken opvattingen heeft geventileerd, zoals wij dat ook van hem kennen. Vaak ben ik het met die uitgesproken opvattingen van de heer Jurgens ook van harte eens. De vraag laat zich echter toch stellen, in hoeverre hij als voorzitter straks terughoudendheid zal kunnen betrachten in het ventileren van zijn eigen politieke opvattingen. Is hij niet bang dat hij te hard voor de troepen uit zal lopen als het gaat om de positie van dit huis? Wat wil hij daar allemaal in veranderen? Met andere woorden, heeft hij ook de overtuigingskracht en de volharding om zijn opvattingen te verwezenlijken. Hoe zal hij dat doen?

Mijn laatste vraag aan de heer Jurgens is de volgende. Hij heeft vier jaar deel uitgemaakt van de huishoudelijke commissie als tweede ondervoorzitter van deze Kamer. Kan hij in het kort aangeven wat er naar zijn mening in de komende periode aan het functioneren van de huishoudelijke commissie zou moeten verbeteren ten opzichte van de afgelopen vier jaar? Ik ben erg benieuwd naar het antwoord op die vraag.

De heer Schuyer heeft in zijn brief een wat karige invulling gegeven aan wat hij zou willen vernieuwen aan de werkwijze van deze Kamer. In zijn mondelinge toelichting heeft hij een aantal aanvullende voorbeelden gegeven die mij erg aanspreken. Hoe stelt hij zich een verlevendiging van de debatcultuur en de door ons gevolgde procedures in deze Kamer voor? Heeft de heer Schuyer, die deel uitmaakt van het college van senioren, een visie op de afgelopen periode en wat er zou kunnen verbeteren? Hij geeft aan dat de huishoudelijke commissie moet worden verbreed en dat er meer van de agenda van het college van senioren naar de huishoudelijke commissie moet overgaan. Wordt het probleem dan niet verplaatst in plaats van opgelost? Kan hij concreter maken hoe de aansturing van het management in deze Kamer kan verbeteren?

Ik heb ten slotte nog een aantal vragen voor mevrouw Timmerman. Bovenaan in de profielschets staat: een brede en gedegen parlementaire ervaring. Ik kan mij herinneren dat ik hier tegelijkertijd met mevrouw Timmerman ben geïnstalleerd. Mevrouw Timmerman zal beamen dat wij het afgelopen jaar vrijwel niets gedaan hebben. Wij moeten het dus hebben van de eerste paar jaar dat wij hier in de vorige periode in de Eerste Kamer hebben gefunctioneerd. Is dat nu een gedegen

parlementaire ervaring? Heb je dan dusdanig veel meegemaakt in de Staten-Generaal dat je kunt zeggen: ja, ik beschik daarover? Als ik over mijzelf praat, zou ik dat niet voor mijn rekening willen nemen. Uit het curriculum vitae van mevrouw Timmerman blijkt dat zij echt een partijpolitica is. Zij is iemand die de lange mars door de CDA-instituten heeft gemaakt. Voorts maak ik uit de kranten op dat mevrouw Timmerman tot de inner circle van de minister-president behoort en ook in die zin een echte typische CDA-politica is. In hoeverre zal zij, met de geschiedenis die zij heeft, ons kunnen waarborgen dat zij hier een onafhankelijke rol zal kunnen spelen als voorzitter van dit huis?

Mijn laatste vragen aan mevrouw Timmerman hebben betrekking op de werkwijze, op de broodnodige vernieuwing van deze Kamer. Daar stonden in haar brief aardige dingen over, maar mevrouw Timmerman heeft die zojuist in haar mondelinge toelichting toch wel heel sterk gerelativeerd. Zij wil een stimulans zijn, maar zij wijst tegelijkertijd op alle beperkingen die deze Kamer heeft in het verder uitbouwen van haar rechten, zoals het recht van enquête of het recht van interpellatie, het uitbouwen van een werkgroep wetevaluaties et cetera. Ik zou toch menen dat deze Kamer, die een zelfstandige begrotingsautoriteit heeft, veel assertiever zou kunnen zijn in het gebruik maken van haar rechten. Ik nodig mevrouw Timmerman derhalve uit om daar nog eens iets meer op in te gaan en dan en passant ook de vraag te beantwoorden, hoe zij meent de discussie weer vlot te kunnen trekken die nog steeds niet helemaal gevoerd is met de Tweede Kamer over de positie van de Eerste Kamer. Wij zijn daar een tijd geleden aan begonnen. Vervolgens is daar in de Tweede Kamer een half debat over gevoerd en is de zaak blijven hangen. Hoe trekken wij die discussie weer vlot?

Ik stel mevrouw Timmerman ten slotte dezelfde vraag als die ik aan de heer Schuyer heb gesteld. Hoe denkt zij hier als voorzitter te komen tot een wat levendiger, overtuigender debat dat ook voor de buitenwereld wat beter is aan te zien dan tot nu toe het geval is?

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Aansluitend op de laatste spreker: het zal wel aan mijn maagdelijkheid liggen, maar ik heb nog niet te klagen over het debat in deze Kamer. Ik heb vorige week aan de overzijde bij het debat gezeten, maar daar werd ik ook niet vrolijk van. Wie weet komen er dus vier mooie jaren voor ons.

Slechte scheidsrechters kunnen een wedstrijd kapot fluiten, slechte voorzitters een politiek debat. In zoverre wil ik dan ook wel met Erik Jurgens meegaan dat het een zaak van algemeen belang is om een goede voorzitter te kiezen. Of hij "algemeen belang" is moeten wij straks nog beslissen, maar het is wel fijn dat wij een voorzitter hebben. Stel je voor dat wij het nu zonder u zouden moeten doen: ik weet niet of wij onszelf dan in de hand zouden hebben. Sommigen denken dan ook dat het wel goed is als er een voorzitter is die de zaak in de hand kan houden. Ook is het fijn dat er iets te kiezen valt. Daarvoor dank aan de kandidaten. Dat maakt het voor deze

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Kamer in ieder geval mogelijk om, alles afwegende, voor de een of de ander te kiezen. Zo hoort het ook te zijn.

De kandidaten zijn noodzakelijkerwijs allemaal lid van deze Kamer en als zodanig zijn ze ons allemaal even lief. De partijpolitieke signatuur is voor ons niet interessant als het gaat om het kiezen van een voorzitter, want een voorzitter hoort boven de partijen te staan en hoort iedereen een handje te helpen als dat nodig is, of in de hand te houden als dat nodig zou zijn. Er mogen volgens ons dan ook geen beperkende regels zijn voor de kandidaatstelling. In die zin vind ik het werkelijk jammer dat mevrouw Timmerman voor de motie van de VVD-fractie heeft gestemd, want in die motie zie ik zo'n beperking. Als zij zich wat Wiegeliaans had opgesteld bij deze motie, waren onze hartjes wat harder gaan kloppen. Maar goed, het is nu eenmaal zo en wij wegen dat mee.

Wij hebben haar brief en ook die van de beide andere gelezen. Die waren allemaal heel overtuigend. Ik ben blij dat Erik Jurgens ons dé mop over de Eerste Kamer belooft, namelijk humor in het debat te brengen. Wij zouden hem daar dankbaar voor zijn, maar voor ons is dat nog geen reden om op hem te stemmen. Ook begrijpen wij dat je met Eddy Schuyer alle kanten op kan. Hij hoort ook tot de meest flexibele partij van Nederland. Verder vinden wij het fantastisch dat mevrouw Timmerman op Prinsjesdag hier het ontbijt klaar maakt, maar om daar nu een voorzitter op te kiezen..., nee, dat lijkt mij niet. Daarom aan alle kandidaten een paar inhoudelijke vragen, want wij vinden dat de voorzitter zijn of haar best moet doen om ons zo goed mogelijk te laten functioneren.

Onze eerste vraag betreft de transparantie. Hoe kunnen wij tot meer transparantie van deze Kamer komen? Moeten wij niet, net als de eerste de beste dorpsraad, de Tweede Kamer of een gemeenteraad, onze commissies openbaar verklaren? U hoeft mij niet te zeggen "ach, er wordt niets besproken in die commissies, er is toch geen mens in geïnteresseerd", want dat is dan aan die commissies. Het gaat erom dat ik artikel 42 van het reglement van orde las en toen dacht "Daar begrijp ik helemaal niets van". Graag de mening van de kandidaten hierover.

Verder wordt gesproken over de vele mogelijkheden van internet. Moeten wij er niet voor zorgen dat onze bijeenkomsten voortaan op internet staan, zodat mensen in Zuidhorn, Zeelst of Rotterdam-Zuid er gewoon naar kunnen kijken? Voor alle duidelijkheid: ze hoeven niet te kijken, want het is geen straf, maar ze mógen dan kijken wat hier gebeurt. Dan kunnen ze misschien gaandeweg ook een beter oordeel hebben over de toekomst van deze Kamer. Ook hierover hoor ik graag de mening van de kandidaten.

Wat vinden zij van een verdere bevordering van de formele gelijkheid van alle Kamerleden? In artikel 93 van het reglement van orde lees ik, dat een motie moet worden ondersteund door vier of vijf andere leden. Op zichzelf kan je dat regelen, door afspraken met andere partijen te maken, maar ik kan mij voorstellen dat wij dat voortaan langs de koninklijke weg doen en dat iemand die in deze Kamer is gekozen, gewoon zelf een motie of een voorstel aan de Kamer mag voorleggen, waarna erover gestemd wordt. De bepaling van artikel 93 die partijen met één of twee zetels, of zelfs met vier, zoals mijn partij,

beperkt, vind ik niet zo volwassen. Graag ook hierover de mening van de kandidaten. Dit kan ons stemgedrag bepalen.

Er is al gevraagd hoe de kandidaten staan tegenover het bevorderen van een nieuw debat over de positie van deze Kamer. U kent mijn opvattingen daarover, maar er zijn nog veel meer opvattingen op dat punt en ik vind dat wij daar in ieder geval over moeten praten, willen wij onszelf serieus nemen. Mevrouw Timmerman was op dat punt wat terughoudend. Haar brief beloofde méér dan zij nu vanmiddag zei. Een herkansing kan daar wellicht nog iets aan veranderen.

In de vierde plaats hebben wij de vraag hoe de drie kandidaten de rol van deze Kamer in de toekomst zien in relatie tot de Europese Unie. Wij worden straks toch min of meer een provincie van Europa.

Wat heeft dit voor gevolgen voor deze Kamer? Wat moeten wij doen als wij dit niet willen? De heer Schuyer heeft hierover gesproken, maar ik zou graag ook van de andere kandidaten horen hoe zij hierover denken.

Tot slot kan ik zeggen dat mijn fractie bij volstrekt gelijke geschiktheid zich niet zal laten leiden door politieke herkomst of sekse, maar door het juiste antwoord op de vraag wat een kroket in dit huis kost en hoe dit kan worden verklaard. Dit is een onzinnige vraag, maar ik hoop dat de eerste vier inhoudelijke vragen zo worden beantwoord dat wij die vijfde vraag niet hoeven te stellen.

De tijdelijk voorzitter: Zijn er nog andere leden die het woord wensen te voeren in deze ronde? Dit is niet het geval. Ik geef daarom opnieuw het woord aan de kandidaten.

**

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Ik vind het aardig dat mijn beide collega's mijn grap over het algemeen belang zo goed hebben begrepen. Zij wilden geen van beiden zeggen dat verkiezing van hen in het algemeen belang is. Ik moet daarom concluderen dat hun verkiezing niet in het algemeen belang is om daarmee mijn eigen opmerking te relativiseren. Wij praten niet over de vraag of wij iets leuks kunnen doen voor onszelf, maar of wij iets kunnen betekenen voor deze Kamer.

Mevrouw De Wolff vroeg mij of ik in staat zou zijn mijn gepassioneerde opvattingen als voorzitter van de Kamer onder stoelen en banken te steken. Het antwoord op die vraag is natuurlijk ja, want de voorzitter als voorzitter vertegenwoordigt de mening van de Kamer. Hij of zij zal gepassioneerd zijn in de verdediging van de Kamer. Daarover heb ik gesproken. Ik vind het van buitengewoon grote betekenis dat de Kamer als zodanig krachtig naar buiten toe wordt verdedigd. Natuurlijk zullen je eigen opvattingen daarover dan een minder grote rol gaan spelen. Ook hier is het weer zo dat het nooit goed is. Als je professor bent in de politiek, wordt er gezegd: al die intellectuelen in de politiek, die zijn veel te afstandelijk. Als je eens een gepassioneerd verhaal houdt, wordt er

gezegd: dit gaat veel te ver. Ik zal proberen allebei te blijven doen, want ik denk dat dit ook bij mij past.

Overigens is opgemerkt dat de evaluatie van wetgeving tot mijn gepassioneerde opvattingen behoort. Ik heb in de senioren voorgesteld dat wij dit zouden gaan doen. Ik ben blij dat ik daarvoor nu steun krijg van mijn beide medekandidaten. Dit komt in ieder geval voor elkaar.

Mevrouw De Wolff heeft verder gevraagd hoe de huishoudelijke commissie kan worden verbeterd. In ieder geval moet de naam worden veranderd, want dit is een verschrikkelijke naam voor een college dat wordt geacht uit de fractievoorzitters van deze Kamer te bestaan. Ik kan mij voorstellen dat wij dit presidium uitbreiden met een lid van de kleine fracties, maar dan komt de vraag op wat dan nog de rol van de senioren is. Wij staan daarvoor open. Wij hebben "stranddagen" gehad. Dit klinkt heel opwindend, maar dit waren gewoon vergaderingen van senioren waarin wij de tijd hebben genomen om dit soort vraagstukken door te nemen. Er zijn vele uitstekende ideeën geopperd, maar het is mij opgevallen dat de meeste daarvan niet worden uitgevoerd. Misschien is dit debat een aanleiding voor ons allen om te proberen op dit punt wat minder terughoudend te zijn en inderdaad bereid te zijn tot veranderingen.

Ik denk dat ik mij verder kan beperken tot een antwoord op de vraag van de heer Kox over de Europese Unie. Ik heb mij al jaren ingezet om de greep op de Europese Unie en op hetgeen daar gebeurt, te versterken. De nationale parlementen zijn op dit punt tekortgeschoten. Er wordt pas naar een wet gekeken als die hier ter uitvoering van een richtlijn wordt voorgelegd, maar wij zouden er natuurlijk eerst voor moeten zorgen dat die richtlijn goed is, want zodra die richtlijn is aangenomen, kunnen wij niets anders doen dan de wet aannemen. Zowel aan de overzijde als hier wordt hieraan veel te weinig gedaan. Dit is een grote tekortkoming in ons democratisch bestel.

In antwoord op de laatste vraag van de heer Kox moet ik antwoorden dat ik het nadeel heb dat ik niet van kroketten houd, omdat ik vroeger wel eens in een restaurant heb meegeholpen om ze te bereiden.

*N

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter. Ik ben nooit lid geweest van de Huishoudelijke Commissie, dus ik moet het antwoord op de krokettenvraag schuldig blijven. Ik weet wel dat de kroket niet separaat te koop is, maar alleen met een boterham erbij. De prijs is volgens mij 50 eurocent, maar dat weet ik niet zeker.

Mevrouw De Wolff heeft gevraagd hoe ik denk het debat te verlevendigen. Nu heb ik al gezegd dat de verwachtingen ten aanzien van een voorzitter naar mijn mening vaak erg zwaar zijn. Het is vermoedelijk niet goed mogelijk om vanuit de voorzitterstoel te stimuleren dat een debat levendiger wordt. Wel kan worden geprobeerd om daaraan voorafgaand een aantal maatregelen te nemen. Mijn fractie heeft in het College van Senioren bijvoorbeeld regelmatig gepleit voor het omkeren van de spreektijd in

eerste en tweede termijn. Als voor de tweede termijn een lange spreektijd zou gelden en voor de eerste termijn een korte, men tijdens de korte spreektijd uit het hoofd zou spreken en de minister-president direct zou moeten antwoorden, zou het debat zeker levendiger zijn. Juist omdat de eerste termijn vaak heel lang is en helemaal is uitgeschreven, leest men eigenlijk verhalen voor. Ook het vervroegen van de algemene beschouwingen kan een bijdrage leveren, al was het alleen maar omdat de pers dan nagaat of er verschillen zijn tussen de opmerkingen die hier en aan de overzijde worden gemaakt. Die verschillen zijn er ongetwijfeld, dus dat werkt absoluut stimulerend. De debatacultuur zou inderdaad steviger en prettiger kunnen, maar dat is geen doel op zichzelf.

Mevrouw De Wolff heeft ook gevraagd naar mijn visie op de Huishoudelijke Commissie. Ik begin met de opmerking dat ik van mening ben dat de naam van deze commissie dient te worden gewijzigd. Ik sluit mij op dit punt aan bij de heer Jurgens. De opmerking in mijn brief om de Huishoudelijke Commissie of het Presidium te verbreden, heeft zeker te maken met de verwachting dat het Presidium dan voorstellen zal doen, bijvoorbeeld over een debatacultuur in de Kamer, die op een breder draagvlak kunnen rekenen dan de voorstellen van een voorzitter alleen. Bovendien, en daarmee vertel ik geen geheim, is de afgelopen vier jaar heel veel tijd besteed aan de interne organisatie van deze Kamer. Daarin zijn problemen signaleerd; men vraagt om een verbetering van het management. Wij zijn vanmiddag getuige geweest van een opmerking van de tijdelijke voorzitter. Hij vroeg zich af of de Huishoudelijke Commissie niet moest worden verbreed, met name met mensen die deskundig zijn op het gebied van management en personeelsbeleid. Ik denk dat dit noodzakelijk is; vandaar mijn pleidooi om de commissie van naam te veranderen en haar samenstelling te verbreden.

Ik zou het helemaal niet slecht vinden als deze Kamer op gezette tijden, maar wel met grote regelmaat, onderzoek zou doen naar de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van wetgeving. Zij zou bijvoorbeeld horizonbepalingen in wetgeving kunnen afdwingen en op basis daarvan kunnen verzoeken om een evaluatie, die hier vervolgens wordt besproken. Zo zou de Kamer de vinger goed aan de pols van de uitvoerbaarheid van de wetgeving kunnen houden.

De heer Kox heeft gevraagd naar mijn mening over transparantie. Ik heb geen enkel bezwaar tegen het openbaar maken van commissievergaderingen. Integendeel, ik ben daar in mijn politieke carrière altijd voor geweest. Toen ik hier begon, vond ik dat ook een initiatief waard. Ik heb ook gevraagd waarom dat niet kon. De eerlijkheid gebiedt mij wel te zeggen dat de commissievergaderingen zo langzamerhand iets anders zijn geworden dan twaalf jaar geleden, toen ik in de Kamer kwam.

Toen ik erin kwam, was het eigenlijk niet meer dan het overleggen van een serie vragen, waarbij men even toetste of er door andere politieke partijen adhesie werd betuigd met die vragen. Vervolgens werd het plenaire debat over die wet hier gevoerd. Langzamerhand verschuift het debat ook naar de commissies. Wat mij betreft maken wij die

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

commissievergaderingen openbaar. Ik denk dat wij dit best aankunnen, want het publiek zal zich nog niet opstellen in rijen van drie.

In de brief zijn opmerkingen gemaakt over internet. Ik vind het een zeer waardevolle suggestie, maar ik weet niet wat de kosten daarvan zijn, dus in dit opzicht ben ik wat voorzichtig.

Het punt van de formele gelijkheid van alle leden is al gerelativeerd door de opmerking dat het meestal wel goed komt, want er is altijd wel een vijfde lid te vinden, zeker omdat het gaat om ondersteunen, zoals in het Reglement van Orde staat; men hoeft niet eens mee te tekenen. Onder normale omstandigheden worden moties van fracties die minder dan vijf leden hebben, in de praktijk op basis van collegialiteit altijd ondersteund. Ik betwijfel of het Reglement van Orde moet worden aangepast, want ik vind wel dat een centrumdemocraat die hier in deze Kamer verzeild zou raken, niet de mogelijkheid moet hebben om in zijn eentje een motie in te dienen. In dit soort typische gevallen zou je de steun van vijf leden kunnen onthouden.

Over de positie van de Kamer ten opzichte van Europa heb ik al een opmerking gemaakt. Op dit punt ben ik geïnspireerd door de afscheidsspeech die de heer Tjeenk Willink hield toen hij hier afscheid nam als voorzitter en deze Kamer heel nadrukkelijk stimuleerde om in te zoomen op Europa en daar de aandacht op te vestigen. Dat heeft zeker geleid tot ontwikkelingen zoals de oprichting van het Europees bureau van de Eerste Kamer. Ik zou dat nog willen versterken.

*N

Mevrouw **Timmerman-Buck** (CDA): Voorzitter. Mijn plaats op de sprekerslijst wordt bepaald door de alfabetische volgorde. Dit gaat op achternaam en ik moet zeggen dat ik op dit moment de beslissing betreurt die ik 24 jaar geleden heb genomen, om te trouwen met een man en diens achternaam over te nemen, zijnde Timmerman, terwijl mijn meisjesnaam Buck is. Het zij zo.

De beide heren die vóór mij hebben gesproken, hebben al wat gras voor mijn voeten weggemaaid, maar ik zal mijn best doen om op alle vragen zo goed mogelijk in te gaan, allereerst op de vraag van de heer Stekelenburg over de versterking van de positie van de Eerste Kamer en over de positionering van de Eerste Kamer als instituut waarop wij trots mogen zijn. Ik denk dat het in de eerste plaats van belang is -- dit hangt samen met de zelfbewustheid die ik in mijn sollicitatiebrief heb weergegeven -- dat de positie van de Eerste Kamer al versterkt kan worden door maximaal gebruik te maken van de formele bevoegdheden die wij nu reeds hebben. Ik vind dat van die bevoegdheden nog lang niet actief genoeg gebruik wordt gemaakt om de Kamer op de maatschappelijke en staatsrechtelijke agenda te zetten en de Kamer zichtbaar te maken. Het vergroten van de zichtbaarheid kan ook de positie van de senaat versterken. Ik heb daarvan al een aantal concrete voorbeelden gegeven. Wat de formele bevoegdheden van de Eerste Kamer betreft, merk ik op dat ik hier sta als kandidaat-Kamervoorzitter en niet als lid van mijn fractie. Als lid van

een fractie heb ik bepaaldelijk opvattingen over vetorecht, terugzendrecht en wat dies meer zij. Ik vind echter dat de voorzitter van de Eerste Kamer boven de partijen moet staan en zeer terughoudend moet zijn, niet met het aangaan van het debat over de meerwaarde of over het bestaansrecht van de Eerste Kamer, maar wel wat betreft de formele bevoegdheden, en dan met name de vraag of die al dan niet gewijzigd zouden moeten worden. Ik vind dit een principieel punt.

Met de staatsrechtelijk gelijkwaardige positie, waarover ik in mijn brief heb geschreven, heb ik eenvoudigweg bedoeld dat beide Kamers, dus zowel de Tweede als de Eerste Kamer, grondwettelijk gelijkwaardig zijn. Het feit dat er telkens wordt gesproken over het politieke primaat van de Tweede Kamer heeft er volgens mij en volgens vele staatsrechtgeleerden uitsluitend mee te maken dat de Tweede Kamer het recht van initiatief en het recht van amendement heeft, iets wat de Eerste Kamer niet heeft. Dat op zichzelf betekent echter nog niet dat wij niet moeten blijven staan voor de fundamentele grondwettelijke gelijkwaardigheid. Ook daaraan ontleen ik die zelfbewustheid. Ik hoop dat het hiermee duidelijker is geworden.

Mevrouw De Wolff heeft gesproken over de gedegen parlementaire ervaring uit de profielschets. Ik heb daarover nagedacht. Welnu, daarin wordt niet gesproken van een "ruime" parlementaire ervaring. Ik wil er geen semantische discussie van maken, maar inderdaad ben ik slechts vier jaar lid van deze Kamer. In mijn eerste speech heb ik al aangegeven dat ik in de eerste twee jaar als Kamerlid bijzonder betrokken en actief bezig ben geweest. Ik heb namelijk twintig wetsvoorstellen plenair behandeld. Het spijt mij dat ik nu ietwat onbescheiden moet worden, maar de vragen leidden hiertoe. Dat was behoorlijk wat. In de daaropvolgende twee jaar als fractievoorzitter heb ik leiding moeten geven aan een fractie van enige omvang. Bovendien heb ik in die tijd deel uitgemaakt van het college van senioren.

Voorts wijs ik erop dat ik zo'n dertien jaar heb gewerkt bij het wetenschappelijk instituut voor het CDA. Daarbinnen werd vrij nauw samengewerkt met Tweede-Kamerleden en Eerste-Kamerleden, alsook bewindslieden. Ook van die zijde ben ik dus gedurende een periode van ongeveer dertien jaar bekend geraakt met de mores binnen het parlement.

Men zal het mij niet kwalijk nemen dat ik de opmerking over uitsluitend CDA-instituten toch corrigeer. De commissie Gelijke behandeling is een semi-rechterlijke instantie die niets met partijpolitiek te maken heeft. De NOVIB, waar ik vice-voorzitter ben geweest, heeft niets te maken met partijpolitiek, tenzij men het als een links instituut beschouwt, gezien de partijpolitieke profilering van de voorzitters in die tijd. De Marga Klompé-stichting staat boven partijen, is onafhankelijk en zorgt voor mensen die tussen wal en schip zijn geraakt. Ook de KRO zal ik geen partijpolitiek instituut willen noemen.

Ik heb al wat gezegd over het assertiever gebruik maken van de formele rechten van de Kamer.

De vraag is gesteld: hoe te komen tot een levendiger debat? Ik heb al gezegd dat mij het gras enigszins voor de voeten is weggemaaid. Ik kan het alleen

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

maar eens zijn met wat de heer Schuyer hierover heeft opgemerkt. Het is bekend dat ik volledig sta achter het benutten van de beschikbare mogelijkheden om het debat levendiger te maken. Hierbij denk ik aan het schuiven met de tijd bij de algemene beschouwingen, eventueel met het omdraaien van de tweede en de eerste termijn. Het spijt mij alleen dat ik niet origineler kan zijn, maar ik kan mij aansluiten bij wat de heer Schuyer terzake heeft opgemerkt.

De heer Kox wil dat de commissievergaderingen openbaar verklaard worden. Ik wil daar heel serieus over nadenken, omdat het karakter van de commissievergaderingen in de loop der tijd veranderd is van uitsluitend procedureel tot meer politiek inhoudelijk. Op voorhand wil ik hier dus absoluut geen "nee" tegen zeggen.

Wie zou er wat kunnen hebben tegen het op internet plaatsen van onze bijeenkomsten? Zoals de heer Schuyer al aangaf, is dat overigens niet alleen een kwestie van geld, maar ook van menskracht, zo is mijn ervaring. Immers, zoiets levert altijd meer werk op.

Er is nog gesproken over het indienen van moties zonder de vereiste vijf ondertekenaars. Inderdaad zal het probleem zich in de praktijk wel oplossen, aldus de heer Schuyer. Toch wil ik meer in de eerstgenoemde richting redeneren. Immers, het betreft de principiële vraag of fracties van kleinere omvang uitsluitend vanwege dat feit zich tot andere fracties moeten wenden voor het indienen van een motie. Ik sta hier dus veel positiever tegenover.

Ik ben al ingegaan op de opmerking over het bevorderen van het debat over de positie van de Senaat.

Ik vind het tot slot heel vervelend om als vrouw over huishoudelijke commissies en kroketten te moeten praten. Dat doe ik dus niet.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik wil de heer Jurgens nog vragen hoe hij denkt over openbare commissievergaderingen, over de mogelijkheden van het internet en over de moties. Ik heb hem daarover niet gehoord, maar beide andere kandidaten wel.

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Ik denk dat uit de Handelingen zal blijken dat die vragen uitdrukkelijk aan mevrouw Timmerman waren gesteld. Ik heb althans verstaan dat ze niet tot mij waren gericht. Anders had ik graag geantwoord.

Het probleem met commissievergaderingen hier is dat wij geen ruimte hebben voor het publiek. Het is idiotie dat commissievergaderingen besloten zijn. Ik ken geen andere parlementen waar commissies niet gewoon gebruikt worden voor onderling debat tussen de leden en natuurlijk ook voor procedures. Als je de vergaderingen openbaar maakt, moet je ruimte hebben voor een tribune, voor de stenografische dienst etc. Dat is een groot ruimteprobleem, een praktisch probleem, dat niet gemakkelijk is te

overwinnen. Zo nu en dan houden wij een openbare commissievergadering. Die openbaarheid bestaat er dan uit dat wij daarvan een stenografisch verslag laten maken, vanwege het gebrek aan fysieke ruimte. Ik zou de stap durven nemen om te proberen met de Tweede Kamer af te spreken dat commissievergaderingen die openbaar zijn aan de overkant van het Binnenhof kunnen plaatsvinden.

Een van de speciale karaktertrekken van dit huis is dat wij buitengewoon zuinig zijn met moties. De vorige week heb ik in de Tweede Kamer in de discussie over de Europese Conventie meegemaakt dat men daar absoluut niet zo terughoudend is. Wij krijgen hier straks ook een discussie over achttien ingediende moties. De bedoeling destijds was om overhaasting op dat punt te voorkomen. Wordt er een ingediend, dan kijkt de voorzitter om zich heen en vraagt of zij voldoende wordt ondersteund. Een aantal mensen steekt dan de hand op. Een formele belemmering voor het indienen van moties is er dus nauwelijks.

In mijn brief, waaraan ik nog niet heb gerefereerd, heb ik te kennen gegeven dat een belangrijke taak van de Eerste Kamer was om zich naar buiten toe beter zichtbaar te maken. Ik heb zelf in het seniorenconvent een half jaar geleden gesuggereerd, alle fracties een plek te geven op de website van de Eerste Kamer, om daar te vertellen wat zij hier eigenlijk doen.

*N

Mevrouw **De Wolff** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb niet gezegd dat mevrouw Timmerman alleen maar werkzaam is geweest voor partijgeledingen. Ik heb wel gezegd dat mij toen ik haar curriculum vitae las opviel dat zij in zoveel partijgelederen van het CDA werkzaam was geweest. Ik heb daar nog het een en ander aan toegevoegd en de vraag in hoeverre zij ons kan garanderen dat zij als voorzitter een onafhankelijke positie inneemt.

Zij reageert door te zeggen dat zij ook voor NOVIB heeft gewerkt en niet alleen voor CDA-geledingen. Dat was niet echt een antwoord op mijn vraag.

*N

Mevrouw **Timmerman-Buck** (CDA): Voorzitter. Ik meen meermalen te hebben gezegd dat ik een Kamervoorzitter wil zijn die boven de partijen staat. Juist daarom heb ik in mijn antwoord aan de heer Stekelenburg over de formele bevoegdheden van de Eerste Kamer gezegd dat ik als lid van de fractie heel veel vindt over vetorecht, terugzendrecht, enz., maar dat ik het principieel niet aan de Kamervoorzitter vind om zich daarover uit te laten. Hij of zij moet daar althans zeer terughoudend in zijn. Wat wilt u nog meer dan dat ik nu tot drie keer toe heb gepoogd dat te zeggen? Het bewijs kan ik alleen maar leveren als u op mij stemt en vier jaar wacht.

De vergadering wordt van 15.31 uur tot 15.38 uur geschorst.

De tijdelijke **voorzitter**: Conform het gestelde in artikel 113 van het Reglement van orde zal deze verkiezing schriftelijk plaatsvinden.

Ik benoem tot stemopnemers de heer Rosenthal (voorzitter), mevrouw De Wolff, mevrouw Slagter-Roukema en de heer Van Middelkoop.

**

(Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.)

De heer **Rosenthal**, voorzitter van het stembureau: Uitgebracht zijn 74 stemmen, waarvan 31 op mevrouw Timmerman-Buck, 28 op de heer Jurgens, 14 op de heer Schuyer en 1 blanco.

De tijdelijke **voorzitter**: Aangezien geen der kandidaten de volstreekte meerderheid van stemmen op zich heeft verenigd, is er overeenkomstig het eerste lid van artikel 116 van het Reglement van Orde een tweede stemming nodig.

**

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter, snelheidshalve trek ik mij terug als kandidaat.

De tijdelijke **voorzitter**: Dan volgt nu een tweede stemming, waarbij alleen nog mevrouw Timmerman en de heer Jurgens kandidaat zijn.

**

(Hierna wordt opnieuw tot schriftelijke stemming overgegaan.)

De heer **Rosenthal**, voorzitter van het stembureau: Uitgebracht zijn 74 stemmen, waarvan 34 op de heer Jurgens en 37 op mevrouw Timmerman-Buck, terwijl 3 blanco stemmen zijn uitgebracht.

De tijdelijke **voorzitter**: Op grond van de uitslag van deze verkiezingen constateer ik dat mevrouw Timmerman-Buck gekozen is tot voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Ik wil haar daarmee van harte gelukwensen.

Er is vanmiddag gesproken over een eervol ambt. Mevrouw Timmerman, wij hopen dat u de komende zittingsperiode dit ambt eervol zult bekleden ten dienste van de Kamer en vooral ten dienste van het Nederlandse volk.

Onze gelukwensen wil ik graag laten vergezellen door deze bloemen. Ik wens u van harte geluk met uw benoeming.
(Applaus).

Alvorens de vergadering te schorsen, dank ik de twee kandidaten die zijn afgevalen voor de inzet die zij de afgelopen tijd aan de dag hebben gelegd om mee te doen aan deze nieuwe procedure. Wij hebben daarvan veel geleerd en zijn hen daarvoor dankbaar.

Ik deel de Kamer mede dat over vijf minuten de commissie voor Onderwijs zal vergaderen en over 20 minuten de commissie voor Financiën.

Tenslotte dank ik de leden van stemcommissie heel hartelijk voor het volbrengen van hun zware taak.

**

De vergadering wordt van 16.12 uur tot 16.27 uur geschorst.

Voorzitter: Timmerman-Buck

*N

De **voorzitter**: Geachte medeleden. Beste Collega's. Voor het geval dat heb ik toch maar een conceptje van een aanvaardingsspeech gemaakt. De traditie wil namelijk dat bij de verkiezing tot voorzitter van uw Kamer een speech hoort. Ik wil mij niet aan die gewoonte onttrekken, maar de speech wel uitspreken in het licht van een van de criteria die in de profielschets staan: vermogen tot relativering. Ik versta daaronder ook: zelfrelativering. Mijn woorden zullen u dus niet te lang vermoeien, temeer niet vanwege de hierna geagendeerde buitengewoon belangwekkende moties aangaande de Europese Conventie.

Op de allereerste plaats wil ik graag de Kamer van ganser harte danken voor het vertrouwen dat zij in mij heeft gesteld door mij te kiezen als haar voorzitter. U kunt rekenen op mijn enthousiasme en volledige inzet. Het feit dat ik gekozen ben als voorzitter van uw Kamer is voor mij temeer bijzonder, omdat het voor het eerst ging om een zogeheten vrije verkiezing, waarbij zich meer personen kunnen kandideren. Het verschil met de wijze waarop vorige voorzitters van de senaat werden gekozen, is groot. Mijn voorganger de heer Braks kon in zijn aanvaardingsspeech nog zeggen: Zeker aan het begin van een nieuw voorzitterschap past bescheidenheid bij de formulering van eigen visies. Vandaag is het zeker niet het moment om uitspraken te doen over functie, zin en werkwijze van de Kamer.

Me dunkt dat de Kamer nu voor een geheel andere context heeft zorggedragen gelet op de sollicitatiebrieven, de presentaties en de bevraging door u. Een ander verschil blijkt uit de aanvaardingsspeech van de voorganger van de heer Braks de heer Korthals Altes. Hij zei: Ik ben mij er maar al te zeer van bewust dat het te danken is aan het succes van de politieke groepering waarvan ik nu ruim veertig jaar deel uitmaak dat ik vandaag als kandidaat voor het voorzitterschap ben voorgedragen.

Ook dat automatisme, het voordragen van slechts één kandidaat, is voorbij. Ik hecht er overigens aan om te benadrukken dat de oude verkiezingswijze niet impliceerde dat de toenmalige kandidaten geen goede Kamervoorzitters konden zijn of zijn geweest.

Geachte medeleden. Bij mijn kandidaatsstelling heb ik zowel schriftelijk als mondeling getracht de meerwaarde van de Eerste Kamer te duiden. Mag ik kort nog even nadere invulling geven aan onze taak om de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kwaliteit van de wetgeving te bewaken en aan onze waarborgfunctie? De Eerste Kamer maakt deel uit van de Staten-Generaal. De leden ervan vertegenwoordigen de burgers ten overstaan van de regering. Ook al vloeit die vertegenwoordigende functie in ons geval voort uit indirecte verkiezingen, toch hebben wij de taak om de burgers direct te representeren. Dat impliceert dat deze Kamer voeling houdt met de samenleving, weet wat er speelt en dat ook inbrengt in de debatten met de regering, zeker in de komende moeilijke periode, waarin het risico groot is van verscherpte verhoudingen binnen de samenleving en tussen burgers en politici. De Eerste Kamer is het orgaan bij uitstek waar maatschappelijke verworteling en reflectie samenkomen. Dit raakt aan een belangrijke functie van de Eerste Kamer. Als zogenaamde *Chambre de Réflexion* brengt deze Kamer verdieping aan in de debatten over beleid en wetgeving, niet slechts incidenteel en niet slechts bij toeval. Daarenboven: die verdieping behelst ook het kunnen plaatsen van beleid en regelgeving in een breder perspectief van samenhang en toekomstgerichtheid. Regeren is vooruitzien. Het volk vertegenwoordigen impliceert eveneens vooruitzien. Kiezers, burgers verlangen dat van het parlement: leiding geven door samenhang aan te brengen en oriëntatie te verschaffen, niet blijven steken in de waan van de dag. Dit is van belang, juist in een periode waarin maatschappijbeelden en overheidsvisies kantelen of lijken te kantelen.

Daarbij worden vaak de meest indringende vragen gesteld over de wijze waarop de overheid zich van haar taken kwijt, maar vaker nog over de kerntaak van de overheid als zodanig. Ook is het de vraag wat de overheid zou moeten loslaten en dus zou moeten rekenen tot de verantwoordelijkheid van individuele burgers of maatschappelijke organisaties. Juist in een dergelijk tijdsgewricht kan de Eerste Kamer zich met meer fundamentele, oriëntatie verschaffende debatten doen gelden en een visie ontwikkelen of van visie doen blijken, teneinde de koers van de regering mede te bepalen als medewetgever en controleur.

Beste collega's, wij worden uitgedaagd; de Eerste Kamer wordt uitgedaagd. Die uitdaging ga ook ik als uw voorzitter, boven de partijen staande, aan, in het besef dat het vervullen van de daarbij behorende plichten mij een groot voorrecht zal zijn.

**

(applaus)

De **voorzitter**: Ik dank de heer Schuurman hartelijk voor het waarnemen van het voorzitterschap.

**

*B

!Europese Conventie!

Aan de orde is het **debat over het verslag van een algemeen overleg d.d. 10 juni 2003 over de Europese Conventie** en over:

- de motie-Van Dijk c.s. over zelfstandige toegang van nationale parlementen tot het Hof van Justitie (28473, nr. 12);
- de motie-Van Dijk c.s. over aanpassingen van de werkwijze van de Staten-Generaal (28473, nr. 13);
- de motie-Van Dijk c.s. over de unanimiteitsregel en de gekwalificeerde meerderheidsstemming (28473, nr. 14);
- de motie-Jurgens c.s. over integraal voorleggen resultaten aan IGC (28473, nr. 15);
- de motie-Timmermans/Van der Laan over besluitvorming op het gebied van meerjarige financiële perspectieven (28473, nr. 16);
- de motie-Timmermans c.s. over de subsidie voor de Europese Beweging in Nederland (28473, nr. 17)
- de motie-Van Baalen c.s. over één stemhebbend lid per lidstaat in de Europese Commissie (28473, nr. 19);
- de motie-Van der Laan c.s. over de vergaderlocaties van het Europees Parlement (28473, nr. 27);
- de motie-Van der Laan c.s. over de scheiding van kerk en staat (28473, nr. 28);
- de motie-Van der Laan c.s. over het Euratom Verdrag (228473, nr. 29).

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Het lot heeft bepaald dat ik de eerste mag zijn die onder uw leiding het woord voert. Ik had geen speech voorbereid, maar ik had mij wel voorbereid op datgene wat ik nu moet gaan behandelen, namelijk de Conventie. Wie had trouwens deze speech moeten houden, als ik tot voorzitter gekozen was?

De heer **Stekelenburg** (PvdA): Dat hadden we opgelost!

De heer **Jurgens** (PvdA): Ja, dat hadden we opgelost.

Vorige week hebben wij een indrukwekkende gebeurtenis meegemaakt, namelijk een gezamenlijke vergadering van de Tweede en de Eerste Kamer om Europese zaken te behandelen. Helaas pasten onze reglementen van orde niet op elkaar. Daarom vraag ik nu om te beginnen aan u, onze nieuwe voorzitter, en misschien ook aan de eerste ondervoorzitter om ervoor te zorgen dat ons reglement zodanig wordt ingericht dat wij, als wij nog eens gezamenlijk met de Tweede Kamer vergaderen over Europese zaken -- ik hoop dat dat nog vaak het geval zal zijn -- dan ook een gezamenlijk reglement van orde hebben opdat er ook normaal moties kunnen worden ingediend. Ik blijf volhouden -- dat is het ceterum censeo -- dat het mogelijk is om op grond van de huidige Grondwet een verenigde vergadering te beleggen inzake Europese Zaken. De Grondwet belet mijns inziens dus niet dat een verenigde vergadering bijeenkomt voor andere onderwerpen dan in de Grondwet genoemd, alleen mag die vergadering geen besluiten nemen. Nu wij een staatsrechtgeleerde in ons midden hebben -- ik doel op de heer Koekkoek -- moeten wij hier nog eens over praten. Naar mijn gevoel is dat een toelaatbare uitleg van de Grondwet. Als dat zo zou zijn, zou dat ook een betere oplossing zijn dan de wat rommelige situatie van vorige week. Tweede-Kamerleden dienden toen een overigens iets te groot aantal moties in. Dat zijn zij daar echter

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gewend. Zij weten niet beter dan dat je alleen kunt spreken via moties. Als er geen motie ingediend is, is het debat mislukt. In deze Kamer weten wij dat dat niet nodig is. Nu hebben wij echter wel moties voor ons liggen. Ik denk niet dat wij het debat van vorige week moeten heropenen. Ik heb van de andere woordvoerders begrepen dat ook zij van mening zijn dat wij ons het beste tot die moties kunnen beperken. Wij kunnen daar wel een aantal kanttekeningen bij plaatsten, gezien het gebeurde sinds wij vorige week dinsdag bij elkaar waren. Inmiddels heeft de Conventie namelijk nog vergaderd, vooruitlopend op de bijeenkomst in Thessaloniki van de Raad.

Ik beperk mij dus tot de moties die voorliggen. Om het de staatssecretaris gemakkelijk te maken, zal ik de aritmetische volgorde volgen. De motie op stuk nr. 12 van de heer Van de Beeten wordt door mijn fractie gesteund. Omdat het subsidiariteitsprotocol interessant is, zijn wij overgegaan tot medeondertekening van deze motie, ook al hebben onze geestesverwanten aan de overzijde daar niet aan meegewerkt.

Maar solidariteit met de collega's van de Eerste Kamer, Rob van de Beeten, is voor mij soms belangrijker dan die met de geestverwanten. Hadden zij dat maar een uur geleden geweten!

Ook de motie van de heer Van de Beeten op stuk nr. 13 is door mij meeondertekend. Voor deze motie geldt hetzelfde als voor de voorgaande.

De motie op stuk nr. 14 is wezenlijk. Zij heeft de steun van mijn fractie, zij het dat mijn fractie de motie niet heeft meeondertekend.

De motie-Jurgens c.s. op stuk nr. 15 is aan de overzijde door de heer Timmermans aangehouden, omdat wij eerst willen kijken wat de Conventie woensdag, donderdag en vrijdag nog zal doen. Ik wil aandacht voor deze zeer wezenlijke en centrale motie vragen, waarin de regering wordt uitgenodigd om zo veel mogelijk, eigenlijk zelfs helemaal te volgen wat er uit de Conventie komt, om de simpele reden dat deze nieuwe methode van internationaal onderhandelen niet alleen de regeringen maar ook de parlementariërs betreft. Dat blijkt een veel vruchtbaarder manier van werken te zijn om in Europa verder te komen dan de steriele manier waarop regeringen tot nu toe met elkaar hebben onderhandeld. Regeringen waren met elkaar in gesprek zonder dat opposities daarbij betrokken waren.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik vind dat met deze motie de Conventie wel erg hondstrouw wordt gevolgd. Het parlement heeft toch ook nog een eigen verantwoordelijkheid. De heer Jurgens heeft andere moties ingediend waarin de regering toch wordt gevraagd om iets in het conceptverdrag te wijzigen. Dat is niet consistent.

De heer **Jurgens** (PvdA): U wilt zeggen dat dit iets is wat niet eerder is vertoond. Dat is waar. Wat nu aan ons voorgelegd wordt, is maar een deel van het totaalpakket. Er moet volgende maand nog worden onderhandeld over eenderde deel. Dat zijn de beleidsopties. Dat zal waarschijnlijk tot veranderingen in de basistekst leiden. Als die veranderingen er toch komen, kunnen andere moties waarin wordt aangedrongen op een bepaalde

verandering, worden meegenomen. Ik wil voorkomen dat wordt gedaan wat Spanje heeft gedaan: nu al een voorbehoud vast te leggen voor Thessaloniki waardoor een stagnatie in het proces zal kunnen optreden.

De heer **Platvoet** (GroenLinks) Maar dan is er toch ook geen consensus. Een lidstaat, en niet het minst belangrijke, heeft zijn stem voorbehouden. Is er dan consensus?

De heer **Jurgens** (PvdA): Dat zal nog moeten blijken. Ik denk dat de staatssecretaris daar straks beter op kan reageren. Ik neem aan dat hij daarover nog een enkel woord zal willen spreken.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik zal hem die vraag uiteraard ook stellen.

De heer **Jurgens** (PvdA): Hij heeft het van dichtbij meegemaakt, ik niet. De heer Platvoet weet dat "jede Konsequenz zum Teufel führt". Hij wil niet bij de duivel zijn, ik ook niet.

Ik kom te spreken over de motie op stuk nr. 16 inzake het consequent doorzetten van de besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid, ook op het gebied van meerjarige financiële perspectieven van de Unie. Deze motie is in de Tweede Kamer verworpen. Op die motie staat alleen mijn naam. Straks zal dus moeten worden vastgesteld of voor deze motie hier voldoende ondersteuning aanwezig is.

Ik ben toe aan de motie op stuk nr. 17. In Engeland is het een heel goede gewoonte dat een lid van the House of Commons of the House of Lords die een belang heeft, dat kenbaar moet maken voordat hij zijn speech houdt. In dit geval ben ik lid van het hoofdbestuur van de Europese Beweging. Ik vraag in deze motie om de subsidie aan de Europese beweging voort te zetten. Gelukkig bestaat ons hoofdbestuur uit vertegenwoordigers van ongeveer alle partijen. Het is dus een zeer algemeen verzoek aan de regering. De motie is in de Tweede Kamer aangenomen. Er zijn lieden onder ons die zeggen dat het niet bij de Eerste Kamer past om dat nog eens te benadrukken, omdat wij niet over subsidies gaan. Dat is waar. Je kunt echter ook zeggen dat dit wel de plek is om tegen de Tweede Kamer te zeggen: gij hebt goed gehandeld! Die kans krijgen wij niet al te vaak.

De motie op stuk nr. 19 is interessant. De heer Van der Linden zal een nieuwe tekst voorstellen. Ik zeg bij voorbaat dat ik deze tekst zal steunen. Ik doe dat met genoegen, omdat uit deze motie zal blijken dat het CDA althans op dit punt onderling verdeeld is en ik aan de kant van de heer Van der Linden sta. Ik heb het overigens niet over het CDA in dit huis, maar over de verdeeldheid tussen de CDA-leden in de Tweede Kamer en die in de Eerste Kamer.

De motie van het lid Kohnstamm (nr. 28) betreft een onderwerp waar onze minister-president zich nogal uitdrukkelijk over heeft uitgesproken. Ik begrijp dat de heer Kohnstamm een gewijzigde versie van deze motie gaat voorstellen. Zelf had ik er het meest voor gevoeld als het probleem waar onze beschaving vandaan komt, zou zijn opgelost door dit helemaal niet in de Europese

grondwet te zetten. Een samenleving die het nodig heeft om in haar grondwet vast te leggen waar haar beschavingswortelen vandaan komen, is immers geen echte beschaving. De preambule is derhalve totaal overbodig. Het beste voorstel is dan ook een amendement dat, naar ik begrijp, de heer Platvloet gaat voorstellen, namelijk om de hele preambule weg te laten.

Nu is bij de onderhandelingen in de Conventie vorige week de verwijzing naar de Grieken en de Romeinen al vervallen. Vorige week voerde de heer Van de Beeten het op zichzelf terechte argument aan: als je de Grieken en de Romeinen noemt, waarom dan niet de Sancta Mater Ecclesia? Nu de Grieken en de Romeinen wegvallen, kan dus ook de Ecclesia daarmee ondergaan. Overigens niet op dezelfde wijze, hoop ik persoonlijk.

Rest een amendement-Platvloet dat wij nog krijgen over gekwalificeerde meerderheid bij stemmen over zaken die de sociale kant van Europa betreffen. Ik laat het graag aan hem over om dat toe te lichten, maar dat voorstel zal de steun van mijn fractie hebben.

Samenvattend, voorzitter: nog onder de indruk van de emotionele gebeurtenissen van vanmiddag in dit huis, kom ik terug op het debat dat vorige week is gevoerd in de gezamenlijke vergadering, waar wij hebben gepoogd om de regering op een bepaalde weg te brengen. Ik noem met name het niveau van dat debat en de inbreng van de vier mensen die namens de twee Kamers aan dat debat hebben deelgenomen. Wat onze Kamer betreft, mag ik nog eens uitdrukkelijk de naam van Wim van Eekelen noemen die -- helaas, althans wat mij betreft -- niet meer in ons midden is, met zijn geweldige kennis van Europa. Deze vier mensen (Van Eekelen en Van der Linden voor ons, Timmermans en Van Dijk voor de overkant) hebben een wezenlijke bijdrage aan de hele discussie geleverd. Ik hoop dat wij met elkaar op een nog meer open manier over Europa kunnen blijven praten, en dat wij de controle daarop zullen verscherpen. Uit de bijdrage van de heer Kox aan het debat eerder deze middag mag ik opmaken, dat in ieder geval zijn geheel nieuwe fractie een steun daarbij zal zijn.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ook van de kant van de SP-fractie gefeliciteerd.

De vorige spreker heeft al verwezen naar het gezamenlijk debat van afgelopen week. Het was als zodanig een positieve ervaring, hoewel de positie van mijn fractie wat gemankeerd was, omdat ik pas mocht spreken nadat ik hier iets beloofd had, o.a. trouw aan de Grondwet. Dat was op zichzelf wel grappig, want wij hadden het vorige week over het opheffen van een grondwet, althans het geven van een wat andere positie aan die grondwet. Toch was het debat wel waardevol, al viel het mij tegen dat het debat vooral ging over instituties en machtsverhoudingen. Natuurlijk zijn instituties en machtsverhoudingen heel belangrijk -- wij hebben met Realpolitiek te maken -- maar van mij had het méér mogen gaan over de aard en de doelstellingen van deze nieuwe grondwet.

Wij hebben het er nu alleen kort over gehad, naar aanleiding van de preambule, met de verwijzing naar de

Grieks-Romeinse cultuur en naar de joods-christelijke bronnen. Ik heb na het debat nog eens mijn eenvoudige boek over Griekse sagen doorgelezen en vraag de staatssecretaris of ook hij de sage van Europa nog eens goed wil doornemen. Daar zijn toch rare dingen mee gebeurd. Ze werd weggehaald door een rund dat later Zeus bleek te zijn, en die zette haar geheel ongevraagd op kinderen, zoals ze dat in Brabant wat oneerbiedig noemen.

Uit die kinderen kwam uiteindelijk de Minotaurus voort en die at kinderen. Het is toen dus niet helemaal goed gegaan met de Griekse bron van onze beschaving. Ik zie bijna een parallel met hetgeen in de jaren tachtig is gebeurd toen Europa opnieuw werd geschaakt door de Ronde Tafel waarachter de Europese industriële verborgen gingen. Dit is iets waarover de staatssecretaris misschien nog eens wil nadenken.

Inmiddels zijn wij zover dat de Grieken, de Romeinen en de joden en de christenen uit de preambule zijn verdwenen, omdat wij het daarover niet eens konden worden. Mijn fractie is er daarom voorstander van om het voorstel van GroenLinks te volgen, namelijk om de preambule te schrappen. Ik zie ook niet in welke meerwaarde die oplevert.

De discussie over de aard en de doelstellingen vonden wij wat mager. Ik wil een motie indienen over hetgeen is bepaald in hoofdstuk 1, artikel 3, lid 2. Het is toch merkwaardig dat de Grieken er niet in mogen en dat de Romeinse herkomst van ons samengaan, onze joods-christelijke bronnen er niet in mogen, maar dat er wel in moet komen te staan dat wij een kapitalistische samenleving zijn. Als ik jood, christen, Griek of Romein was, zou ik zeggen dat ik dit overdreven vind. Daarom stel ik voor om dit ook te schrappen. Voor degenen die dit niet zo voor zich zien, wijs ik erop dat in dit artikel de vrije onvervalste concurrentie op de binnenmarkt als hoofddoelstelling van onze unie wordt genoemd.

Zo'n bepaling is constitutioneel nieuw. De heer Thorbecke heeft er niet over gedacht om zo'n bepaling op te nemen, terwijl hij toch de grote liberaal was. Iedereen die na hem kwam, heeft nooit een voorstel gedaan voor een dergelijke toevoeging aan de Grondwet. Ik heb weinig verstand van constituties, maar als ik een beetje blader, moet ik vaststellen dat een dergelijke bepaling in geen enkele grondwet voorkomt, behalve in de grondwet van de Sovjet Unie. Daarin was opgenomen hoe het economische systeem eruit moest zien. Sinds kort staat het ook in de constitutie van Cuba en daartegen is internationaal flink geprotesteerd, omdat je niet aan je volk mag opleggen welk economisch systeem moet worden gekozen. Dit bewijst dat je niet democratisch bent. Ik mag toch veronderstellen dat de staatssecretaris de Europese Unie niet als opvolger van de Sovjet Unie wil aanduiden? Waarom moet die bepaling zonnodig in de grondwet worden opgenomen? Ik denk niet dat de industriële van Europa zullen besluiten om te stoppen als het er niet in staat of dat zij het stelsel zullen veranderen als het niet mag van de Europese grondwet. Er moet dus een andere reden zijn. Die ken ik niet, of het moet zijn dat de these van Fukuyama over het liberale kapitalisme het einde van de geschiedenis is en moet zijn en dus in de grondwet moet staan. Het lijkt mij niet dat die mening door alle

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

partijen in dit huis wordt gedeeld. Ik hoor graag de reactie van de staatssecretaris.

Ik wil nog een paar opmerkingen maken over de verhouding Grondwet – grondwet. Die verhouding is in het debat wat onderbelicht gebleven, maar dankzij de vrije media is daaraan alsnog meer aandacht geschonken. Er is verwezen naar de strijdigheid die zal ontstaan tussen onze Grondwet en de Europese grondwet. Dit hoeft niet erg zijn, maar je moet daarmee wel op een propere manier omgaan. Het lijkt er nu echter op dat dit niet zal gebeuren.

Naar mijn mening is het zo dat er op een aantal punten strijdigheid zal ontstaan met de Grondwet waaraan wij hier vorige week nog trouw hebben gezworen. Dit is onder andere het gevolg van de invoering van een sociaal handvest via hoofdstuk 1, artikel 7, lid 1. Voor mensen in Estland zal dit wel degelijk een vooruitgang zijn, maar voor mensen in Nederland lang niet altijd. Die strijdigheid zal ook ontstaan door het formeel stellen van de Europese grondwet en het recht van de instellingen boven het recht van de lidstaten. Dit staat in hoofdstuk 1, artikel 10. Verder zal dit gebeuren door het neerleggen van wet- en regelgeving bij instituties die een andere vorm van besluitvorming kennen dan de democratische regels die wij in onze Grondwet hebben opgenomen en door het ondergeschikt maken van de Nederlandse aan de Europese defensiepolitiek (hoofdstuk 1, artikel 11). Naar mijn mening is dit in strijd met de bepaling in onze Grondwet over het opperbevel over de krijgsmacht.

Die strijdigheid zit hem waarschijnlijk ook in een aantal heel kleine bepalingen. Ik wijs de staatssecretaris bijvoorbeeld op de tegenstelling tussen artikel 9 van de Grondwet, het recht op vrijheid van vereniging en vergadering, en hetgeen er in de Europese conceptgrondwet staat over het recht van vreedzame vergadering en vereniging. Waarom is voor die toevoeging gekozen? Deze opmerking geldt voor alle bepalingen die afwijken van onze Grondwet: op zijn minst dient te worden aangegeven waarom daarvan is afgeweken. De Grondwet was toch het beste dat wij hadden?

Ik loop nog even de moties langs, zodat duidelijk wordt wat mijn fractie wel en niet aanspreekt. De motie-Van Dijk c.s. op stuk nr. 12 lijkt ons in orde; wij zullen ervoor stemmen. De motie tot het betrekken van deze Kamers bij de discussie over de intergouvernementele conferentie, lijkt ons heel nuttig. Wij ondersteunen haar dan ook graag. Dat geldt niet voor de motie op stuk nr. 14, die naar de mening van mijn fractie de verkeerde kant uitgaat. De verkeerde kant is voor ons het streven naar meerderheidsbesluitvorming. Wij zijn buitengewoon tegen federalisme in Europa, omdat wij denken dat de landen en de volken van Europa daar op dit moment niet aan toe zijn. Wij moeten ze niet die kant op dwingen. Mijn fractie zal dus tegen genoemde motie stemmen. Hetzelfde geldt voor de motie-Jurgens c.s. op stuk nr. 15, die eigenlijk een soort heiligverklaring van de Conventie is. Ik vind het wel fijn om te zeggen dat het Conventie-proces een heel bijzonder proces is, maar eigenlijk is het ook een buitengewoon gemankeerd proces. De besluitvorming is niet erg democratisch. Het is aardig dat er parlementariërs bij worden betrokken, maar ik kan mij toch echt iets beters voorstellen voor de besluitvorming. Dan denk ik

bijvoorbeeld aan een officiële relatie tussen deze Kamers en de besluitvorming.

Het voorstel op stuk nr. 16 krijgt onze steun ook niet, omdat ook dit tendeert naar besluitvorming door een gekwalificeerde meerderheid. Het voorstel waarbij de heer Jurgens zelf baat heeft omdat hij lid is van de Europese beweging, zal mijn fractie graag steunen. Ik vraag de staatssecretaris dan wel, een positieve grondhouding aan te nemen ten opzichte van vergelijkbare verzoeken van mogelijk meer euro-kritische organisaties die het debat willen aanwakkeren. De desbetreffende organisatie is nuttig, maar doorgaans toch erg pro-Europees. Onder de motie op stuk nr. 19 heeft mijn fractie geschreven: beter dan niets. Dat kan ik maar beter niet hardop zeggen, want dat klinkt zo vervelend. Wij zullen deze motie, die gaat over het hebben van een stemhebbend lid in de Europese Commissie, steunen. Mijn fractie vindt het een goed plan om een einde te maken aan de enorme verspilling van Brussel en Straatsburg en gewoon te kiezen voor één locatie. Ik mag hopen dat de motie van die strekking Kamerbreed wordt ondersteund. Mijn fractie zal de motie-Kohnstamm steunen over de scheiding van kerk en Staat. Die motie is evenwel achterhaald indien het voorstel van de GroenLinks-fractie wordt aangenomen. Ook het voorstel over het Euraton-verdrag krijgt onze steun. Zoals ik reeds zei, willen wij de motie-Platvoet tot het schrappen van de preambule graag ondersteunen. Dat geldt niet voor de andere door hem ingediende motie, omdat ook die jammer genoeg in de richting gaat van federalisme.

Tot slot wilde ik nog iets zeggen over de motie die ik heb aangekondigd over het schrappen van het woord "Europees" in artikel 1 lid 2. Ik zal die motie niet indienen, omdat ik mij de wijze woorden van de heer Jurgens aantrek. Ik neem dan aan dat zijn fractie warme steun zal betuigen aan de eerste motie, die gaat over het niet opnemen van het kapitalisme als doelstelling van de Europese Unie.

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Ik wilde uw voorzitterskunsten niet meteen al op de proef stellen, maar wij zitten met een probleem. Dat probleem is of de moties die ik in eerste termijn heb besproken en die de heer Kox nu heeft besproken, als formeel ingediend kunnen worden beschouwd. Ik ga er van uit dat de teksten die zijn verspreid, gelden als indiening. Anders wilt u wellicht een generaal pardon geven aan diegenen die niet formeel in hun betoog hebben gezegd dat zij een motie indienen. Het is iedereen wel duidelijk dat ik niet een eigen motie aanbeveel die ik niet heb ingediend. Dat komt door de rare situatie van vorige week.

De **voorzitter**: De scherpzinnigheid van deze voorzitter houdt in dat zij de wijsheid van de heer Jurgens volgt. De motie van de heer Kox over de vrije, onvervalste concurrentie heeft nog geen deel uitgemaakt van de beraadslaging aan de overkant.

**

De heer **Kox** (SP): De motie was wel onderwerp van bespreking, hoewel de staatssecretaris daarover liever niet al te lang wilde spreken. De motie is ook ingediend.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De **voorzitter**: Ik denk dat het goed is dat de motie nog even wordt voorgelezen.

**

De heer **Kox** (SP): Het is mijn eerste motie.

*M

De **voorzitter**: Door het lid Kox wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

stelt vast dat het stelsel van "vrije, onvervalste concurrentie" tot een van de hoofddoelstellingen van de Europese Unie wordt verklaard in artikel I -3, lid 2 van de ontwerpgrondwet van de EU-conventie;

stelt vast dat de Nederlandse Grondwet een dergelijke vergaande bepaling inzake de economische ordening niet kent;

vindt dat lidstaten de vrijheid dienen te hebben om het politieke en economische stelsel te kiezen dat hun belangen het beste dient;

verzoekt de Nederlandse regering, zich in te spannen om dit deel van het artikel uit de ontwerpgrondwet geschrapt te krijgen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. ? (28473).

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ook voor de fractie van GroenLinks was de rare situatie van verleden week, zoals de heer Jurgens het uitdrukte, namelijk dat er een gezamenlijke commissievergadering van de Eerste en Tweede Kamer plaatsvond, een goede zaak. Dit zal een vervolg moeten krijgen, zeker als het om de Europese Conventie gaat. Wat ons betreft zou dit kunnen uitmonden in een verenigde vergadering. Misschien ligt het op de weg van onze nieuwe voorzitter om dit pad te effenen, in goede samenspraak met de Tweede Kamer.

Er is de laatste weken en maanden veel gesteggeld over de vraag of er in de preambule verwijzingen moeten worden opgenomen naar de Joods-christelijke wortels van de Europese beschaving. Wij vinden het beter dat de hele preambule verdwijnt. Het is een nogal "ronkende" tekst, erg Eurocentrisch, chauvinistisch en bij tijd en wijle nationalistisch. Heel opvallend is, dat er geen enkele verwijzing in staat naar de negatieve kanten van de Europese geschiedenis, die er ook zijn. Ik doe slechts een kleine greep: de kruistochten, de

inquisitie, de godsdienstoorlogen, het kolonialisme, de slavenhandel, de uitbuiting van het proletariaat in de negentiende eeuw -- dit zeg ik tegen de SP-fractie -- de wereldoorlogen, de Holocaust, het Oostblok en de Balkanoorlogen. Al deze door mensen veroorzaakte rampen hebben ook in Europa plaatsgevonden en ik vind het wat al te gemakkelijk om in een preambule geen enkele verwijzing daarnaar op te nemen, al was het maar in lerende zin.

Het voordeel van het schrappen van de preambule zou bovendien zijn dat het motto verdwijnt dat erboven staat. Dit is namelijk fout vertaald en bovendien heeft Thycidides dit niet zelf gezegd. Ik heb het nog even opgezocht; het betreft een citaat uit de Peloponnesische oorlog en het is Perikles die deze opmerking heeft gemaakt. De schrijver citeert Perikles. Kortom, het is een nogal slordige manier om een motto boven zoiets belangrijks als de grondwet van de Europese Unie te zetten. Mede op grond van dat argument dien ik een motie in waarmee de regering wordt gevraagd zich ervoor in te spannen deze preambule geschrapt te krijgen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Platvoet, Jurgens, Kohnstamm en Kox wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de preambule van het Verdrag tot instelling van de Grondwet vanuit historisch oogpunt discutabel is te noemen;

overwegende dat de preambule geen rechtskracht bezit en in dit opzicht niets toevoegt aan de Grondwet;

verzoekt de Nederlandse regering zich in te spannen om de preambule geschrapt te krijgen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. ? (28473).

**

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Het deed mij deugd, nadat ik de motie had opgesteld en ik gisteravond de post opruimde, in de Staatscourant van afgelopen donderdag een column aan te treffen van staatsraad Hoekstra, de formateur van dit kabinet, aan wie de staatssecretaris mede zijn positie te danken heeft. Daarin haalt hij de bezem door deze preambule en komt tot de conclusie dat deze het beste niet kan worden opgenomen. Ook van die kant voel ik mij geschraagd in mijn opvatting.

Het volgende punt dat ik naar voren wil brengen, betreft de Europese burgers, want de Conventie voor een Europese grondwet is ingesteld door de Europese Top in Laken, met een verklaring waarin werd gesteld dat Europa

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

voor een democratische uitdaging staat, dat Europa nader tot de burgers moet komen en dat de democratische legitimiteit en de transparantie vergroot moeten worden.

Kortom, het gaat om duidelijkheid, doorzichtigheid, doeltreffendheid en vooral democratisch gehalte. Je zou dit kunnen omschrijven als nieuwe politiek op Europees niveau. Het voorliggende concept bevat ongetwijfeld een groot aantal stappen in die richting. Ik denk aan de versterking van de positie van het Europees parlement en een grotere balans tussen de Europese Commissie en de Europese Raad, alsook aan regels die de greep van de nationale parlementen op de Europese wetgeving verstevigen.

In die grondwet wordt de positie van de bevolking aangaande de mogelijkheden voor inspraak en zeggenschap afgescheept met welgeteld één artikel 46. Daarin werden tot voor kort alleen enkele goede bedoelingen verwoord. Zo is daarin het recht op referendum op Europees niveau niet opgenomen. Dat betreuren wij. Te elfder ure is jongstleden vrijdag echter gelukkig een, weliswaar wat zwakke vorm van een initiatiefrecht via een amendement ingebracht. Een miljoen burgers uit een aanzienlijk aantal lidstaten kunnen de Commissie verzoeken om een bepaald voorstel te doen. Ik neem aan dat de regering deze wijziging van harte heeft gesteund. Is dat ook zo?

Ik wil nog enkele opmerkingen maken over de sociale en de groene dimensie. Hoewel het er een lange tijd naar heeft uitgezien dat er een werkgelegenheids- noch een sociale paragraaf in het beleidsdeel drie terecht zou komen, is dat uiteindelijk toch gebeurd. In onze ogen is de kern van de sociale paragraaf artikel 99, waarin wordt uitgesproken dat de Unie ter verwezenlijking van haar doelstellingen de lidstaten ondersteunt of aanvult bij zaken zoals veiligheid en gezondheid van de werknemers, arbeidsvoorwaarden, sociale zekerheid, informatieverstrekking, medezeggenschap, sociale uitsluiting en dergelijke, kortom, de sociale grondrechten in Europees verband. Bovendien kan de Europese Unie krachtens dit artikel 99 op deze terreinen via een Europese kaderwet minimumvoorschriften vaststellen.

Te elfder ure is echter, mede onder Britse druk, zo heb ik mij laten vertellen, voor een viertal onderwerpen alsnog unanimiteit bedongen. Dit betreft sociale zekerheid, bescherming van werknemers bij ontslag, collectieve verdediging van belangen en medezeggenschap en werkgelegenheidsvoorwaarden. De unanimiteit maakt het veel moeilijker om een Europese kaderwet tot stand te brengen voor deze cruciale rechtsposities van werknemers. Is de regering dan ook bereid om in het laatste traject van de Conventie deze eenparigheid van stemmen in gevolge artikel 99, lid 3, te vervangen door meerderheidsbesluit en co-decisie van het Europees parlement? Deze vraag onderbouw ik met de volgende motie.

*M

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat in Afdeling 2, Sociaal Beleid, artikel 99, een aantal sociale grondrechten, die in eerdere Europese Verdragen al waren geformuleerd, worden opgesomd, waarvan het in artikel 99, lid 2b, wordt mogelijk gemaakt dat bij Europese kaderwet minimumvoorschriften worden vastgesteld die geleidelijk van toepassing zullen worden, met inachtneming van de in elk van de lidstaten bestaande omstandigheden en technische voorschriften;

overwegende, dat in artikel 99, lid 2b, bovendien is bepaald dat bij deze Europese kaderwet wordt vermeden zodanige administratieve, financiële en juridische verplichtingen op te leggen dat de oprichting en ontwikkeling van kleine en middelgrote ondernemingen daardoor zou kunnen worden belemmerd;

overwegende, dat in artikel 99, lid 5, bovendien nog is bepaald dat deze Europese kaderwet het onverlet laat het recht van de lidstaten hun sociale zekerheidsstelsel vast te stellen en bovendien geen aanmerkelijke gevolgen mogen hebben voor het financiële evenwicht van het stelsel;

overwegende, dat ondanks deze inperkingen in artikel 99, lid 3, is bepaald dat voor vier onderwerpen, te weten artikel 99, de leden 1c, 1d, 1f en 1g, wordt bepaald dat de kaderwet door de Raad met eenparigheid van stemmen wordt vastgesteld;

verzoekt de Nederlandse regering zich in te spannen om de eenparigheid van stemmen in artikel 99, lid 3, te vervangen door een meerderheidsbesluit en co-decisie van het Europees parlement,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie wordt voorgesteld door de leden Platvoet en Jurgens. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. xx (28473).

**

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Aanvankelijk ontbrak ook elke verwijzing naar duurzaamheid en vergroening, maar dankzij actief lobby-werk en inzet van mensen zoals Fischler alsook van de Nederlandse regering, zo moet ik toegeven -- hulde daarvoor! -- zijn begrippen, zoals duurzame ontwikkeling en milieubescherming als verbetering in de doelstelling van de Europese Unie opgenomen. Dit geldt ook voor de zogeheten externe integratie. Die doelstellingen moeten dus doorwerken in andere beleidsterreinen van de Europese Unie, zoals landbouw, mobiliteit en handel. Natuurlijk is dit echter wel allemaal vaag. Derhalve behoeft het milieubeleid wat concretisering. Ik denk hierbij aan strengere eisen voor de uitstoot van CO2 en strengere normen voor het gebruik van chemische stoffen, alsmede regulering van het vrachtverkeer. Ik noem nog een vervolg op het klimaatverdrag na 2012. Is de regering bereid om zich bij dit soort zaken ervoor in te spannen dat die in concretere beleidsdoelstellingen in deel drie worden gerealiseerd?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Jongstleden vrijdag zijn er nog wijzigingen aangebracht in de delen een en twee van de Europese Conventie. Zo is er expliciet vastgelegd dat de Europese Raad geen enkele wetgevingstaak uitoefent. Dat vinden wij een mooie zaak. De voorzitter van de Europese Raad wordt in stand gehouden, zij het dat hij of zij de voorzitter van de Commissie naast zich moet dulden bij de voorbereiding van de Raad algemene zaken.

Wij vinden dat positief, maar er staat tegenover dat de voor 2½ jaar permanente voorzitter van de Europese Raad gehandhaafd blijft, evenals het toerbeurtsysteem van de 13 Europese commissarissen. Gaat de regering op de Europese top door met haar strijd tegen de, zoals de staatssecretaris hem wel eens heeft genoemd, zonnekoning, de Europese president? Die is weliswaar enigszins uitgekleeft, maar nog niet helemaal. Neemt de regering genoegen met de formulering die er nu staat of wordt er toch nog een poging gedaan om de Europese president alsnog beentje te lichten?

Tot 2009 mag elke lidstaat telkens een van de dertien commissarissen met stemrecht leveren, maar daarna gaat het veranderen. Verleden week is door de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin werd uitgesproken dat elke lidstaat zijn commissaris moet kunnen blijven leveren. Dat heeft de Conventie afgelopen vrijdag blijkbaar niet van gedachten kunnen doen veranderen. Ik heb echter ook begrepen dat de regeringsvertegenwoordiger, de heer De Vries, zich daarvoor niet erg hard schijnt te hebben ingespannen. Dat is eigenlijk niet zo netjes, maar wij betreuren de uitkomst niet. Wij vinden dat de raad er is voor de lidstaten en de Commissie voor Europa. Wat doet de regering op de komende top met deze motie van de Tweede Kamer?

De huidige tekst, voor zover al vastgesteld door de Conventie, is soms een wat gekunsteld compromis. Als de regeringen er aan alle kanten aan gaan trekken, is de kans groot dat het kaartenhuis ineens stort en dat daarmee per saldo ook de democratische vooruitgang, die er toch wel is, de dupe wordt. Bij interruptie heb ik tegen de heer Jurgens gezegd, dat ik het een heel boude uitspraak vind dat er op die top helemaal niets zou kunnen gebeuren en dat parlementen niet meer de kans zouden krijgen er via moties aan te morrelen. Dat gebeurt ook vandaag alsnog.

Ik heb nog wat commentaar op de ingediende moties. In tegenstelling tot GroenLinks in de Tweede Kamer willen wij wel voor de motie op stuk nr. 12, over de zelfstandige toegang van de nationale parlementen tot het Hof van Justitie, stemmen. Het parlement is medewetgever op het nationale niveau. Ook op het Europese niveau moeten de nationale parlementen dan in staat zijn alsnog te participeren in het Europese wetgevingsproces.

Wij vinden de motie op stuk nr. 13, over de aanpassing van de werkwijze van de Staten-Generaal, heel logisch. Wij zullen daar voor stemmen.

In de motie op stuk nr. 14 wordt gevraagd om het bevorderen van een gekwalificeerde meerderheidsstemming, al kan dat niet in alle opzichten zo gelden. Bij de JBZ-kwestie bepleiten wij uitzonderingen. Met het streven als verwoord in de motie is het overgrote deel van mijn fractie akkoord. Eén lid zal zich daartegen verzetten.

In de motie op stuk nr. 15 wordt, populair gezegd, uitgesproken dat er geen gemorrel aan de tekst van de Conventie, waarover consensus bestaat, meer moet plaatsvinden. Die motie gaat volgens ons heel ver. Er is volgens ons ook geen echte consensus als een lidstaat zegt een voorbehoud te maken. Wij zullen de motie niet steunen.

De alsnog ingediende motie op stuk nr. 16 over de meerderheidsbesluitvorming met betrekking tot de financiële perspectieven zullen wij steunen.

In de motie op stuk nr. 17 wordt uitgesproken dat geen verlaging van de subsidie voor de Europese Beweging in Nederland mag plaatsvinden. Wij hebben daarover een heftige discussie gevoerd in onze fractie. De heer Jurgens zei dat bij zijn weten alle partijen lid zijn van deze beweging. Misschien is het zo en geldt het ook voor ons. Wij kunnen toch niet erg enthousiast worden van dit fanclubje voor Eurofanatici. Ik vind ook dat zij de discussies over Europa op de verkeerde manier aanzwengelen. Zij hebben tot nu toe niet echt de goede weg en de goede toon weten te vinden om de zaak in Nederland op een goede manier aan de orde te krijgen. Wij zijn niet zo enthousiast voor deze motie.

De heer **Jurgens** (PvdA): Kunt u dat toelichten? U spreekt een waardeoordeel uit. Ik weet dat de Europese Beweging werkgroepen heeft die buitengewoon kritische rapporten over de voortgang van de Europese Unie pleegt te publiceren. Juist die kritische rapporten zijn voorwerp van debat. Het verbaast mij een beetje dat u zo'n algemeen oordeel durft uit te spreken.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Ik heb dat gebaseerd op het tijdschrift van de beweging, dat ik regelmatig zie. Misschien ben ik wat snel door de bocht. Gaat het over het publieke debat en over de voor- en nadelen van de Europese Unie, dan moet ik wel constateren dat de beweging nauwelijks een rol speelt.

Motie nr. 25 van de SP-fractie gaat over vrije, onvervalste concurrentie. Wij hebben deze motie mede-ondertekend, dus wij zullen ervóór stemmen. De opmerking in de grondwet over vrije, onvervalste concurrentie heeft vooral een zwaar ideologische grondslag; ze moet blijkbaar een bepaald publiek bedienen, maar daarvoor is een grondwet niet bedoeld. Deze term wordt ook meteen tegengesproken in de zinnen die er meteen na volgen in dit artikel, want daarin staat dat de Europese Unie streeft naar een sociale markteconomie, naar volledige werkgelegenheid en naar sociale vooruitgang. Even verderop staat dat de Unie sociale uitsluiting bestrijdt en rechtvaardigheid en sociale bescherming bevordert, evenals gelijkheid van mannen en vrouwen, solidariteit van de generaties en bescherming van de rechten van het kind. Kortom, van die vrije, onvervalste concurrentie komt niets terecht als je al die andere doelstellingen erbij haalt. Wij vinden het dan ook beter, deze term te schrappen. De Europese grondwet moet geen zap-tekst zijn, geen grabbelton waarin iedereen iets van zijn gading moet kunnen vinden. Het moet een logisch en consistent geheel zijn, en dat is het niet als je de term vrije,

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

onvervalste concurrentie afzet tegen de zware sociale dimensie die in hetzelfde artikel voorkomt.

Met motie nr. 27 waarin uitgesproken wordt dat het Europese Parlement beslist over de vergaderplaats, gaan wij akkoord.

In de inmiddels gewijzigde motie van de heer Kohnstamm op stuk nr. 28 wordt er uitgesproken dat de Europese instellingen geen bijzondere positie moeten innemen en dat ze zeker niet op de voorgestelde manier in een grondwet genoemd moeten worden. Daar kunnen wij mee instemmen.

Hetzelfde geldt voor de motie-Kohnstamm over het verwijderen van het Euratom-verdrag uit de Europese grondwet.

De motie van de SP over het gat van Europa is ingetrokken. Dat is mooi, want anders zouden wij daar tegen hebben moeten stemmen. Het is een aspect dat wellicht nog wat meer voor het voetlicht gebracht moet worden dat wij wel waarde hechten aan de door ons gewenste Europese Unie op het vlak van de internationale politiek, namelijk een democratisch, humaan, solidair, sociaal en groen Europa dat op wereldschaal de unipolaire positie van de Verenigde Staten op kwaliteitsgronden ter discussie stelt en wat ons betreft ook geweldloos bedreigt. Het moet dus ook een aansprekend alternatief vormen voor landen in de Derde Wereld, als tegenwicht voor de superhegemonie van de Verenigde Staten. Ik begrijp heel goed dat een motie van deze strekking in deze Kamer geen kans zou maken, maar wij sluiten zeker niet uit dat de door ons gewenste ontwikkeling van de Europese Unie dat politieke resultaat zou hebben. Dat zou mooi zijn.

*N

De heer **Kohnstamm** (D66): Voorzitter, ook ik feliciteer u, mede namens mijn fractie, heel hartelijk met uw verkiezing. Ik verheug mij zeer op vergaderingen onder uw leiding in de komende vier jaar!

Ik zal mijn inbreng kort houden, niet in de laatste plaats omdat wij een uitvoerig debat aan de overzijde hebben gevoerd. Het heeft weliswaar niet de volle twaalf uur geduurd die voorspeld was, maar "slechts" tien uur. Daar is in ieder geval zoveel besproken dat ik er niet zo gek veel aan toe te voegen heb.

Een opmerking over de procedure. Het is ontzettend goed dat de twee Kamers samen hebben vergaderd. Achteraf is het wel jammer dat Pinksteren ons ervan heeft weerhouden om het nota-overleg op maandag te houden, want nu de Conventie al een eerste resultaat heeft opgeleverd, is het toch eigenlijk alleen maar veel moter na de maaltijd. Dat is jammer, want als wij verleden week dinsdag in de Tweede en in de Eerste Kamer over de moties hadden gestemd, zou onze gezamenlijke vergadering veel meer tanden hebben gekregen. Het is niet anders, maar het ligt overigens niet aan de Eerste Kamer dat het zo gelopen is, want wij zouden ontzettend graag op 2 juni hebben vergaderd, waarna dan ook meteen gestemd had kunnen worden.

Mijn tweede opmerking is ook procedureel van aard. Inmiddels is een nieuwe versie van de hoofdstukken 1 en 2 aan ons rondgestuurd, omdat de Conventie nog een paar wijzigingen heeft aangebracht op de preambule in de hoofdstukken 1 en 2, maar hoofdstuk 3 is nog niet af. Van der Linden en de zijnen gaan tot 9 en 10 juli door, maar dan komt hoofdstuk 3 feitelijk pas af. Hoofdstuk 3 betreft een paar beleidspunten die niet zonder belang zijn. Als je de kranten leest en de discussies voert -- aan deze kant van het Binnenhof, maar ook aan de overzijde -- lijkt het alsof wij er nu zo ongeveer "van af zijn", terwijl hoofdstuk 3 nog komt. Ik weet dus nog niet wat hoofdstuk 3 precies gaat inhouden: ik weet niet wat de uitslag van de Conventie te dien aanzien zal zijn. Ik vind dan ook dat wij ons kruit op een aantal punten misschien nog droog zouden moeten houden, omdat wij eerst dat hoofdstuk zouden moeten zien.

De motie die in de Twee Kamer op stuk nr. 16 is verschenen en ook hier onder dit nummer is rondgedeeld, zou ik graag mee willen ondertekenen. Het zal niet verbazen dat wij vóór deze motie zijn. Dat geldt voor alle moties die ik mee heb ondertekend en daar ga ik nu geen woorden aan wijden.

Het enige waar ik even aandacht voor vraag, is een wijziging die ik heb aangebracht op de motie die verschenen is op stuk nr. 28, een nummering van de Tweede Kamer. Zoals anderen vóór mij al gemeld hebben, is de preambule die uiteindelijk is doorgestuurd naar de Europese Raad, gewijzigd en daardoor sloeg de tekst van de motie als een tang op een varken. Het enige dat nu overblijft in de tekst die verspreid is onder nummer 28, is een uitgedunde motie die alleen nog slaat op artikel 51, lid 3. Het slaat dus niet meer op de preambule. Ik volg de heer Platvoet daarin en ook zijn motie die ik mee heb ondertekend: de preambule het liefst eruit. Maar nu zit in artikel 51, lid 3, volgens mij nog een mallotigheid die niet in de grondwet past. In die zin is deze motie derhalve gewijzigd.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Als ik het goed heb gezien, ging de discussie zowel in de Tweede Kamer als in de Conventie niet alleen over de preambule, maar ook over artikel 51, waaraan de heer Kohnstamm zo-even refereerde: de dialoog met de kerken en andere, niet-religieuze levensbeschouwelijke organisaties, in lid 3 van artikel 51. Het debat ging dus over dat pakket. Uiteindelijk is er nu consensus bereikt in de Conventie over het schrappen van de verwijzing naar de Grieks-Romeinse cultuur en de Verlichting om te vermijden dat ook de joods-christelijke traditie zou moeten worden toegevoegd. Artikel 51 is vervolgens gehandhaafd zoals het er ligt. Nu heeft de heer Kohnstamm ook de motie meeondertekend waarin gevraagd wordt aan de Nederlandse regering om niet meer te morrelen aan de consensus. Dat lijkt mij met elkaar in tegenspraak.

De heer **Kohnstamm** (D66): Dat lijkt maar zo. Die motie heb ik meeondertekend en ik heb het direct toegezegd; het stond ook in de motie in de Tweede Kamer, vorige week, die ik heb meeondertekend. Ik vind overigens dat wij de stemming over die motie, gegeven het feit dat hoofdstuk 3 er nog niet ligt, zouden moeten aanhouden totdat er op 9 of

10 juli op dat punt ook helderheid is over hoofdstuk 3. Immers, om het nog iets scherper te formuleren: die motie gaat over de drie hoofdstukken waarvan wij het derde hoofdstuk nog niet eens kennen. Ik vind zelf dat ten aanzien van alle punten die ik voor relevant houd -- dat zijn er meer dan hier in moties zijn neergelegd -- het eindresultaat, door de oogbaren bekeken, zodanig is tot nu toe dat ik zou willen voorkomen dat wij het hele bouwwerk in elkaar laten kachelen. Dat riskeer je immers als je op een gegeven ogenblik zegt: ook al hebben wij er eindeloos aan getrokken en zijn er heel veel parlementariërs mee bezig geweest, ik heb niettemin mijn eigen oordeel. Welnu, dat oordeel had ik vorige week uit willen spreken en hier in een motie neer willen leggen. Dat is echter niet gelukt. Het is wel aan de overzijde gelukt; daar heeft het een meerderheid gekregen. Ik vind, eerlijk gezegd, dat nu die route eenmaal is ingezet, ik er nu het beste aan doe om de motie aan te passen. Die aanpassing betreft dat ik ten aanzien van artikel 51, lid 3, meld dat ik vind -- een aantal leden vindt dat met mij -- dat daar een inconsequentie zit in de tekst. Het zou raar zijn, als ik daar niet bij stil zou staan.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Vorige week heeft de staatssecretaris benadrukt dat er als er in deze motie gesproken wordt over consensus, niet bedoeld wordt op het hele pakket maar met name op de onderdelen waarop de consensus zich gearticuleerd heeft in de Conventie. Valérie Giscard d'Estaing heeft gezegd dat consensus in dit verband geen unanimité betekent en ook geen tweederde meerderheid. Op het moment dat wij kunnen constateren dat er op dit belangrijke en gevoelige onderwerp sprake is van consensus in de Conventie, zou het vreemd zijn als men dan toch de handen zou willen vrijhouden.

De heer **Kohnstamm** (D66): Ik zal niet ontkennen dat de heer Van de Beeten een formeel punt heeft. Niettemin vind ik het inhoudelijk zo idioot dat in artikel 51, lid 3 deze bepaling expliciet is opgenomen, dat ik deze motie handhaaf.

*N

De heer **Van der Linden** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ook ik feliciteer u van harte met uw uitverkiezing. Dit debat geeft aan dat in de toekomst Europa regelmatig op onze agenda komt. Beide Kamers zijn immers gelijkwaardig voor de uitwerking en de follow-up van de Conventie.

Ik vind de moties die er liggen soms een beetje mosterd na de maaltijd. Als wij veronderstellen dat wij ten aanzien van het nu op tafel liggende compromis nog iets kunnen wijzigen, denk ik dat wij dat verkeerd inschatten. Als namelijk alle lidstaten plus de kandidaat-lidstaten hun wensen opnieuw op tafel zouden leggen en steentjes in het bouwwerk willen vervangen, stort het bouwwerk in. Dat verzeker ik u.

De heer **Kox** (SP): De heer Van der Linden is de derde die spreekt over een bouwwerk dat zal instorten als wij eraan komen. Is het niet vreemd dat wij in deze Kamer in de

positie zitten dat wij niet meer mogen trekken aan wat straks de grondwet van ons allen wordt. Wij hebben er nog niet over gesproken, wij hebben er nog niet over besloten en toch zijn wij ons recht om daaraan iets te doen, eigenlijk al kwijt. Dat is toch een heel vreemd proces? Zo van: die man werd snel van autocraat tot democraat en had een grondwet in 24 uur. Wij gaan toch beschaafder om met dit soort zaken?

De heer **Van der Linden** (CDA): Wij hebben wij zeer frequent overleg gevoerd met de beide Kamers om verslag te doen van de opstelling die wij gekozen hebben, c.q. de Kamers te vragen welke opvatting wij zouden moeten kiezen in de Conventie. Natuurlijk krijgen wij nooit 100% gelijk. Wij moeten de balans opmaken of wezenlijke onderdelen van onze opstelling terugvinden in de Conventie en een eindoordeel uitspreken. Als ieder land weer terugkomt met zijn eigen wensen, daarvan grote wensen maakt en amendementen indient, denk ik dat.....

De heer **Kox** (SP): De heer Van der Linden spreekt over weer terugkomen. Ik heb in de notitie van de regering gelezen dat het door verkiezingen enzovoorts, niet mogelijk was om in voldoende mate plenair te debatteren en tot besluitvorming te komen.

En deze Kamer? Er is nog geen verkiezing aan gewijd. De politieke partijen hebben hierover geen formele standpunten ingenomen. Nog maar enkele maanden geleden zei de partijgenoot van de heer Van der Linden, de heer Eurlings, dat het eigenlijk maar een praatcollege was waarvan men niet zoveel verwachtte. Nu krijgen wij te horen dat wij er niet meer aan mogen komen. Dat komt mij erg vreemd over. Ik kom in de Eerste Kamer omdat ik denk dat hier nog eens iets te besluiten valt. En bij mijn allereerste debat over de Europese grondwet komt de heer Van der Linden mij vertellen: doe geen moeite, het is allemaal al afgekaart.

De heer **Van der Linden** (CDA): De Eerste Kamer heeft geen recht van amendement. Wij kunnen alleen maar ja of nee zeggen.

De heer **Kox** (SP): De heer Van der Linden zei dat beide Kamers te laat waren. De Tweede Kamer heeft wel recht van amendement.

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik treed niet in de verantwoordelijkheid van de Tweede Kamer. De heer Eurlings heeft niet gezegd dat het een praatclub was. Hij citeerde de vorige minister van Buitenlandse Zaken die bij de start van de Conventie gezegd heeft: Daaraan hoeven wij niet zoveel aandacht te besteden. Dat is een gezellige praatclub.

Toen hebben wij echter gezegd dat de Conventie een buitengewoon belangrijk proces was. Als wij vandaag daarvan de balans opmaken en de plussen en minnen met elkaar vergelijken, vind ik dat wij een uitstekend resultaat hebben bereikt, al vind ik ook dat de ambitie groter had mogen zijn. Neemt men de posities van andere lidstaten in acht en bedenkt men dat die andere lidstaten eveneens een

gerechtvaardigde opstelling hebben en belangen behartigen, dan meen ik dat de uitkomst van deze Conventie aanzienlijk verdergaat dan alle uitkomsten van de intergouvernementele conferenties in de afgelopen tien jaar bij elkaar. Deze Conventie maakt de Europese Unie van 25 lidstaten klaar voor effectief en slagvaardig opereren, helaas niet op het terrein van het buitenlands en veiligheidsbeleid. De discussie daarover krijgen wij later. De opdracht van de Conventie was: Europa 1. democratischer, 2. slagvaardiger, 3. transparanter en 4. effectiever maken. Daarin zijn wij in hoge mate geslaagd. Het gaat nu te ver daarop door te gaan. Ik meen dat we voor die discussie nog uitgebreid de gelegenheid krijgen. Ik wijs er nog op dat de rol van de nationale parlementen aanzienlijk is versterkt. Dat is een onderdeel van de democratisering. De rol van het Europees Parlement is eveneens aanzienlijk versterkt, hetgeen eveneens een onderdeel van de democratisering is. De uiteindelijke balans ligt uiteraard ter beoordeling voor. Aan de hand van die balans kun je ja of nee zeggen, maar het zou een verkeerde indruk wekken als men zou veronderstellen dat wij als Eerste Kamer of als Tweede Kamer nog in detail en per artikel amenderingen kunnen aanbrengen.

De heer **Kox** (SP): Ik heb toch nog een vraag. Stel dat ons een Grondwetsherziening werd voorgelegd en dat de indiener zou zeggen: dit is het, we gaan niet aan het voorstel morrelen; het is een compromis en u zegt alleen maar of u voor of tegen bent. Dan zouden wij zeggen: beste mijnheer, beste mevrouw, ga uw huiswerk nog eens maken, wetgeving is toch iets anders, dit kunt u niet voorstellen. Echter, bij de behandeling van deze Grondwet zegt u dat er niet meer aan veranderd kan worden, terwijl de vorige minister -- ik heb overigens begrepen dat de regering is eeuwig -- zei: het is een praatclub, het leidt nergens toe. Gaandeweg het traject is die opstelling veranderd. U hebt de verandering al veel eerder ingezien dan de rest van het land, waarvoor hulde. Het blijft echter zo dat volgens u alvorens de Kamers hierover proper hebben gesproken, geldt: dit is het, u kunt er niets aan veranderen. Dat is toch een novum in de Nederlandse wetgeving.

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik heb gezegd dat ik vind dat wij geen opties moeten nemen en dat de Nederlandse regering niet met het idee van het invoegen van nieuwe elementen of het verwijderen van elementen naar Thessaloniki moet gaan. Als alle regeringen dat doen en iedere regering daar met eigen verlangens komt, kan ik u verzekeren dat het resultaat van de discussie aanzienlijk, aanzienlijk minder zal zijn dan het resultaat dat nu ter tafel ligt. Ik vrees wel dat het die kant zal opgaan, maar daarover spreken wij elkaar later nader. Ik redeneer met het oog op het belang van de burgers als ik zeg dat met het opnieuw wijzigen van de tekst het resultaat aanzienlijk minder zal zijn. Wij zijn op de conferentie geweest als volksvertegenwoordigers. Ik ben er niet geweest als vertegenwoordiger van de regering. Wij hebben door de bril van de burgers naar de voorstellen gekeken. Uiteraard, het Europa van de burgers lijkt nog heel ver weg. Ik ben lang genoeg volksvertegenwoordiger geweest om te ervaren dat voor de burgers Europa ver weg

lijkt, maar Europa treedt wel iedere dag onze huishoudens binnen met maatregelen en kaderwetten. Die komen eraan. Ik meen juist dat de beoordeling van het resultaat dat nu ter tafel ligt -- dat hoeft nu niet, dat zal later gebeuren -- zal moeten gebeuren in het licht van de discussies die in de afgelopen jaren op de intergouvernementele conferenties zijn gehouden met de bedoeling om Europa klaar te maken voor het Europa van de Vijfentwintig.

Ik wil in dit verband wijzen op de belangrijkste verworvenheden. We zijn begonnen met een Douane-unie. Vervolgens zijn we een Economische Gemeenschap geworden. Daarna hebben we aanzetten gegeven voor een politieke unie. Wat nu gebeurt, is historisch: Europa wordt een waardengemeenschap. Voor mij zijn uiteindelijk de waarden die wij via het Handvest en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens vastleggen nog belangrijker dan de centen en de markt, hoewel die als instrument voor de burgers heel belangrijk zijn.

Ik zie de voorzitter al naar ons kijken vanwege deze uitweiding, maar ik zou graag nog eens de discussie willen voeren op grond van de inhoud van de stukken. Het voert te ver om daar nu op in te gaan. Het enige wat ik zeg is dat als de Nederlanders hun typisch Nederlandse, de Belgen hun typisch Belgische en de Litouwers, de Maltezen en de Cyprioten ook hun eigen puntjes inbrengen, wij de voortgang kunnen vergeten.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ik ben benieuwd of de regering dit ook van mening is. Dat zullen wij van de staatssecretaris horen. Het lijkt mij goed te stipuleren dat de terughoudendheid van de heer Van der Linden niet kan gelden met betrekking tot deel III. Daarover praat de Conventie verder. Dat geldt ook voor desbetreffende moties.

De heer **Van der Linden** (CDA): Daarover kwam ik te spreken. Ik wilde nog zeggen dat het opvallend is dat de overgrote meerderheid van alle nationale parlementariërs in de Conventie van 27 landen het voorstel dat ik zelf heb gedaan, geen opties, heeft gevolgd. Daarover was geen discussie.

Daar was geen discussie over. Ik durf ook te stellen dat, als er geen volksvertegenwoordigers in de Conventie hadden gezeten, maar uitsluitend regeringsvertegenwoordigers, dit resultaat nooit bereikt was. Ik geef een voorbeeld. Van de socialisten en communisten in Spanje heb ik steun gekregen voor mijn voorstel, terwijl mijn eigen partij grote problemen had met Spanje. Door de volksvertegenwoordigers is er een balans gekomen in de Conventie, doordat zij niet alleen de diverse nationale regeringen, maar ook de oppositiepartijen in de nationale parlementen representeerden. Als je vandaag, na alles wat er de afgelopen jaren allemaal op Europees niveau gebeurd is, de balans opmaakt, moet je zeggen dat dit een kans is en een uitdaging biedt. Bovendien krijgen de nieuw toetredende landen hierdoor het recht om solidariteit van ons te vragen, niet alleen waar het om de centen gaat, maar ook waar het gaat om de inrichting van de samenleving aldaar en de implementatie van het Acquis communautaire. Hierdoor hebben wij te maken met een Europees model waarin sociale markteconomie, duurzaamheid, solidariteit,

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gelijkheid van kansen en gelijkheid van geslacht uitgangspunten zijn. Als je het bereikte resultaat gaat beoordelen, moet je concluderen dat dit aanzienlijk meer is dan wij bij aanvang van de Conventie durfden te denken. Wij krijgen een grondwet met het Handvest erin voor de 450 miljoen burgers van Europa. Dat vind ik een geweldige stap vooruit. Ondanks alle pijn die landen op onderliggende punten hebben, wordt dit ook zo ervaren door de landen die toetreden.

Mevrouw de voorzitter. Ik raak enthousiast voor Europa, maar u hebt in uw presentatie zelf gezegd dat enthousiasme een belangrijk element is. Ik geloof ook dat emotie een onderdeel van politiek is. Laat ik dat ook een beetje uitstralen na zoveel jaren Europese dienst. Ik kan geen voorbeeld verzinnen van een zaak waarin het in het belang van de burgers is om een veto te handhaven. Ik heb het dan niet over militaire inzet, maar over beleid dat de burgers op een andere manier in algemene zin raakt. Bovendien gaat het mij hierbij om grensoverschrijdende vraagstukken, niet om dingen die thuishoren in een regio of op nationaal niveau. Alleen zaken die wij op nationaal niveau niet aankunnen, moeten op Europees niveau geregeld worden. Ik heb de regering ook gevraagd om mij een voorbeeld te geven van een zaak waarin het belang van de burger meer gebaat is bij geen besluit dan bij een gekwalificeerd meerderheidsbesluit, waarbij wij zelfs nog een minderheidsstandpunt mogen innemen. Ik houd vol dat de burger meer gebaat is bij een meerderheidsbesluit over grensoverschrijdende vraagstukken, ook al nemen wij een minderheidsstandpunt in. Toen ik in Aken sprak, heb ik de mensen gevraagd wat nou het verschil was tussen de burgers in dat grote Duitsland en de burgers in het kleine Nederland. Uiteindelijk is er geen verschil in het belang van die burgers. Met andere woorden: ik zou graag zien dat wij Europa benaderen vanuit het belang van de burger en dat wij bij de stappen die wij zetten, toetsen of wij in dat licht wel de goede richting kiezen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Toen de heer Van der Linden over het belang van de burgers begon te spreken, dacht ik dat hij datgene zou gaan doen wat hij vorige week min of meer heeft toegezegd. Hij weet ook dat een oud-Kamerlid heeft gezegd dat je, als je iets geheim wilt houden, dit vooral in de Eerste Kamer moet vertellen. Verleden week maakte de heer Van der Linden duidelijk dat hij op voorhand niet afwijzend stond tegenover het voorstel van een aantal fracties aan de overkant om een referendum te organiseren. Hij heeft toen ook gezegd dat hij dit in zijn fractie zou bespreken. Is er al sprake van voortschrijdend inzicht?

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik moet dan op de eerste plaats zeggen dat ik het voorstel van prof. Jürgen Meyer van de SPD inzake het burgerinitiatief bij meer dan 1 miljoen handtekeningen uit ten minste acht lidstaten van harte heb ondersteund. Dan worden de burgers erbij betrokken, zij het onder de randvoorwaarde dat het geen referendum inhoudt. Dat heeft hij letterlijk uitgesproken, want dat is niet de bedoeling. Er is geen wijziging gekomen in mijn standpunt. Ik zeg op dit ogenblik geen "ja" tegen een referendum, maar ik vind wel dat wij

daarover een discussie moeten voeren. In de politiek moeten wij geen ingekapselde standpunten innemen zonder dat daar de argumenten van anderen bij aan te pas komen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): U heeft gezegd: ik zeg geen nee. Er moest nog over worden gediscussieerd en over worden nagedacht. Mijn vraag is of er sinds een week sprake is van voortschrijdend inzicht.

De heer **Van der Linden** (CDA): Sinds die week is er geen voortschrijdend inzicht, want het was toen al een uitgebalanceerd verhaal. Ik zou niet durven zeggen dat ik voortschrijdend inzicht heb in één week.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Het zou toch moeten komen, toch?

De heer **Van der Linden** (CDA): Op het moment dat een initiatiefwetsvoorstel van de Tweede Kamer bij ons komt, krijgt u van ons een standpunt. U mag ervan verzekerd zijn dat ik aan die discussie deelneem.

De **voorzitter**: En nu mag de heer Van der Linden zijn betoeg vervolgen.

**

De heer **Van der Linden** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik kom dan op de moties. Korthedshalve zal ik de moties overslaan die als eerste door het CDA ondertekend zijn, hoewel anderen al de betekenis van de moties-Van de Beeten op de stuk nrs. 12 en 13 hebben aangeduid. De motie op stuk nr. 13 moet onszelf ook aanspreken.

De motie op stuk nr. 14 is voldoende besproken. Als je met 25 leden bent en er is sprake van het vereiste van unanimititeit, dan kan men ieder besluit wel vergeten. Dan moeten wij nooit meer zeggen: wij willen op Europees vlak een effectief beleid, wij willen met één stem spreken, wij moeten slagvaardig zijn. Met 25 leden, een vetorecht en het vereiste van unanimititeit is besluitvorming uitgesloten, behalve misschien incidenteel op mineure punten. Het is dus in het belang van de burgers dat wij dit zo doen.

De motie op stuk nr. 15 heb ik mede ondertekend en voldoende toegelicht. Het is echt heel belangrijk dat wij proberen het conventieresultaat niet onderuit te halen, want dan wordt het aanzienlijk minder.

Over de motie op stuk nr. 17 geef ik een stemverklaring. Het CDA in de Tweede Kamer heeft deze motie gesteund. Dat was, wat ons betreft, voldoende. Wij hebben een signaal afgegeven en wij staan daarachter. Ik ben al vanaf het eind van de jaren vijftig lid van de Europese beweging. Ik hoop niet dat ik daarmee partij ben in deze zaak. Wij hebben dit in de Tweede Kamer gesteund, maar wij vinden ook dat het hier niet thuishoort. De Eerste Kamer moet niet gaan over subsidies voor individuele organisaties. De CDA-fractie staat achter de motie, maar zal haar in de Eerste Kamer om principiële redenen niet steunen.

Aan de motie op stuk nr. 19 hebben wij iets toegevoegd. Dat was niet zomaar een toevoeging. Ik was het hartgrondig oneens met de motie, want zij heeft de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

positie van Nederland ook geen goed gedaan. Het was een wezenlijk onderdeel van het Beneluxvoorstel; je kunt daar niet één stuk uithalen en veronderstellen dat de andere partners zeggen dat het niet veel uitmaakt en dat zij toch verdergaan met het compromis. Daarom is daaraan "tot 2009" toegevoegd. Het is in feite een lege huls, want het staat in de tekst. Ik heb het toegevoegd om te demonstreren dat wij het met de motie die aan de overkant was ingediend, niet eens waren.

De motie op stuk nr. 28 betreft de identiteit. De heer Kohnstamm vergist zich als hij stelt dat er uitsluitend aan kerkelijke instellingen een bijzondere positie wordt gegeven.

Sociale partners hebben ook een bijzondere positie en hetzelfde geldt voor de civil society. Alleen wordt hier de bijzondere positie van de kerken apart gemeld. Ik vind dat ook gerechtvaardigd. Als wij gaan naar een waardengemeenschap, verdedig ik dat de krachten in de samenleving die een bijdrage leveren tot die waardengemeenschap, een aparte positie krijgen. De formulering is neutraal, namelijk kerkelijke instellingen. Het is dus niet gespecificeerd, in de zin van: de een wel en de ander niet.

De heer **Jurgens** (PvdA): Ik wil toch even de tekst voorlezen die bedoeld is voor de grondwet: "De Unie voert een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties (...) met inachtneming van hun identiteit en hun specifieke bijdragen". Stel je voor dat er een voorstel zou komen om zoiets in onze Nederlandse Grondwet op te nemen, dus dat de overheid een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties zou moeten plegen, niet met andere organisaties, maar specifiek met kerken. Dan zouden er toch mensen kunnen zeggen dat hier sprake is van een zekere discriminatie. Ik spreek overigens als iemand die tot een kerk behoort.

De heer **Van der Linden** (CDA): Op andere plaatsen worden weer de sociale partners in een bijzondere positie genoemd. Ik vind dat ook gerechtvaardigd. U refereert nu aan de Nederlandse Grondwet, maar...

De heer **Jurgens** (PvdA): Ter voorkoming van mogelijke verwarring: ik citeerde de tekst van de Conventie, artikel 51, derde lid. U wilt die tekst handhaven, de heer Kohnstamm wil die tekst schrappen.

De heer **Van der Linden** (CDA): Nu, de Conventie heeft die tekst gehandhaafd en dat is het belangrijkste. U hebt gelijk dat die tekst niet in de Nederlandse Grondwet staat, maar de Duitsers en de Polen hebben lang benadrukt dat ze God in de Europese grondwet wilden hebben, omdat die ook in hun eigen grondwet staat. Dat heeft geleid tot een heel harde en felle discussie, omdat het voor hen een heel essentieel punt was. Voor mijzelf was het niet zo belangrijk, want ik heb op de lagere school het antwoord geleerd op de vraag "Waar is God?", namelijk: God is overal. God is dus ook in de Conventie en in de tekst. Ik vind wel dat de tekst nu heel evenwichtig is geworden. Ik

ben blij dat de Romeinen, de Grieken en de Verlichting het onderspit hebben moeten delven, want de nu voorliggende tekst is veel gebalanceerder en sluit geen religies uit. De preambule kijkt meer terug, terwijl artikel 51 vooruit kijkt. Het CDA en de Europese Volkspartij zijn blij dat het op deze manier goed is terechtgekomen.

Wij zijn tegen de motie over Euratom.

Over de andere motie van de heer Platvloet heb ik op dit moment alleen nog een persoonlijk oordeel. Ik vind dat hierover eerst in de fractie gesproken zou moeten worden en helaas was daar nog geen gelegenheid voor. Misschien kan de motie worden aangehouden, opdat er alsnog eerst in de fractie over gesproken kan worden.

De heer **Platvloet** (GroenLinks): Wat mij betreft kan die motie volgende week in stemming komen. Het is niet nodig om er vandaag al over te stemmen, want de motie is gericht op het derde deel van de grondwet, waar de Conventie nog over gaat spreken.

De **voorzitter**. Dan komt de motie volgende week in stemming.

**

De heer **Van der Linden** (CDA): Dan nog iets over de motie van de heer Kox. Overigens mijn complimenten voor de start die hij hier heeft gemaakt; dat staat mij wel aan. Alleen haalt hij met zijn motie een stukje uit zijn verband. Hij wil geen kapitalistische economie en stelt dat de vorm van de economie alleen in de Sovjet-Unie en Cuba in de grondwet was geregeld, overigens voorbeelden die ons helemaal niet aanspreken. Maar goed, wat staat er nu feitelijk in de tekst van de Conventie? Welnu, dat de Unie haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en gerechtvaardigheid biedt zonder binnengrenzen, en een interne markt waar vrije onvervalste concurrentie heerst. Datzelfde staat nu ook in het Verdrag van Rome. Het gaat dus om faire mededinging en geen kunstmatige obstakels in het economische verkeer.

De heer **Kox** (SP): De heer Van der Linden verwees zojuist, toen het over God ging, naar de Duitsers en de Polen. Kan hij mij een grondwet aanwijzen van één van de huidige of één van de nieuwe lidstaten waarin staat dat vrije onvervalste concurrentie het uitgangspunt moet zijn? Is het altijd het uitgangspunt geweest van de founding fathers van de EEG, dat vrije onvervalste concurrentie erin zou moeten staan? Als hij mij dat kan aangeven, ben ik daarin geïnteresseerd, maar volgens mij had geen van de zes staten die de EEG hebben opgericht, de bedoeling om dat op te nemen in een Europese grondwet.

De heer **Van der Linden** (CDA): De artikelen 92 tot en met 96 van het Verdrag van Rome gingen over de vrije mededinging. Dat was een absolute voorwaarde.

De heer **Kox** (SP): Vrije mededinging is iets anders dan vrije onvervalste concurrentie.

De heer **Van der Linden** (CDA): Mededinging is hetzelfde als concurrentie.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Kox** (SP): Waarom gaat u deze bepaling in een nieuwe Europese grondwet opnemen terwijl wij er in de Nederlandse grondwet nooit iets over hebben gezegd?

De heer **Van der Linden** (CDA): U doet alsof ik het persoonlijk heb ingebracht.

De heer **Kox** (SP): U staat de nieuwe grondwet vurig te bepleiten. U zegt: wij hebben het met z'n allen samen gedaan. Daarom spreek ik u erop aan.

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik bestrijd de argumentatie die aan uw motie ten grondslag ligt. U zegt dat het een van de doelstellingen van de EU is. Dat is echter niet het geval. De interne markt is een doelstelling.

De heer **Kox** (SP): Het staat in het hoofdstuk "doelstellingen".

De heer **Van der Linden** (CDA): Nee, in dat hoofdstuk staat dat de Unie haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid biedt, zonder binnengrenzen en dat in die interne markt vrije onvervalste concurrentie heerst.

De heer **Kox** (SP): Dat staat dus in het hoofdstuk "doelstellingen".

De heer **Jurgens** (PvdA): Ik herinner de heer Kox eraan dat dit reeds met zoveel woorden in het EG-verdrag van 1956 stond. Het is opnieuw opgenomen in het Verdrag van Amsterdam in 1992. Het EU-verdrag is hoger dan de Grondwet en als zodanig staat het er dus in.

De heer **Kox** (SP): Dat kunt u wel zeggen, maar het staat er echt niet in.

De heer **Jurgens** (PvdA): Het EU-verdrag is hoger dan de Grondwet. Het staat niet in de Grondwet, maar wel in onze Constitutie.

De heer **Kox** (SP): Nu gaat u erg ingewikkeld doen. Het staat niet in onze Grondwet. Wij hebben het kennelijk nooit nodig gevonden. Waarom moet het nu dan wel, terwijl wij bijvoorbeeld niets opnemen over Griekse, Romeinse of joods-christelijke wortels van onze samenleving? Als de hoofddoelstelling "vrije, onvervalste concurrentie" wordt opgenomen, beperkt dat de vrijheid van lidstaten om hun eigen politieke en economische stelsel te kiezen. Waarom moet die bepaling worden opgenomen?

De heer **Jurgens** (PvdA): Wij praten over een grondwet, maar eigenlijk is het een constitutioneel verdrag. In de tekst ervan staat iets wat al sinds 1956 is geformuleerd en wat rechtstreeks bindend is voor Nederland en zijn burgers. Het is dus al een deel van onze constitutie. De heer Kox voert een strijd die zijn voorouders in 1956 hadden moeten voeren.

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik voeg eraan toe dat artikel I-3 nadrukkelijk gaat over het "Europese model":

duurzame ontwikkeling, sociale markteconomie, hoog niveau van bescherming van de kwaliteit van het milieu enz. Dat zijn zaken die wij toegevoegd hebben. De heer Kox zegt dat opneming van de bepaling van onvervalste concurrentie de toegang tot de markt beperkt. Ik denk echter dat het omgekeerde het geval is. Te veel beschermende maatregelen beperken de toegang van burgers tot die markt.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Allereerst wil ik u feliciteren met uw benoeming tot voorzitter van deze Kamer. U krijgt het voor uw kiezen vanmiddag. Vorige week hadden wij samen met leden van de Tweede Kamer een fantastisch debat met de regering. Toen heeft iedereen zich redelijk aan de spreektijden gehouden. Ik merk nu dat dat kennelijk niet voldoende was en dat de neiging bestaat om dat debat nog eens dunnetjes over te doen. Vorige week hebben wij er echter op een inhoudelijk goede wijze en ook uitgebreid over gediscussieerd. Kennelijk is er nog veel aan toe te voegen.

Ik stel met waardering vast dat de heer Van der Linden op een gepassioneerde wijze over Europa heeft gesproken. Hij blijkt een Europeaan te zijn in hart en nieren. Zijn passie hebben wij met z'n allen nodig nu het over zo'n belangrijk onderwerp gaat.

Voor mij past slechts een bescheiden bijdrage, want ik sta hier alleen maar omdat Wim van Eekelen helaas geen deel meer uitmaakt van deze Kamer.

Ik heb net gesproken over de lange spreektijd van sommige leden van deze Kamer, waaronder de woordvoerder van de GroenLinks-fractie. Daarmee is niets mis, mijnheer Platvoet, maar u heeft ruim de tijd genomen die u vorige week waarschijnlijk tekort bent gekomen. Hoe het ook zij, ik zal mij beperken tot het bespreken van de ingediende moties.

De VVD-fractie is geen voorstander van de motie op stuk nr. 12 over de subsidiariteitstoets, omdat wij menen dat de gekozen weg voldoende waarborgen biedt. De zelfstandige toegang van de nationale parlementen acht de VVD-fractie niet nodig; dat kan namelijk door de regering daartoe opdracht te geven. Ook kan het eventueel door het indienen van moties. In het slechtste geval, als een regering weigerachtig is om naar het Europese Hof te stappen, kan die regering naar huis worden gestuurd.

De motie op stuk nr. 13 gaat over de werkmethode van de Kamers. Mijn fractie vindt dat een verstandig voorstel; zij zal er derhalve voor stemmen. Wij zijn geen voorstander van de motie op stuk nr. 14 inzake meerderheidsbesluitvorming. Wij menen dat de concepttekst daar in voldoende mate van uitgaat. De motie op stuk nr. 15 dient bij voorkeur te worden aangehouden totdat de Conventie helemaal klaar is. Mijn fractie doet daar op dit moment dus geen uitspraak over. Mocht die motie nu in stemming worden gebracht, dan zouden wij ertegen zijn. De VVD-fractie is geen voorstander van de motie op stuk nr. 16, omdat zij van mening is dat de Nederlandse belangen met betrekking tot meerjarige financiële perspectieven het beste zijn gediend met

unanimiteit, zeker gezien het feit dat Nederland de grootste nettobetaler is.

Boven de motie op stuk nr. 17 staat mijn naam. In alle bescheidenheid moet ik zeggen dat dit eigenlijk de naam van Wim van Eekelen had moeten zijn, omdat hij net als de heer Van der Linden een gepassioneerd Europeaan is die ziet dat het belangrijk is dat de Europese beweging over voldoende middelen beschikt om Europa onder de aandacht van de burger te brengen. Er zijn inderdaad stemmen in dit huis die zeggen dat de Eerste Kamer zich niet over subsidies moet uitlaten. Desalniettemin meent mijn fractie dat een oproep aan de regering in dit kader op zijn plaats zou kunnen zijn.

Met de toevoeging die erbij is gedaan, is de VVD-fractie geen voorstander van de motie op stuk nr. 19. Wat de motie op stuk nr. 27 betreft, hebben wij altijd al enigszins gevonden dat het een geldverspilling is om die enorme verhuiscampagnes telkens te laten plaatsvinden. Wij zijn voorstander van een eigen zetel voor het Europees Parlement. Mijn fractie zal voor de motie op stuk nr. 28 stemmen. Dat geldt niet voor de motie op stuk nr. 29, waarvan wij het belang niet aanwezig achten.

Ten aanzien van de motie-Platvoet zijn wij van mening dat de preambule inmiddels dusdanig is aangepast dat wij ermee kunnen leven. Je kunt je afvragen of een preambule nu wel nodig is, maar daarvoor is kennelijk een dusdanig enthousiasme te vinden dat ervoor is gekozen. De preambule is evenwel aangepast.

De Grieken, de Romeinen en de Verlichting zijn eruit gehaald en vanwege het laïcisme van de heer Giscard d'Estaing stond de Joods-christelijke achtergrond er al niet in. De preambule zoals die nu luidt, vinden wij wel goed.

De voorzitter: De heer Platvoet heeft aangekondigd dat de motie waarnaar u verwijst pas volgende week in stemming wordt gebracht.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik dacht dat dit geldt voor de motie van de heer Platvoet over het sociaal beleid.

De VVD-fractie steunt de motie van de heer Kox over de vrije en onvervalste concurrentie niet. Over dit onderwerp is in den brede gediscussieerd, dus daaraan zal ik mij verder niet wagen. De laatste motie van de heer Kox is niet ingediend, dus daarover hoef ik mij niet uit te laten.

Ik heb de heer Van der Linden horen zeggen dat Europa voor de burger ver weg lijkt. Door de gedachtewisseling tijdens het debat van vanmiddag heb ik niet het idee gekregen dat Europa voor de burger zoveel dichterbij is gekomen. De abstractie en hier en daar de gedetailleerdheid zijn niet zo wervend, dat alle burgers meteen voor Europa zijn. Wij moeten echter wel met zijn allen voor Europa zijn, dus ik hoop van harte dat wij op een niveau over Europa kunnen praten waardoor iedereen kan zeggen: wij gaan ervoor, wij stellen ons erachter op en dit is onze toekomst.

*N

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van de SGP. Namens beide fracties die ik vertegenwoordig, wens ik u geluk met uw verkiezing in dit mooie ambt.

Ik heb in mijn politieke leven zo ontzettend veel over Europa gesproken, dat ik mij had voorgenomen het wat rustiger aan te doen, en dat doe ik ook. Ik volsta met een stemverklaring over een paar moties. Er ligt nu echter inmiddels zoveel op tafel, dat ik een paar prangende punten van commentaar voorzie. Er is een heel praktische reden waarom ik het wat rustiger aan doe. Vanavond moet ik, onder meer met collega Van der Linden, in Amsterdam in debat; ook weer over Europa. Daarmee geef ik subtiel aan dat ik misschien iets eerder de vergadering moet verlaten. Het is in het belang van die vergadering, dat ook René van der Linden op tijd in Amsterdam kan zijn.

Er liggen inmiddels veel moties. Degenen die kritiek hebben geuit op de Tweede Kamer zullen zo langzamerhand moeten inbinden. De moties zijn wat willekeurig; met het grootste gemak zou ik er nog een stuk of twintig, dertig bij kunnen verzinnen, zeker als het gaat om moties die het karakter hebben van een semi-amendement. Ik denk dat wij later nog de gelegenheid krijgen om met de regering te spreken over de tekst die voorligt of over andere teksten. Ik breng de staatssecretaris in herinnering dat er al van vele jaren her een afspraak ligt dat beide Kamers van de Staten-Generaal zoveel mogelijk vooraf worden geïnformeerd over belangrijke verdragswijzigingen en bij de gedachteontwikkeling daarvoor worden betrokken, hetgeen ook in het belang is van de regering zelf. Ik verwijs hierbij naar de derde "black Monday", de zwarte maandag, heel lang geleden. Een extra argument voor een zekere voorzichtigheid is, dat het bij veel moties gaat om amendementen op een tekst waarvoor de regering formeel niet eens verantwoordelijk is.

Over een drietal moties wil ik iets zeggen. De motie over de preambule is gericht tegen een preambule die er niet meer is. Wat dan overblijft, zijn de bekende ronkende teksten, waarover je je druk kunt maken, maar de fracties die ik vertegenwoordig, hebben die behoefte niet. Het zal wel indruk maken in de andere landen van de Europese Unie dat wij ons hier druk maken over preambules en er moties over indienen, maar ik vind het een beetje een armoedebod om helemaal geen preambule te hebben. Het heeft er toch iets van weg dat je met iemand in contact komt en je visitekaartje welbewust achterhoudt. Het is toch normaal om aan te geven waar het je om gaat en wie je bent, zeker als je naar de bevolking toekomt met een compleet nieuwe grondwet? Om die reden zullen wij de motie niet steunen.

De motie van de heer Kohnstamm gaat over de dialoog met de kerken. Wij kennen elkaar van lang geleden en hij kan zo ongeveer wel bevroeden waar ik nu mee aankom. Wat mij van de opsteller van de motie tegenvalt, is het gebrek aan logica in de motie.

Hij kan er dan ook van verzekerd zijn dat wij de motie niet steunen, juist vanwege het gebrek aan logica. De conclusie dat de Nederlandse Grondwet geen verwijzing kent naar religieuze grondslagen -- dat mag waar zijn -- en dat de vrijheid van godsdienst is gewaarborgd -- dat is waar --

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

leidt in het geheel niet tot de overweging dat een dialoog tussen politiek Europa en kerken niet mogelijk is. Het is dus een vreemde motie.

Ik kan een verhaal componeren tegen zo'n dialoogconstructie, maar ik kan ook een verhaal componeren dat tot een andere conclusie leidt. Ik zal mij er dus niet al te druk over maken. Dat moet de heer Kohnstamm ook niet doen. Ongeveer zeven jaar geleden agendeerde minister Melkert van Sociale Zaken het vraagstuk van armoede en uitsluiting in de Nederlandse politieke samenleving. Hij vroeg toen de kerken om hem daarin bij te staan. Welnu, dat was een vorm van dialoog. Ik herinner mij ook een grote conferentie waar ik minister Melkert zij aan zij zag zitten met monseigneur Muskès. Ik kon toen niet nalaten te mompelen: *bien étonné de se trouver ensemble*. Ik geloof dat zij beiden wel iets van winst hebben kunnen boeken. Tegen deze achtergrond zou ik de dialoog niet zwaarder willen maken dan nodig is. Zoals aangegeven, zullen wij alleen al vanwege het gebrek aan logica de motie niet kunnen steunen.

De motie op stuk nr. 15 van de heer Jurgens c.s. prikkelt mij behoorlijk, zeker politiek. Daarin wordt in feite gevraagd om het resultaat van de Conventie te nemen zoals het er ligt. Er zijn een aantal argumenten tegen aan te voeren, waar je je misschien niet al te druk over moet maken. Ik doel op het argument dat daarin toch afbreuk wordt gedaan aan de bevoegdheden van de regering. Daar moet je namelijk niet al te snel toe overgaan. Die motie laat verder niet meer toe dat evidente Nederlandse belangen opnieuw in de onderhandelingen worden gebracht. Collega Van der Linden zal zeggen: wat wij mogen, mogen de anderen dan ook.

Belangrijker is evenwel dat ingevolge deze motie de Conventie het karakter krijgt van een constituante. Daar kan ik bij de burgers echter niet mee aankomen! Zo is de Conventie ook niet gestart. Ik herinner aan de badinerende uitspraken van toenmalig minister Van Aartsen hierover. Ik dacht destijds dat het een interessant gremium zou zijn dat ons wat opties zou aanreiken voor de beantwoording van de vraag hoe het verder moet met Europa. Alles lag open. Nu blijkt het ineens een consituante te moeten zijn, waarover niet meer gepraat kan worden! Alle mensen die er het afgelopen jaar heel actief bij betrokken zijn geweest, moeten tot de conclusie komen dat zij het moeten nemen zoals het er ligt! Dat moet je niet eens willen. Dus om die politieke en constitutionele redenen wil ik deze constitutionele machtsgreep -- dat is deze motie -- niet steunen.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik wijs de heer Van Middelkoop erop dat op pagina 7 van de notitie van de Nederlandse regering van tien dagen geleden over het resultaat van de Conventie staat dat het wenselijk noch mogelijk is om nog veel aan het resultaat van de Conventie te veranderen.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Dat is principieel iets heel anders. Dat betrof een waarneming over de stand van zaken in de onderhandelingen over de Conventie. Nu wordt met de motie echter gezegd: neem het zoals het er ligt en beschouw het als de grondwet. Dat was niet eens de opdracht voor de Conventie. Daar moet

iedereen het ineens mee doen. Dat kan dus niet. Ik voorzie problemen, waarover de heer Van der Linden ook heeft gesproken. Ik wil de IGC de openheid meegeven die recht doet aan het karakter van het onderhavige stuk. Natuurlijk hoort daarbij dat men de resultaten van de Conventie serieus neemt. Het voorliggende stuk is geen grondwet zonder meer.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Eigenlijk moet u dus een motie indienen waarin u de regering vraagt om af te wijken van het standpunt dat zij in een eigen notitie heeft ingenomen.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Daar zou ik geen enkel bezwaar tegen hebben. De regering moet zelf maar uitmaken wat zij ervan vindt. Toch is het mijns inziens niet zo. Als de regering meent dat zij er niet meer uit kan halen, is dat wezenlijk iets anders dan dat de Kamer uitsprekt dat dit de Europese grondwet is. De heer Van de Beeten moet zijn standpunt in dezen maar eens aan zijn kiezers uitleggen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Middelkoop, ik feliciteer u van harte met uw maidenspeech. Ik denk dat de Kamer zich rijk mag prijzen met iemand die zoveel ervaring aan de overkant heeft opgedaan en die blijk heeft gegeven van een welbespraaktheid. Daardoor hebt u ten eerste een luisterend oor ontvangen in deze Kamer. Nogmaals, van harte geluk gewenst.

**

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*N

Staatssecretaris **Nicolaï**: Mevrouw de voorzitter. Ik wil u heel hartelijk feliciteren. Namens de regering mag ik zeggen dat de regering uitziet naar alle debatten die wij hier onder uw leiding zullen hebben. Vervolgens wil ik de heer Van Middelkoop juist voordat hij vertrekt naar het debat dat hij zojuist noemde feliciteren met zijn maidenspeech hier. Wij hebben hem eerder al over Europa horen spreken. Ook naar de debatten met hem zien wij uit.

Een aantal leden haalde het debat dat wij met Tweede en Eerste Kamer hebben gehad aan. Iedereen heeft er positieve kwalificaties aan gegeven, met woorden als "indrukwekkend" en "fantastisch". De regering heeft het debat als zeer vruchtbaar ervaren. Er is naar ons oordeel uitvoerig en intensief, zowel concreet als op hoofdlijnen, gesproken. Er zijn door beide Kamers zeer behartigenswaardige dingen gezegd. Ik spreek graag namens de regering daarvoor waardering uit.

Er zijn enkele opmerkingen gemaakt die niet aan moties zijn gerelateerd. Die zal ik eerst behandelen. Na de behandeling in de Tweede en de Eerste Kamer zijn in de Conventie de eindvoorstellen geformuleerd. Er ligt nu een totaal pakket voor. De heer Platvoet stelde een vraag over

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

macht en evenwicht, namelijk wat de Nederlandse regering van plan is te gaan doen met de vaste voorzitter, die er wel degelijk komt als de resultaten van de Conventie worden overgenomen.

De regering vindt de vaste voorzitter zoals hij nu is omschreven heel aanvaardbaar. Dit is absoluut niet de president, laat staan de zonnekoning, waarvoor wij steeds vreesden. Nederland heeft zich daar met België, Luxemburg en nog vele andere landen en partijen tegen verzet. In grote lijnen is dit voor ons een acceptabele positie, maar wij blijven alert. Op een aantal specifieke punten kunnen wij nog kijken naar het takenpakket van de voorzitter en van anderen, bijvoorbeeld van de Commissie. De verkiezing van de voorzitter van de Commissie bijvoorbeeld zou beter kunnen. De heer Van der Linden heeft daarvoor in het andere debat voorstellen gedaan. Op een aantal punten zullen wij zeker nog kritisch zijn. Voorts wordt het een kwestie van de feitelijke ontwikkeling goed in de gaten houden. Wij kunnen een heleboel afspreken over een voorzitter, maar het hangt ook af van de invulling.

De heer Kox wees op een mogelijke strijdigheid tussen de huidige verdragsteksten en de Nederlandse Grondwet. Ik stel voorop dat de regering dat goed in de gaten houdt. Wij zien die strijdigheden nog niet. Hij noemde enkele voorbeelden, die wij ook bekijken. Ik zie nog geen strijdigheden, maar wij laten dit wel degelijk nauwkeurig bestuderen. De Raad van State zal er ook een oordeel over geven. De regering zal er in een later stadium nog haar oordeel over formuleren.

De heer Platvoet stelde een vraag over het initiatief van het miljoen handtekeningen, dat inderdaad iets anders is dan een referendum. Hij weet misschien hoe de regering over referenda denkt. Nederland heeft geen bezwaar gemaakt tegen het initiatief van het miljoen handtekeningen. De heer Platvoet stelde ook vragen over de inspanningen voor het milieu en de plek van het milieu in het verdrag. Hij maakte de regering een compliment, omdat Nederland zich onder andere heeft ingespannen voor een steviger plek voor het milieu in de verdragsteksten. Wij zullen niet nalaten om in de laatste weken die wij hebben voor het derde deel, het beleidsdeel, de lijn die wij eerder hebben aangehouden door te trekken.

Ik kom tot de moties, om te beginnen die op stuk nr. 12 van de heer Van de Beeten c.s. over zelfstandige toegang tot het Hof van Justitie voor nationale parlementen. Voor een nationaal parlement is er de mogelijkheid om via zijn regering naar het hof te gaan.

Het belang van subsidiariteit en proportionaliteit zien wij op de juiste wijze verankerd in de "gele kaart" die nu voorgesteld is: de mogelijkheid voor een parlement om bij het begin van een wetgevingstraject bij besluitvorming van de Commissie de vinger op te steken en aan te geven dat het de betrokken wetgeving geen zaak van Europa vindt. Dat is ook het moment waarop de nationale parlementen hun verantwoordelijkheid zouden moeten nemen. In die zin vind ik het enigszins verrassend dat de parlementen deze mogelijkheid eigenlijk niet belangrijk genoeg vinden, het zichzelf althans niet voldoende toevertrouwen om op dat moment aan de bel te trekken, wat vervolgens via de democratische regels tot een logische uitkomst zou moeten

leiden. Hieraan nog de mogelijkheid toevoegen dat er aan het einde van de rit een rode kaart getrokken wordt, zou de slagvaardigheid van de Unie, die een van de twee doelstellingen is, naast een democratische Unie, juist benadelen. Ik blijf dus bij het standpunt dat dit geen gelukkige stap zou zijn. Bovendien wees mevrouw Broekers er al op dat het parlement er altijd zelf bij is, ook als via een regering de gang naar het Hof gemaakt zou moeten worden. Ik zou de Kamer dan ook eigenlijk aanneming van deze motie willen ontraden, al is het in dit geval misschien juister om te stellen dat ik er geen behoefte aan heb. Het is immers eigenlijk ook een motie over de eigen rol van het parlement; daarom zou ik ook iets meer terughoudend willen zijn in mijn conclusie.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter, deze motie is verleden week in de Tweede Kamer verworpen. Stel dat ze nu wordt aangenomen; ik neem aan dat de regering haar dan uitvoert.

Staatssecretaris **Nicolai**: Voorzitter, het is een goed gebruik dat de regering zich beraadt als een motie wordt aangenomen terwijl zij dat de Kamer ontraden heeft. Dat zullen wij in dit geval dan ook zeker doen.

De heer **Platvoet** (GroenLinks): En horen wij dan nog de uitkomst van dat beraad?

Staatssecretaris **Nicolai**: De Kamer zal daarover worden geïnformeerd, maar alleen als de regering besluit om de motie niet uit te voeren, want het is ook een goed gebruik dat de regering een motie uitvoert als zij de Kamer verder niets meer laat horen.

Motie nr. 13 is gericht tot de voorzitters van beide Kamers, dus het past mij niet om er namens de regering een oordeel over te geven, zo lijkt mij.

De motie op stuk nr. 14 betreft de besluitvorming bij meerderheid als regel en unanimitieit en vetorecht slechts bij hoge uitzondering. Ook deze motie bevremdt mij enigszins, omdat ik mij afvraag in hoeverre ze recht doet aan het resultaat van de discussie die hierover vandaag en verleden week is gevoerd. Bijvoorbeeld op het punt van het strafrecht is er door vele fracties gewezen op het belang van het kunnen behouden van voldoende nationale strafrechtelijke ruimte. Er zijn daarbij vele voorbeelden genoemd. Als deze motie betekent dat het resultaat van deze discussie, waarbij zich toch een zekere consensus leek af te tekenen, op losse schroeven komt te staan, dan lijkt mij dat geen juist signaal. Voor de zekerheid kies ik ook hierbij maar de formulering dat de regering geen behoefte aan deze motie heeft, maar de intentie dat meerderheidsbesluitvorming het uitgangspunt is, onderschrijven wij. De discussie zal dus gaan over meer of minder mogelijkheden voor uitzonderingen. De heer Van der Linden vraagt altijd om voorbeelden van gevallen waarin een vetorecht in het belang van Nederland en van de Nederlandse burgers zou zijn; ik denk dat die in beide Kamers zijn genoemd: euthanasie, het coffeeshop-beleid, uitzendingen, het financiële beleid enz.

Motie nr. 15 gaat over de status van het resultaat van de Conventie bij de intergouvernementele conferentie die nog zal volgen. Volgens deze motie zou dit resultaat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

een zware status moeten hebben, in die zin dat het integraal zou moeten worden voorgelegd aan de IGC, waarbij heronderhandelen over de verschillende onderdelen waarover consensus is bereikt, niet mogelijk is. De heer Platvoet heeft er al even de vinger op gelegd dat er een spanning bestaat tussen de wens om nog te kunnen bijstellen die ook in deze Kamer naar voren is gekomen, en de wens om nog slechts minimale bijstellingen toe te staan. Om die reden lijkt mij deze motie niet gelukkig. Er zit ook nog een rare premie op het niet bereiken van consensus in. Er werd als voorbeeld genoemd dat men niet de lijn van Spanje om formele voorbehouden te maken wil volgen. Daar ben ik het overigens mee eens, dus misschien kom ik hiermee tegemoet aan de intentie van de motie.

Het zou echter een rare premie zetten op het uitspreken van "wij zijn het er niet mee eens", wanneer er op die punten wel verder onderhandeld mag worden. Dat zou volgens mij immers, als je a contrario redeneert, de consequentie van deze motie zijn. Ik denk dat de motie net te rigide geformuleerd is, maar ik wil wel precies formuleren hoe de regering dit ziet, want ik denk dat dit heel nauw luistert.

Wij hebben geconcludeerd dat het totale resultaat van de Conventie heel behoorlijk is. Preciezer geformuleerd, als het gaat om de status die deze resultaten wat ons betreft zouden moeten hebben in de intergouvernementele conferentie: wij vinden het een goede basis voor die intergouvernementele conferentie. Dan kun je nog heel lang praten over de nuances of het een goede basis is voor het begin van de werkzaamheden in de intergouvernementele conferentie -- ik verzeker u dat ook deze variant intensief in Thessaloniki zal worden besproken -- maar het kernpunt is dat het een goede basis is voor het vervolg.

Wij bedoelen daar als regering mee dat wij op de hoofdpunten -- de belangrijke politieke punten: de machtsdiscussie, de controle op de macht, de slagvaardigheid en de democratie, de grote afweging -- hopen en ernaar streven dat het bouwwerk in stand blijft. Dat is ook wat bedoeld wordt door de indieners van deze motie. Aan de andere kant claimen wij echter de ruimte om op een aantal, misschien beperkte maar specifieke punten, wel degelijk te zorgen dat wij dat in de intergouvernementele conferentie alsnog voor elkaar krijgen. Mijn conclusie is, met andere woorden, dat de regering geen behoefte heeft aan deze motie, maar dat de intenties misschien minder ver uit elkaar liggen dan het zou kunnen lijken.

De heer **Van der Linden** (CDA): Kunt u zich voorstellen dat wat u een bijpuntje noemt, voor anderen een hoofdpunt is en dat anderen wat u een hoofdpunt noemt, een bijpunt vinden en dat daarmee de hele discussie open is en wat u een bevredigend resultaat vindt, in discussie komt en in de waagschaal gesteld wordt?

Staatssecretaris **Nicolai**: Dat kan ik mij zeker voorstellen. Het is ook niet precies uit te maken wat de hoofdpunten zijn en wat de secundaire punten zouden zijn, omdat je daar per land en per geleding verschillend over zou kunnen denken. Toch denk ik dat het belangrijk is om vast te

houden aan die formulering van een goede basis om in ieder geval te voorkomen dat er nog eens opnieuw wordt begonnen: dat zou heel slecht zijn. In principe moeten wij dus "voortbouwen op", want anders is het geen goede basis. Ik denk dat dit de juiste formulering is. Maar laat er alsjeblieft ruimte zijn om op onderdelen nog te proberen dingen bij te stellen.

Voorzitter. De motie op stuk nr. 16 betreft het invoeren van de meerderheidsbesluitvorming, als het gaat om de meerjarige financiële perspectieven. Daar heeft de regering grote moeite mee en ik ontraad nadrukkelijk deze motie, omdat wij eigenlijk op maar één punt zodanig scherp stelling nemen als hier en dat betreft de meerjarige begroting van de Unie en het behoud van het vetorecht voor Nederland. Dat is echt in het belang van Nederland, omdat de terugvaloptie -- als er geen overeenstemming wordt bereikt -- een gunstige is. Je kunt over het algemeen de discussie voeren, zoals de heer Van der Linden en anderen die aangaan, over de voor- en nadelen van het vetorecht. Immers, er kan iets gebeuren dat je niet wilt of er kan iets niet gebeuren dat je wel zou willen, als je het vetorecht niet hebt gehandhaafd. Bij de financiële perspectieven werkt het zo dat als je het daar niet over eens wordt, automatisch de financiële afspraken gelden van het jaar daarvóór. Het ophogen en uitdijen van de begroting is, met andere woorden, eenvoudigweg tegen te houden met het vetorecht, als wij dat handhaven. Ik vind ook dat Nederland als grootste nettobetaler op dit punt recht van spreken heeft en daarom ontraad ik deze motie.

Ik kom vervolgens bij de motie op stuk nr. 17 over de Europese Beweging in Nederland. Daarover heb ik aan de overkant gezegd dat als het gaat om de wijze van subsidiëren, u zich moet realiseren dat wij geen structurele subsidies meer kennen maar activiteitensubsidies: men wordt gehonoreerd op basis van projectplannen die men heeft. Dat is enigszins strijdig met de formulering zoals het hier staat. Het zegt ook iets over de wijze waarop wij onze subsidiesystematiek willen hanteren.

Daarmee kom ik bijvoorbeeld op de opmerking van de heer Kox die daar positief tegenover staat, maar die ook heel positief staat tegenover weer andere initiatieven die genomen zijn en worden. Dat is precies het probleem van de regering. Ik sta tegenover veel van die initiatieven heel positief, maar het geld is heel beperkt. U heeft hier geen dekking bij aangegeven, als u bedoelt dat hier een ophoging zou moeten plaatsvinden. Aan de andere kant is het "niet verlagen" weer een andere formulering en is het ook een vraag: niet verlagen ten opzichte waarvan? Wat ik wel kan doen, is ook hier toezeggen dat ik het gesprek met de Europese Beweging zal aangaan en dat ik positief sta tegenover het zoeken naar een oplossing voor de problemen, want die zijn inderdaad reëel bij de huidige subsidiëeringsbeslissingen.

Verder kan en wil ik op dit moment niet gaan. Ik heb dan ook geen behoefte aan deze motie.

De motie op stuk nr. 19 betreft de stemhebbend commissaris. Met name de heer Platvoet heeft gevraagd hoe de procedure gelopen is. In de Tweede Kamer is een vergelijkbare motie aangenomen. Daarin werd de regering werd opgeroepen, in de Conventie te bevorderen dat elk land een stemhebbend commissaris houdt. U weet dat de

regering daarmee grote moeite heeft en deze motie in de Tweede Kamer heeft ontraden. Ik herhaal hier dat daarbij vooral inhoudelijke overwegingen vooropstonden. Als de helft stemhebbend is en de andere helft niet-stemhebbend, worden er naar onze mening twee vliegen in één klap geslagen: elk land heeft een aanspreekpunt in de Commissie én de Commissie wordt slagvaardiger. Wij blijven op dat standpunt staan, ook nadat de motie in de Tweede Kamer was aangenomen.

Bovendien was er ondertussen de tegemoetkoming in de vorm van een gelijke rotatie tussen alle lidstaten. Die is verankerd in de voorstellen van de Conventie. Dat houdt in dat Nederland even vaak een stemhebbend commissaris heeft als Frankrijk. Dat is een heel interessante, grote tegemoetkoming die wij goed kwijt zouden kunnen raken als wij de lijn van de motie van de Tweede Kamer zouden volgen. Dan treedt namelijk de afspraak van Nice in werking dat de Commissie kleiner wordt zodra er 27 leden lid zijn van de Europese Unie en dan kunnen wij wel eens veel slechter uitkomen.

Ten slotte was het een overweging voor de regering dat wij hierover intensief internationaal overleg hebben gevoerd. Wij hebben als Benelux dit voorstel gedaan en ontmoetten daarvoor steeds meer bijval.

Desalniettemin heeft de regering deze motie naar vermogen uitgevoerd door de regeringsvertegenwoordiger dit meteen diezelfde dag allereerst in de Benelux te laten inbrengen met wie wij nauw optrekken en op de tweede plaats in de grote groep van gelijkgezinden; de grote groep van niet grote landen met wie wij veel hebben samengewerkt. Duidelijk werd dat dit noch in de Benelux noch bij die grote groep gelijkgezinden op enige steun zou kunnen rekenen. Integendeel die grote groep gelijkgezinden -- 18 landen -- had nu net diezelfde dag besloten dat zij pal achter het desbetreffende Beneluxvoorstel ging staan.

De motie op stuk nr. 19 probeert het leed zeer te beperken door naar 2009 te verwijzen. Dat haalt de angel eruit. In die zin zijn de bezwaren van een geheel andere orde dan aan de overzijde van het Binnenhof. De regering heeft echter nog steeds geen behoefte aan de motie.

De heer **Van der Linden** (CDA): Heeft de regering nu bezwaren tegen de motie of niet?

Staatssecretaris **Nicolaï**: Ik spreek over geen behoefte. U kunt die formulering ook omkeren in geen bezwaar.

De heer **Van der Linden** (CDA): De staatssecretaris heeft dus geen behoefte aan een ondersteuning van zijn standpunt in de Benelux.

Staatssecretaris **Nicolaï**: Het lijkt mij niet kies als ik hier voor een ander standpunt laat pleiten dan in de Tweede Kamer is aangenomen. Ik houd mij bij dit neutrale oordeel.

De heer **Van der Linden** (CDA): Ik begrijp niet dat de regering neutraal kan zijn ten aanzien van een punt dat zijzelf als een essentieel onderdeel van het compromis van de Benelux heeft ingebracht. Ik zou zeggen: omarm die motie want die bevat het Beneluxstandpunt dat de regering zelf heeft ingebracht.

Staatssecretaris **Nicolaï**: Wij hebben naar eer en vermogen geprobeerd deze mening waarmee wij het niet eens waren, over te brengen in de Conventie. Dat leidt ertoe dat ik bij mijn neutrale oordeel blijf.

De heer **Jurgens** (PvdA): De staatssecretaris had moeten wachten totdat wij ons uitspraken. Dan zou gebleken zijn dat de regering in deze Kamer steun had voor haar standpunt. Daarom had ook ik verwacht dat de regering als reactie op deze motie had gezegd: Dank, Eerste Kamer, dat u althans verstandig bent!

Staatssecretaris **Nicolaï**: Ik denk dat het heel duidelijk is hoe de regering erover denkt. Ik zou het willen laten bij wat ik daarover in procedurele zin gezegd heb.

De motie op stuk nr. 27 betreft de vergaderinglocatie van het Europees Parlement of te wel Straatsburg. De regering deelt geheel en al de achterliggende overwegingen en de strekking van de motie. Ik wil echter geen toezeggingen doen over het inbrengen van dit onderwerp in de Conventie. Ik meen dat daarvoor de juiste plek en het juiste moment gezocht moeten worden. Het is ook zeer de vraag of dat nog kan in de Conventie. In feite is er alleen nog de top in Thessaloniki.

De achterliggende gedachte gaat ons evenwel zo zeer ter harte dat wij elke gelegenheid die zich daarvoor leent zullen benutten om haar in te brengen. Met andere woorden: wij hebben geen behoefte aan de motie.

Het punt dat de heer Kohnstamm met zijn motie op stuk nr. 28 aan de orde stelt, is in de Conventie ingebracht. Dat is de heer Kohnstamm en anderen bekend. Het is echter niet overgenomen en daarom is het niet opportuun dat alsnog in te brengen en hetgeen de heer Kohnstamm wil te bepleiten. Ik denk in dit verband ook aan het gebrek aan logica, zoals de heer Van Middelkoop dat noemde. Laat ik mij verder buiten het inhoudelijk oordeel houden. Alleen om de reden van haalbaarheid en het feit dat het punt al is ingebracht, is er van de kant van de regering geen behoefte aan deze motie.

De motie op stuk nr. 29 van de heer Kohnstamm betreft het Eurotom Verdrag. Ik moet aannemen dat het hier gaat om de achterliggende zorg betreffende de mogelijkheden voor kernenergie en industriële activiteiten. Die zouden worden vergroot. Ik herhaal dat overname in het verdrag die mogelijkheden niet vergroot. In die zin deel ik de zorg die, naar ik moet aannemen, aan deze motie ten grondslag ligt, niet. De toepassingsmogelijkheden worden op deze manier niet vergroot. Bovendien is een risico van gedeeltelijke overname dat ook de verkeerde delen worden overgenomen. Ik blijf daarom deze motie ontraden.

Over de motie van de heer Platvoet c.s. die de preambule betreft is veel gezegd. Ik wil niet in herhalingen treden. In de preambule is een bescheiden aanduiding overgebleven. Ook hier geldt dat het praktisch niet haalbaar zal zijn het gestelde op de aangegeven manier in te brengen. Alleen al daarom ontraad ik aanneming van deze motie.

Dan heeft de heer Platvoet een motie ingediend over sociaal beleid. Die motie is grotendeels in lijn met hetgeen de regering steeds heeft betoogd ten aanzien van meerderheidsbesluitvorming. Daarom is er geen bezwaar tegen aanneming van deze motie. Ik wijs er wel op dat fundamentele financiële belangen van lidstaten de enige uitzondering zouden dienen te blijven. Gelet op de strekking van de motie, meen ik dat er geen bezwaar is tegen aanneming ervan, omdat zij in lijn is met de opvatting van de regering.

De motie van de heer Kox betreft het stelsel van "vrije, onvervalste concurrentie" althans het schrappen van het desbetreffende artikel. Reeds door de heer Jurgens is erop gewezen dat dit punt niet nieuw is en dat de verwijzing naar een eventuele spanning met onze eigen Grondwet sowieso niet aan de orde is. Verder wijs ik erop dat de geschiedenis van de Europese Unie juist hier begon, dus een economisch beginpunt had. Hoe je er ook over denkt, dit is de geschiedenis.

De heer Platvoet viel de heer Kox bij, maar op een manier waarmee de heer Kox misschien helemaal niet blij is. De heer Platvoet betoogde namelijk dat reeds veel sociale aspecten elders zijn vermeld. Er zou strijdigheid zijn met alle sociale overwegingen van deze doelstelling. De heer Kox zei juist dat je geen keuzen moet maken, terwijl de heer Platvoet zei dat je een duidelijk keus moet maken. Het lijkt mij geheel onjuist, de ene kant te kiezen. Het is beter het evenwicht te bewaren. Het gaat hier niet om een kapitalistische bepaling. Zij is in lijn met veel andere bepalingen en daarom ontraad ik nadrukkelijk aanneming van deze motie.

Voorzitter. Volgens mijn administratie waren dit de ingediende motie.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording. Voor de tweede termijn hebben zich vijf sprekers gemeld. Zij hebben niet meer spreektijd dan twee à drie minuten elk. De heer Jurgens krijgt als eerste het woord in tweede termijn.

**

*N

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Ik zal buitengewoon kort zijn, anders duurt, na hetgeen wij vorige week al hebben gedaan, het debat wellicht veel te lang. De staatssecretaris heeft ons nu hetzelfde type antwoorden gegeven als vorige week, en terecht. Er is nog een aantal punten dat in de discussie voor botsingen zorgt. Ik denk hierbij aan de vraag of het toepassen van de unanimiteitsregel tot hoge uitzondering moet worden beperkt. De moties 14 en 16 hebben hierop betrekking. Ten aanzien van de motie op stuk nr. 16 wordt gesteld dat besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid op het gebied van meerjarige financiële perspectieven te ver gaat.

In die motie wordt echter uitdrukkelijk gezegd dat er toepassing moet worden gegeven aan de motie op stuk nr. 14. Je kunt daarover van mening verschillen, maar in de

motie op stuk nr. 14 wordt op zichzelf wel het standpunt van de Nederlandse regering weergegeven.

Ten aanzien van de motie op stuk nr. 15 zit ik met het probleem dat in de Tweede Kamer een motie van dezelfde inhoud is aangehouden. De staatssecretaris heeft hier gezegd dat de regering niet van plan is om formele voorbehouden te maken. Een vergelijking met het voorbehoud dat Spanje formeel gemaakt heeft, is dus niet aan de orde. De regering wil dat er ruimte blijft voor bijstellingen. Ik ben benieuwd wat de heer Van der Linden hiervan vindt. Acht hij het een stap vooruit dat de regering zegt dat zij geen formele voorbehouden wil maken, terwijl wij weten dat er niet valt te ontkomen aan enige bijstellingen? In de motie staat dat de kern van het geheel gehandhaafd moet worden, opdat de zaak niet uit elkaar valt. Ik ben er dus heel erg in geïnteresseerd om van de medeondertekenaars te horen wat zij van de reactie van de regering vinden. Ik geef toe dat ik enigszins ben gaan aarzelen, maar hier kan tijdens de rest van het debat nog verandering in worden gebracht.

Na de toezegging van de regering kan ik mij voorstellen dat wij afzien van de motie op stuk nr. 17. Ik kijk hierbij evenwel naar mevrouw Broekers-Knol. Helaas moet ik dit in het openbaar doen, omdat er geen tijd was voor onderling overleg.

In het licht van de motie op stuk nr. 19 hebben wij er al even over gesproken dat ik het betreurt dat de regering niet blij is dat de Eerste Kamer nou eens niet dwarsligt. Ik begrijp evenwel dat de regering ook haar eigen diplomatie jegens de Tweede Kamer heeft.

Blijft over het meningsverschil met de heer Kox. Hij heeft vandaag tijdens zijn eerste optreden hier een buitengewoon levendige bijdrage aan de discussie geleverd. Ik ben hem daar dankbaar voor. Ik denk trouwens dat de hele Kamer dat is. Ik wil hem alleen nog zeggen dat wij het er ten gronde met elkaar over eens zullen zijn dat het vrije onvervalste kapitalisme moet worden afgewezen. Ik denk ook niet dat er in deze Kamer veel leden zullen zijn, ook niet onder degenen die traditioneel ter rechter zijde zitten, die voor het vrije onvervalste kapitalisme zijn. Dat is door het Rijnlands model gelukkig ook al lang behoorlijk ingeperkt. Volgens mij is ons meningsverschil ingegeven door een interpretatiekwestie. Wij willen datgene wat al sinds 1956 in de artikelen 2 en 3 van het EG-Verdrag staat, wat helderder onder woorden brengen. Het gaat hier om de vier vrijheden waarop de hele Europese Gemeenschap is gebouwd. De woorden "mededinging", "concurrentie" en "competitie" zijn synoniemen. Ik bestrijd dan ook dat ik daarmee wat anders zeg. Aangezien in de Nederlandse wetgeving consequent het woord "mededinging" wordt gebruikt, is het wellicht nuttig om de vertalers de opdracht te geven om in de Nederlandse vertaling van de tekst het woord "mededinging" te gebruiken. Dan kan daarover ook geen verdere discussie ontstaan tussen de heer Kox en mij.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn antwoorden. Hij heeft geprobeerd om mij gerust te stellen door te zeggen dat de zaak aan de Raad van State zal worden voorgelegd en dat bekeken zal worden of het

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Verdrag ergens derogeert aan de Grondwet. Wanneer verwacht hij dat advies van de Raad van State? Ook heeft de staatssecretaris nog niet aangegeven welke procedure dan gevolgd zal worden. Je kunt het doen op een "laat maar waaïen"-manier door te zeggen dat een verdrag boven de Grondwet gaat. De heer Jurgens heeft ons voorgehouden dat wij de Grondwet dan bij verdrag zo veel kunnen wijzigen als wij willen. De staatssecretaris kan echter ook kiezen voor de koninklijke weg door, wanneer de Raad van State constateert dat er feitelijk sprake is van derogatie aan onze Grondwet, de grondwettelijke procedure te volgen. Dat maakt nogal wat uit. Daar werd afgelopen zaterdag ook niet voor niets op gewezen in de NRC. Als wij ervoor kiezen om onze Grondwet te kunnen wijzigen door een verdrag aan te nemen, dan moeten wij in ieder geval constateren dat dit niet de methode is die Willem I, toen hij eenmaal democraat geworden was, ooit bedoeld heeft. Dat geldt in ieder geval voor Thorbecke. Misschien kan de staatssecretaris hier opheldering over geven.

De staatssecretaris zegt dat er een heel behoorlijk resultaat voorligt. Het is goed als wij het inderdaad als een startpositie kunnen zien. Dat maakt nogal wat uit. Als dit hét resultaat is en als wij dat dan heel behoorlijk noemen, dan vind ik dat onze regering niet voldoende heeft gedaan. Ik hoop dus dat er nog meer inspanning komt. Ik ben blij dat de staatssecretaris vindt dat de status van de Conventie niet zo zwaar mag worden als in een voorstel hier wordt bepleit, want wij worden dan feitelijk een tandenloze tijger.

Ik ben niet degene die hier college staatsrecht moet geven, want dat kan Alis Koekkoek beter doen, maar ik moet toch nog even iets tegen de heer Van der Linden zeggen. De heer Van der Linden zei: ik ga sowieso niet in op de voorstellen van de SP, want dat zijn amendementen. Amendementen zijn pas aan de orde als het gaat over wetsvoorstellen, maar nu hebben wij het over een advies aan de regering. Deze Kamer mag alles aan de regering adviseren, ook op kleinste details. Dat is de rol van deze Kamer. Wij horen de regering ook te controleren. Ik neem aan dat de heer Van der Linden met zijn hoofd ergens anders was toen hij mij dat voorhield.

Tot slot maak ik nog een opmerking over de motie op stuk nr. 19. De heer Van der Linden zei dat hij deze motie had gekidnapt: de Tweede Kamer heeft iets aangenomen, daar ben ik het helemaal niet mee eens, maar nu heb ik er iets aan toegevoegd waardoor het totaal het tegenovergestelde wordt. Er staat niets meer in, zei hij, het is een lege huls. Zoveel eerlijkheid dient te worden geprezen. Als dit echter de invulling is die de heer Van der Linden aan zijn motie geeft, dan ben ik blij dat aan de overkant die andere motie is aangenomen en trek ik onze steun voor de door hem gekidnapte motie in.

*N

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording in eerste termijn.

Ik heb gevraagd om in het vervolgtraject, deel 3, op het punt van het milieubeleid concreter te worden. Dat heeft de staatssecretaris min of meer toegezegd. Zijn dat ook die zaken die ik noemde, zoals de CO₂-uitstoot, het chemisch afval, het vrachtverkeer en het klimaatverdrag? Dat waren ook zaken die staatssecretaris Van Geel in een ingezonden stuk in Trouw van 7 juni naar voren bracht als kritiek op deel 3 van de Conventie. Hij pleitte ervoor om het op die punten aan te scherpen. Ik ga ervan uit dat de regering met één mond spreekt en het zou mooi zijn als het standpunt van die staatssecretaris bij die inbreng wordt meegenomen. Ik neem aan dat dat ook de materiële inhoud was van de toezegging die staatssecretaris Nicolaï deed.

Dan wil ik nog een enkel woord wijden aan de motie op stuk nr. 28, die ik mede heb ondertekend. De dialoog met de kerken moet je niet zwaarder maken dan het is, zei de heer Van Middelkoop. Het wordt echter zwaarder gemaakt dan het is door dit in de grondwet op te nemen. Dat is de essentie van de motie. Het gaat er niet om dat de Europese Unie geen dialoog zou kunnen voeren met kerken of andere organisaties, maar het opnemen ervan in de grondwet vinden wij een uiterst zwaar middel. Het is eigenlijk iets dat niet in een grondwet thuishoort.

Tot slot kom ik op de preambule. De staatssecretaris zei dat het moeilijk is om daar nog iets aan te doen. Wij doen geen voorstel om iets te veranderen, maar om iets in zijn geheel te schrappen. Dat is een voorstel van een wat simpeler strekking, temeer daar zo'n preambule geen rechtskracht bezit en in die zin ook geen deel uitmaakt van de grondwet. Mijn sterkste argument, dat niemand heeft weersproken, is dat het wel een zeer eenzijdige en ook heel korte interpretatie is van de geschiedenis van Europa, waarbij dan een heel belangrijk deel niet wordt beschreven. Het is een Europese grondwet onwaardig, juist gezien het feit dat de Europese Unie na de Tweede Wereldoorlog tot stand is gekomen om de kans op een oorlog in Europa uit te bannen. Die aspecten komen niet in die preambule aan de orde. Er wordt gezegd dat bij een grondwet een preambule hoort, maar volgens mij kent de Nederlandse Grondwet zo'n preambule niet. Ik vind dat dus geen argument.

Het lijkt mij dus een goede zaak om deze motie te steunen. Mocht een ander land met dit verlichte idee komen -- dat is immers ook een mogelijkheid -- dan nodig ik de regering uit om daaraan mee te werken.

*N

De heer **Van der Linden** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Op de eerste plaats een enkel woord over de motie op stuk nr. 19, waar het gaat om één commissaris per land tot 2009. Dat is inderdaad min of meer een lege huls in vergelijking met de motie die aan de overkant aan de orde was en waarin ook ná 2009 één commissaris per land werd gevraagd, conform wat overeengekomen was in het Benelux-overleg en tussen de nationale parlementariërs. Dit ligt inmiddels vast in de tekst van de ontwerpgrondwet en daar wordt met motie nr. 19 niets aan toegevoegd.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Kox** (SP): In het gezamenlijke debat hebben wij afgesproken dat een aantal moties in gelijkkluidende vorm ook in onze Kamer ingediend zouden worden. In uw eerste termijn zei u dat u iets aan de motie had toegevoegd en dat het daardoor een lege huls was geworden, d.w.z. dat de motie niet meer schadelijk was. In feite dient u daarmee een andere motie in, die ingaat tegen wat in het gezamenlijke debat is afgesproken. U doet dat ook welbewust. U hebt natuurlijk het recht om moties in te dienen, maar dan moet u erbij zeggen dat het een totaal andere motie is.

De heer **Van der Linden** (CDA): Op de eerste plaats heb ik dit aangekondigd in het debat aan de overkant. Ik heb zelfs gesuggereerd om dit toe te voegen. Op de tweede plaats heb ik bestreden dat deze motie een bijdrage zou zijn aan een constructieve opstelling van de Nederlandse regering in de Conventie, omdat ze haaks staat op hetgeen de Benelux als tekst had ingebracht, met het verzoek aan anderen om die tekst te volgen. Op de derde plaats staat de motie haaks op wat de nationale volksvertegenwoordigers in de Conventie hadden afgesproken.

De heer **Kox** (SP): Ik constateer dan, dat uw voorstel een echt ander voorstel is. Het zou dan eigenlijk een andere nummering moeten krijgen, want het is precies het tegenovergestelde voorstel.

De heer **Van der Linden** (CDA): Dat heb ik zowel aan de overkant als hier gezegd, dus daar kan geen misverstand over bestaan. Het is inderdaad een andere motie en dat heb ik ook gezegd toen ik deze motie indiende.

Ik heb nog een verzoek aan de heer Jurgens, namelijk om de motie op stuk nr. 16 aan te houden. Aan de overkant is niet aangekondigd dat deze motie zou worden ingebracht in het debat in de Eerste Kamer en wij hebben de tekst van deze motie dan ook niet kunnen bespreken in de fractie. Het lijkt mij daarom gerechtvaardigd om aan de heer Jurgens te vragen, deze motie aan te houden totdat wij daar in de fractie een oordeel over hebben kunnen vormen.

De heer **Jurgens** (PvdA): Dat lijkt mij een alleszins te billijken verzoek. Mede namens de andere indieners stel ik voor om ook motie nr. 15 aan te houden, omdat het ons zinnig lijkt om eerst af te wachten hoe de onderhandelingen over het derde hoofdstuk verlopen. Bovendien zou de motie volgens de regering misschien een belemmering zijn om die onderhandelingen te voeren. De kern van wat wij willen, is naar onze mening duidelijk in de motie neergelegd en er is waarschijnlijk een meerderheid in deze Kamer voor. In overleg met de heren Van der Linden en Kohnstamm stel ik voor om deze motie aan te houden totdat wij de resultaten van juni in de Conventie hebben gezien.

De **voorzitter**: Ik stel vast dat de motie op stuk nr. 15 wordt aangehouden. Ten aanzien van motie nr. 16 stel ik vast dat deze volgende week in stemming wordt gebracht.
**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Dank aan de staatssecretaris voor zijn heldere antwoorden op de zaken die wij vandaag aan de orde hebben gesteld. Ik beperk mij nu tot motie nr. 17, de motie die mijn naam draagt, maar die eigenlijk de naam van Wim van Eekelen zou moeten hebben.

Ik heb begrepen van de staatssecretaris dat hij een gesprek gaat voeren met de Europese Beweging Nederland. Ook begrijp ik dat het gemakkelijker is om een eventuele subsidie niet te verlagen in plaats van maatregelen te nemen die leiden tot een verhoging. De staatssecretaris gaat in ieder geval zijn best doen en zal nagaan wat eraan gedaan kan worden. Dat is voor ons voldoende reden om de motie op nr. 17 in te trekken.

Aangezien de motie-Timmermans c.s. (28473, nr. 17) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

*N

Staatssecretaris **Nicolaï**: Voorzitter. Ik dank de geachte afgevaardigden voor hun behartigenswaardige opmerkingen in tweede termijn. Zij hebben op een open wijze naar de moties gekeken in de eerste termijn.

De heer Kox sprak over de Grondwet en had de indruk dat ik hem probeerde gerust te stellen. Ik weet niet of dat mijn bedoeling was. Wel weet ik dat wij dat zeer zorgvuldig moeten bekijken. De heer Kox noemde enkele punten die wij wel degelijk bekijken. De beste weg is toch om het oordeel van de Raad van State over de uiteindelijke verdragstekst af te wachten. Vervolgens is de regering aan bod.

De heer Platvoet maakte nog een enkele opmerking over het milieu. Ik kan hem zeggen dat staatssecretaris Van Geel evenals ik namens de regering spreekt. Wij zijn het niet oneens. Ik hoop dan ook dat ik de heer Platvoet materieel voldoende tegemoet ben gekomen. Hij zal in ieder geval kunnen vaststellen dat de regering de amendementen in de laatste ronde ook weer naar de Eerste en Tweede Kamer zal sturen.

In aanvulling op hetgeen in eerste termijn is gezegd over meerderheidsbesluitvorming merk ik nog op dat in het voorstel een algemene passerelle zit. Op alle terreinen kan bij unanimititeit worden besloten om vervolgens bij meerderheid te gaan beslissen over deelreinen. Dat geeft een interessante opening, ook voor enkele wensen die in deze Kamer zijn geuit. De regering vindt dat een goede opening.

De motie over de status van de resultaten van de conventie wordt aangehouden. De Kamer zal er begrip voor hebben dat de regering voor een groot deel in de geest van die motie opereert door prioriteiten te stellen in de punten die zij nu en een IGC wil inbrengen.

*N

De beraadslaging wordt gesloten.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De **voorzitter**: Ik stel vast dat de moties waarover straks wordt gestemd, geacht worden daadwerkelijk te zijn ingediend en voldoende worden ondersteund. Er zal worden gestemd bij zitten en opstaan.

In stemming komt de motie-Van Dijk c.s. (28473, nr. 12).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de PvdA, de ChristenUnie, de SGP, de OSF, GroenLinks, de SP en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Van Dijk c.s. (28473, nr. 13).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Van Dijk c.s. (28473, nr. 14).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de PvdA, de OSF, GroenLinks en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

Het lid De Rijk wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend, dat zij geacht wil worden zich niet met de motie te hebben kunnen verenigen.

**

In stemming komt de motie-Van Baalen c.s. (28473, nr. 19).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de PvdA, de ChristenUnie, de SGP, de OSF, GroenLinks en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Kox c.s. (28473, nr. 25).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks en de SP voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

**

In stemming komt de motie-Van der Laan c.s. (28473, nr. 27).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

In stemming komt de gewijzigde motie-Van der Laan c.s. (28473, nr. 28).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het de PvdA, de VVD, GroenLinks, de SP en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

**

In stemming komt de motie-Van der Laan c.s. (28473, nr. 29).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de OSF, GroenLinks, de SP en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

**

In stemming komt de motie-Platvoet c.s. (28473, nr. ?).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het de PvdA, de OSF, GroenLinks, de SP en D66 voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

**

Sluiting: 19.27 uur.